



โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโครงการวิจัยย่อย (รหัส RDL 09/C/NE)



สรุปรายงานการวิจัย

เรื่อง
การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ

- | | |
|---------------------------------------|------------|
| 1. โรงเรียนไพทออุดมศึกษา | (รหัส 025) |
| 2. โรงเรียนวัดบางน้ำชน | (รหัส 026) |
| 3. โรงเรียนเทศบาล 2 เขิงชุมอนุชนวิทยา | (รหัส 027) |
| 4. โรงเรียนบ้านหนองหมากแซว | (รหัส 028) |
| 5. โรงเรียนบ้านทรายมูล | (รหัส 029) |



เอกสารชุดโครงการ วพร. ลำดับที่ 16
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

สำนักงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยแม่บท และโครงการวิจัยย่อยจำนวน 49 โครงการ มีโรงเรียน/สถานศึกษาใน 34 จังหวัด จำนวน 135 แห่ง เข้าร่วมการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาของนักเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ผู้บริหารและคณะครูของแต่ละโรงเรียน/สถานศึกษา ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปโรงเรียนและห้องเรียน ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผลการดำเนินงานตามประสบการณ์การเรียนรู้ ของโรงเรียน/สถานศึกษา 135 แห่ง จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียน/สถานศึกษา แต่การดำเนินงานของโรงเรียน/สถานศึกษาทุกแห่ง เหมือนกันตรงการใช้โรงเรียน/สถานศึกษาเป็นฐาน ในการส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาการรอบด้านของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและเต็มความสามารถทั้งสิ้น

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครุศึกษาและศึกษานิเทศก์ รวม 66 คณะ จำนวน 133 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยจากภายนอก ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ และร่วมเรียนรู้กับครู และผู้บริหารในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยมีการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาในหน้าที่ของตนควบคู่ไปด้วย

รายงานการวิจัยของชุดโครงการ วพร. ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการแม่บท 1 ฉบับ และรายงานสรุปของโครงการวิจัยย่อย 49 โครงการอีก 49 ฉบับ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งใน 49 ฉบับ ประกอบด้วย รายงานสรุปผลการวิจัยและพัฒนาของระดับโครงการ และของระดับโรงเรียน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย หัวหน้าโครงการวิจัยระดับโรงเรียน คณะครูและคณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยมีนักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยในแต่ละภาค เป็นบรรณาธิการ และผู้สรุปสาระสำคัญนำเสนอในรายงานฉบับนี้

สำนักงานโครงการ วพร. ขอขอบคุณฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินงานชุดโครงการ วพร. ทั้งโครงการแม่บท และโครงการวิจัยย่อย ตลอดจนทั้งการจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

คำชี้แจง

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งในสี่สิบเก้าฉบับ ของรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย วพร. ในรายงานแต่ละฉบับ จะเริ่มต้นด้วยบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ระดับโครงการวิจัยย่อย ตามด้วยรายงานระดับโรงเรียน ซึ่งนำเสนอผลที่เป็นนวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จำนวนนวัตกรรมของโรงเรียน/สถานศึกษา จะมีเท่ากับจำนวนโรงเรียน/สถานศึกษาในโครงการวิจัยย่อย วพร. แต่ละโครงการ

บทสรุปของผลการดำเนินการระดับโครงการวิจัยย่อย นอกจากจะช่วยฉายภาพรวมของกระบวนการทำงานของโครงการ โดยเน้นการเชื่อมโยงประสานการทำงานของหัวหน้าโครงการและนักวิจัยภายนอก กับผู้บริหารและครู/นักวิจัยภายในโรงเรียนแล้ว ยังได้ตอบคำถามการวิจัยระดับโครงการ เพื่อเป็นการประเมินว่าการดำเนินงานโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในรายงานนี้ เกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของครูจำนวนมาก ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินนักเรียนไปวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือแก้ปัญหานักเรียนอย่างรอบด้าน กระบวนการดำเนินงานนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วมจากภายนอกในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมหรือผลที่นำเสนอในรายงานนี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และการดำเนินงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่นโดยตลอด ทุกโรงเรียน/สถานศึกษาต้องฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาต่างๆ ชนิด ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาได้รับจึงอาจจะยังไม่สมบูรณ์ กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนายังจะต้องดำเนินต่อไป จนกว่าผลที่ได้จะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา และนักวิชาการสามารถใช้ผลการวิจัยและพัฒนาที่นำเสนอในรายงานนี้ เพื่อปลูกกระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ของบุคลากรและนักเรียน ให้เข้มข้นและยั่งยืนตลอดไป ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกับครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อความรู้จากประสบการณ์ของโรงเรียน/สถานศึกษาในรายงานนี้ เป็นฐานในการนำไปปฏิบัติจริง

การรายงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญของรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการ/โรงเรียน ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับผู้จัดทำรายงานและคณะนักวิจัยของโครงการวิจัยย่อย ได้ตามข้อมูลที่ปรากฏในหน้าสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

บทสรุป (SUMMARY)
การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
ระดับโครงการวิจัยย่อย
ของโครงการ วพร. รหัส RDL 09/C/NE
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

.....

1. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1.1 หัวหน้าโครงการ รศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์

1.2 โรงเรียนในโครงการ 1) โรงเรียน ไพฑูรย์ศึกษา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2) โรงเรียน วัดบางน้ำชน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
3) โรงเรียน เทศบาล 2 เขตจตุรทิศ อำเภอเมือง สกลนคร
4) โรงเรียน บ้านทรายมูล อำเภอสว่างแดนดิน สกลนคร
5) โรงเรียน บ้านหนองหมากแซว อำเภอสว่างแดนดิน สกลนคร

2. ความเป็นมาของโครงการ

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.) มุ่งหารูปแบบ/วิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และ รูปแบบ/วิธีการขยายผลการปฏิบัติทั้งโรงเรียน ด้วยการสร้างเครือข่ายโครงการวิจัยย่อย ปฏิบัติการวิจัยในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีผู้บริหารและครูทั้งหมดของโรงเรียนจำนวน 137 โรงเรียน ทำหน้าที่วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับประเด็นการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน โดยมีนักวิจัยภายนอก ทำหน้าที่วิจัยและพัฒนาร่วมกับโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการปฏิบัติการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

โครงการย่อยเรื่องการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง เป็นโครงการหนึ่งที่นักวิจัยภายนอกร่วมกับผู้บริหารและครูในโรงเรียน 5 โรงเรียน หาแนวทางการพัฒนาทั้งโรงเรียนและสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยกำหนดเป้าหมายตรงกัน คือ พัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ในความหมายที่ว่าสภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความอบอุ่น ความเป็นมิตร ความหวังดี ที่มีต่อกันและกัน สร้างพลังใจพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ สามลักษณะ คือ 1) ลักษณะกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีระเบียบ และ มีความปลอดภัย เป็นต้น 2) ลักษณะทางสังคม เป็นความรู้สึกร่วมกันและปลอดภัยที่อยู่ร่วมกันของทุกคนอย่างกลมกลืนต่อกัน แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันแต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์ และ

3) ลักษณะสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียน มีองค์ความรู้เกิดขึ้นทั้งในรูปของความรู้และผลงานเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเชื่อในพลังของบ้านที่สอง ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะมุ่งสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่อบอุ่น มีความไว้วางใจ และปฏิบัติต่อกันอย่างสร้างสรรค์ระหว่างผู้บริหาร ครู กับผู้เรียน เน้นประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียน นักวิจัยภายนอกทำหน้าที่สนับสนุนความคิดและช่วยเหลือทำงานควบคู่ไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งใจไว้

3. ประเด็นปัญหาวิจัย

บทบาท หน้าที่และ เทคนิควิธีเพื่อให้เกิดความสำเร็จที่ผู้เรียน ผู้บริหารและครูเรียนรู้อย่างไร และอะไรเป็นผลการเรียนรู้จากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียน

จากความตั้งใจที่มุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองของโรงเรียนเครือข่ายห้าโรงเรียน พบปัจจัยอะไรบ้างที่จะอธิบายความสำเร็จร่วมกัน

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารที่เสริมสร้างบรรยากาศให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานครูในการสร้างและพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้ของผู้บริหารในการบริหารจัดการการศึกษาให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง
- 4) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้ของครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

5. คำถามวิจัยระดับโครงการ

ภายใต้บริบทของโรงเรียนทั้งห้าโรง การบริหารที่ส่งผลต่อการสร้างเสริมบรรยากาศให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง มีรูปแบบอย่างไร และให้ผลต่อการพัฒนาของผู้เกี่ยวข้องทั้งโรงเรียนอย่างไร

ภายใต้บริบทของโรงเรียนทั้งห้าโรง การปฏิบัติงานของครูที่ส่งผล ต่อการสร้างเสริมบรรยากาศให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สองมีรูปแบบอย่างไร และ เกิดการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องทั้งโรงเรียนอย่างไร

6. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยนี้เน้นการปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน และการปฏิบัติการทำงานของครูที่มุ่งสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่อบอุ่น มีความไว้วางใจ เน้นประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้ของผู้บริหาร และครู มีสองมิติ คือ มิติการแสวงหาและเลือกแนวทางปฏิบัติ(การบริหาร/การสอน)ที่เหมาะสม แล้วปฏิบัติด้วยความตั้งใจอย่างผู้บริหาร/ครู มิติที่สองคือ คิดตามวิเคราะห์ผลที่ได้ และพิจารณาให้ได้ความรู้นำมาปรับเปลี่ยนแก้ไข เป็นกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการ จากนั้นปรับปรุงการปฏิบัติของตน แล้วติดตามวิเคราะห์ผลที่ได้เป็นวงจรการพัฒนา ทำเช่นนี้ จนเกิดความมั่นใจในวิธีการ แล้วปฏิบัติให้เกิดผลดีที่สุด เป็นวงจรของการวิจัยและพัฒนา (R&D) สารที่มุ่งให้เกิดคือความเป็นบ้านที่สองเพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการปฏิบัติจึงใช้หลักการเรียนรู้ที่เกิดจากการวิจัยปฏิบัติการของผู้บริหารและครู เทคนิคการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้คือ ผู้บริหารใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ การวางแผนร่วมกัน การนิเทศติดตามอย่างกัลยาณมิตร การเสริมสร้างศักยภาพการทำงานด้วยเทคนิค PDCA ส่วนครูปฏิบัติงานโดยยึดประโยชน์ของผู้เรียน รู้จักผู้เรียนอย่างดีทุกคนเป็นเบื้องต้น วางแผนปฏิบัติการสอนอย่างเป็นระบบที่มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคล และ สร้างระบบการพัฒนาตนเองให้เป็นครูดีมีฝีมือ ด้วยเทคนิค PDCA

การปฏิบัติการวิจัย ดำเนินการเป็นขั้นตามบทบาทและการเรียนรู้ ดังนี้

1) นักวิจัยภายนอกเสริมสร้างความพร้อมด้วยการประชุมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ให้ความรู้การวิจัยปฏิบัติการ สร้างแผนปฏิบัติการโดยผู้บริหาร สร้างแผนงานวิจัยของโรงเรียนที่สัมพันธ์กับการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างแผนการบริหารจัดการ ปฏิบัติการพร้อมการติดตามประเมินผล จัดโอกาสให้ผู้บริหารและครูได้เรียนรู้จากเครือข่ายด้วยการดูงาน ประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอความสำเร็จของโรงเรียน (open house) ให้ชุมชนเข้ามาร่วมชื่นชม

2) โรงเรียน(ผู้บริหารและครูทุกคน) เลือกกิจกรรมการสอนแบบบูรณาการจากหลักสูตรสถานศึกษาด้วยเหตุผลของการพัฒนาจุดเด่น หรือ ปรับแก้จุดด้อยของโรงเรียน เขียนแผนปฏิบัติการปฏิบัติการเรียนการสอนตามแผนบูรณาการ พร้อมใช้เทคนิค PDCA ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2-3 ภาคเรียน ผู้บริหาร และ เพื่อนครู เยี่ยมชมการสอน ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะปรับแก้ตามสถานการณ์ทั้งที่เอื้อ และไม่เอื้อ ปรับให้เป็นวัฒนธรรมการทำงานที่ทุกคนมีส่วนช่วยเหลือเพื่อยกระดับคุณภาพ สรุปรงาน และปรับแผนเพื่อปฏิบัติในวงจรที่สองเขียนรายงานการเรียนรู้

3) สร้างพลังเครือข่ายด้วยการประชุมสัมมนานำเสนอผลงานทั้งห้าโรงเรียน นำความรู้ปรับรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง และร่วมกันขยายผลของความรู้ให้ทั่วถึง และสร้างวงจรการพัฒนาแบบเครือข่ายต่อไป

การปฏิบัติการระดับโรงเรียน กำหนดไว้ดังนี้

- 1) โรงเรียนกำหนดแผนพัฒนาโรงเรียนร่วมกันตามความจำเป็นและความพร้อมของโรงเรียน
- 2) ครูวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน เตรียมการสอนให้พร้อม
- 3) ผู้บริหารและครูเริ่มปฏิบัติการ RID1 ในภาคต้น ปีการศึกษา 2545
- 4) ครูศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารและครูบันทึกการเรียนรู้จากกระบวนการทำงานของตน นำข้อมูล ไปปรับปรุง ตามกระบวนการ PDCA

- 5) นำเสนอการเรียนรู้ในที่ประชุมเป็นระยะตามจังหวะการปฏิบัติงานในสภาพจริง จนสามารถสรุปแนวทางปรับปรุงการทำงานในรูปของรายงานวิเคราะห์ตนเอง หรือ รายงานวิจัยในชั้นเรียน หรือวิจัยปฏิบัติการบริหารจัดการ
- 6) ปฏิบัติการเป็นวงจรการพัฒนาในภาคเรียนที่สอง (R2D2) และสาม(R3D3) โดยเพิ่มจุดเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ และการใช้เทคนิคการสอนที่นักเรียนจะได้ประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้บรรลุผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ผลการเรียนรู้

สภาพโรงเรียนด้านกายภาพ

ทุกโรงเรียนกำหนดไว้เป็นนโยบาย สามารถจัดสภาพโรงเรียนให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ ด้วยการบูรณาการการทำงานเป็นทีม กับการเรียนรู้สาระต่างๆในหลักสูตร ให้เกิดการปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบในตนเองต่อการเสริมสร้างสภาพให้เป็นบ้านที่สอง พบว่าโรงเรียนมีระบบการจัดการคุณภาพในการดูแลรักษา (จัดเวร) มีระบบการประชุมปรับแผนปฏิบัติการของครูและนักเรียน มีการสอนที่ให้เกิดการเรียนรู้ มีทักษะและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ โรงเรียนมีการโรงที่ทำหน้าที่ดี มีความรับผิดชอบ (ยกเว้น โรงเรียนบ้านหนองหมากแหวที่ไม่มีมีการโรง) โรงเรียนมีการติดตามและดูแลให้เกิดสภาพที่น่าอยู่ และสามารถใช้ประโยชน์ โดยสรุปผลการพัฒนาด้านกายภาพอยู่ในระดับดี ถึง ดีมาก

การเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

การวิจัยและพัฒนานี้ มุ่งให้เกิดการเรียนรู้การปฏิรูปทั้งโรงเรียน สำหรับผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทของการขึ้นำการพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และ ครู โดยมีผู้เรียนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา และมีชุมชนผู้ปกครองเป็นกลุ่มบุคคลที่โรงเรียนให้ความสำคัญมากในด้านความร่วมมือ และ ให้มีส่วนร่วมเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ จากการดำเนินการ 2 ปี โรงเรียนโดยผู้บริหาร และครู ได้ร่วมกันพัฒนาตนเอง พัฒนาผู้เรียน และพัฒนาชุมชนในระดับดีเยี่ยม ดี และ ระดับเห็นความก้าวหน้าแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนี้

ผู้บริหาร

ผู้บริหารที่มีความสูงมาก 1 ราย มีการบริหารจัดการอย่างดีเยี่ยม พบความเป็นผู้นำในตัวผู้บริหารสูง สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย พัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีผลงานนำเสนอเป็นรายงานวิจัยและผลงานของบุคลากรที่เกิดจากการเรียนรู้ภายใต้ระบบการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรที่มีคุณภาพสูงและมีความต่อเนื่อง สามารถพัฒนาโรงเรียนจนเป็นโรงเรียนตัวอย่างในหลายๆด้าน ให้โอกาสผู้บริหารจากโรงเรียนต่าง ๆ และนักวิชาการที่สนใจ มาศึกษาเรียนรู้ตามสภาพจริง

ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการให้โรงเรียนพัฒนาในระดับคมี 2 ราย ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำสูง สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเร่งรัดเรียนรู้ปรับแก้จุดอ่อนทั้งที่เป็นรายบุคคล และ ของโรงเรียน การพัฒนาตนเองของผู้บริหารที่น่าชื่นชม คือความพยายามสร้างระบบการจัดการ ให้เกิดระเบียบการตรวจสอบ นำผลการตรวจสอบมาแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดเด่น จนสามารถพัฒนาจุดเด่นหลายด้าน กลายเป็นความยินดีและเป็นกำลังใจแก่ทุกคนในโรงเรียน เป็นความพยายามอย่างเด่นชัดที่น่าชื่นชม

ส่วนอีก 2 โรงเรียนมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับพอใช้ โดยสภาพทั่วไป มีผลการปฏิบัติที่พัฒนาชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อเริ่มโครงการ ผู้บริหารได้ปลงความคิดแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรค่อนข้างจำกัด การบริหารจัดการยังคงใช้แนวทางการบริหารแบบสั่งการ ผู้บังคับบัญชาระดับเหนือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนค่อนข้างมาก แต่อย่างไรก็ดี ผู้บริหารได้แสดงออกให้เห็นความตั้งใจ และสามารถวิเคราะห์จุดอ่อนหลายประการเมื่อสิ้นสุดโครงการ ทำให้เห็นแนวโน้มของการพัฒนาสู่คุณภาพที่สูงขึ้น จำเป็นต้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ เทคนิควิธี และ กำลังใจอย่างต่อเนื่อง

ครู

การเรียนรู้ของของครู พิจารณาจากความสามารถด้านการสอน เริ่มจากการวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาเรียนรู้การเป็นครูที่ดีและมีฝีมือ พิจารณาจากการปฏิบัติงานครูอย่างรู้จริงในงานครู เช่น การศึกษาวิจัยนักเรียนเป็นรายกรณี การติดตามและปรับปรุงการสอนของตนเอง พัฒนาดนจนมีผลงานที่เป็นแบบอย่างของผู้ใฝ่รู้ใฝ่พัฒนา และตัวบ่งชี้สุดท้ายคือ ครูมีความสุขในการเป็นครู จากการวิเคราะห์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพัฒนาการทุกด้าน ร้อยละ 20 มีระดับการพัฒนาที่ชัดเจน น่าชื่นชมยกย่อง สามารถเป็นแบบอย่างของครูดีมีฝีมือร้อยละ 35 เป็นแบบอย่างของครูดีใฝ่พัฒนา มีผลงานปรากฏพร้อมให้วิจารณ์ ร้อยละ 35 เป็นครูที่มีความสุขกับงานครู มีความพยายามปรับปรุงงานให้มีคุณภาพ ต้องการแบบอย่าง คำแนะนำ และ เวลาเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่วนอีกร้อยละ 10 เป็นครูที่ไม่พร้อมเพื่องานในหน้าที่ครูด้วยข้อจำกัดในด้านอายุ ความรู้ความสามารถ และใจรักงานครู

ผู้เรียน

การปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง เป็นความพยายามของผู้บริหารและครูที่มุ่งทำให้นักเรียนมีความสำเร็จสามด้าน ด้านที่หนึ่ง ความสามารถด้านวิชาการ นักเรียนได้ทั้งความรู้และมีทักษะใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ด้านที่สอง พัฒนาการเชิงคุณลักษณะ นักเรียนมีความสุข สดชื่น มองโลกในแง่ดี เป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ พร้อมทั้งจะทำประโยชน์สร้างสรรค์ส่วนรวม และ ด้านที่สาม พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความใฝ่เรียนรู้พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักโรงเรียน มีเสรีภาพของการสร้างสรรค์

จากความพยายาม พบการพัฒนาที่เด่นชัดในด้านที่สอง มีพัฒนาการเชิงคุณลักษณะ ปรากฏเป็นภาพการเคลื่อนไหวที่มีชีวิตชีวาในโรงเรียน นักเรียนพอใจกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีความกระตือรือร้นในการทำงานให้มีคุณภาพ นักเรียนภูมิใจกับความสำเร็จที่มีผลงานเป็นชิ้นบ้าง เป็นการแสดงที่สื่อถึงความสามารถหลายๆ ด้าน รู้จักการทำงานเป็นทีม ความสำเร็จของผู้เรียนดังกล่าวนับว่าเป็นความตั้งใจ ความพยายามของครู และ โรงเรียน ในด้านความสามารถด้านวิชาการ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียน และพฤติกรรมที่สังเกตจาก การปฏิบัติงานและผลงาน พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีระดับการพัฒนาที่ไม่แตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ก่อนเข้าโครงการ เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มตามโรงเรียน พบความแตกต่างเป็นรายโรงเรียน และมีความแตกต่างชัดเจนในผลการสอบวัดความรู้ระดับชาติ (NT) แต่อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตความพยายามของครูในการเอาใจใส่ที่ใกล้ชิดมากขึ้น การปรับเปลี่ยนการสอนที่ให้เรียนรู้จากสภาพจริง และ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเข้าใจและการสร้างองค์ความรู้ นักเรียนมีแนวโน้มการพัฒนาผลการเรียนที่ดีขึ้น

ชุมชน ผู้ปกครอง

โดยภาพรวม ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน จากการประเมินความร่วมมือที่โรงเรียนได้รับมากขึ้น เช่น เข้าร่วมประชุมกับโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ รับรู้ปัญหาและหาแนวทางช่วยเหลือบุตรหลาน มีผู้ปกครองบางรายยอมปรับเปลี่ยนของตนเองเพื่อบุตรหลาน เป็นต้น ขณะเดียวกัน โรงเรียนสามารถจัดสรรแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อชุมชนมากขึ้น เช่น ห้องสมุด สภาพโรงเรียนที่ร่มรื่น มีป้ายนิเทศที่ให้ความรู้และข่าวสาร สนามเด็กเล่นที่ให้เยาวชนนอกโรงเรียนมีโอกาสมานใช้ตามสมควร เป็นต้น

7. ผลการวิจัยระดับโครงการ

7.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร

ภายใต้บริบทของโรงเรียนทั้งห้าโรงที่แตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนา โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง คือ ลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้บริหาร และ รูปแบบการบริหารจัดการของผู้บริหาร ดังนี้

ลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำ ผู้บริหารมีวุฒิภาวะ สุขุม รอบคอบ และจริงจัง เคารพสิทธิส่วนบุคคลของครูและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถวางแผน และสร้างกลยุทธ์มุ่งความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและเพื่ออนาคต

จัดการให้เกิดคุณภาพอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างระบบคุณภาพในงาน และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

ความรู้คู่พัฒนา มีความรู้รอบทันความก้าวหน้าทางวิทยาการ และ การเปลี่ยนแปลงของสังคม

รูปแบบการบริหารจัดการ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม พบการปฏิบัติที่มีระดับความเข้มข้น ดังนี้
การวางแผนร่วมกัน ด้วยการประชุม มีวาระการพิจารณาเพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนการทำงาน

การปฏิบัติงานร่วมกัน มีการแนะนำให้ความรู้ เพื่อแนวทางการปฏิบัติที่ตรงตามแนวทางที่ได้วางแผนร่วมกัน หรือหากมีการเปลี่ยนแปลง จะมีเหตุผลที่อธิบายแล้วเห็นพ้องกันได้

การติดตามประเมินงานร่วมกัน มีระบบการติดตามที่มีข้อมูลช่วยตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนตัดสินใจด้วยความเห็นที่มีเหตุผล

มีการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการประเมิน สามารถลงความเห็น และมีทางเลือกที่จะเกิดการปรับเปลี่ยนต่อไป

การนิเทศติดตามอย่างกัลยาณมิตร พบระดับความเข้มต่างกัน ดังนี้
ระดับที่ 1 ใช้เอกสารระเบียบราชการ และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานที่มี

คุณภาพแก่ครูแล้วให้ครูรับผิดชอบตนเอง

ระดับที่ 2 แต่งตั้งหัวหน้าสาย หรือหัวหน้าระดับชั้น หรือ หัวหน้ากลุ่ม เป็นผู้ตรวจงาน เช่น ตรวจแผนการสอน หรือ แผนโครงการ อาจให้คำแนะนำในกรณีที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ระดับที่ 3 กำหนดให้ส่งแผน หรือ งานเพื่อการตรวจนับ และใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบ

ระดับที่ 4 กำหนดให้มีฝ่ายนิเทศเยี่ยมชมการปฏิบัติการสอนเป็นครั้งคราว

ระดับที่ 5 มีการประชุมอย่างเป็นทางการ/ไม่เป็นทางการเพื่อนำเสนอแนะการสอนเฉพาะราย

ระดับที่ 6 สนับสนุนให้ครูพัฒนางานด้วยการทำวิจัยในชั้นเรียน หรือวิจัยปฏิบัติการอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน และชื่นชมผลงานในวาระต่างๆ

การประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หรือ PDCA พบแนวการปฏิบัติของโรงเรียนและหลักฐานดังนี้

วางแผน กำหนดเป้าหมาย และจัดเตรียมพร้อมเพื่อปฏิบัติ มีเอกสารแผนปฏิบัติ ด้วยความเข้าใจ และมีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ตรวจสอบ พิจารณาผลการปฏิบัติงานจากข้อมูล เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดอย่าง
สมเหตุสมผล รายงานการปฏิบัติ

การตัดสินใจหลังการปฏิบัติ มีรายงานการพิจารณาปรับแผน ยุติแผน หรือ เปลี่ยนแผน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง มีสองลักษณะ
คือ ลักษณะเฉพาะบุคคล และ การปฏิบัติงานของผู้บริหาร

7.2 ปัจจัยที่เกี่ยวกับครู

ภายใต้บริบทของโรงเรียนทั้งห้าโรง พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับครู ที่ส่งผลต่อการพัฒนา
โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง มีสองด้าน คือ คุณลักษณะเฉพาะบุคคล และ การปฏิบัติงานของครู คือ

ลักษณะเฉพาะบุคคลของครู

ความภาคภูมิใจของการเป็นครู ปฏิบัติงานครูด้วยความเต็มใจ เข้าใจ แสดงความ
ชื่นชม ให้อภัย และให้ความช่วยเหลือศิษย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ความสามารถด้านการสอน และเทคนิคการช่วยเหลือนักเรียน มีความรู้ในวิชาที่
สอน และวิธีสอน

ใฝ่รู้ใฝ่พัฒนา เรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ เพิ่มพูนทักษะเพื่อการเรียนรู้ พบว่าครูมี
ผลงานพัฒนาตนเองมากมาย เช่น แผนการสอน สื่อการสอน กิจกรรมสร้างสรรค์
ต่างๆ อนุทินครู บันทึกหลังสอน การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี การวิจัยใน
ชั้นเรียน และผลงานประกวดต่าง ๆ ตลอดจนการวิทยากรในการสอนที่มีความ
ชำนาญ ผลงานดังกล่าวมีระดับคุณภาพต่างๆ ซึ่งแสดงถึงความพยายามของครู

รูปแบบการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ

รู้จักนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างดี มีแฟ้มข้อมูลนักเรียนที่เป็นปัจจุบัน
บันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลง และ ปัญหา เพื่อช่วยเหลือ หรือจัดกิจกรรมเสริมได้
เหมาะสมกับนักเรียนเป็นรายบุคคล

จัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน มีการวางแผน เตรียมพร้อม ทำ
กิจกรรมอย่างเข้าใจ และประเมินผู้เรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
ประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (PDCA) เพื่อปรับปรุงการสอน และ
พัฒนาผู้เรียน

8. การเรียนรู้และข้อค้นพบอื่นๆ

การปฏิบัติการเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองดังกรอบการ
วิจัยและดำเนินการมานี้ มีขอบเขตของการทดลองปฏิบัติร่วมกันของนักวิจัยภายนอกและนักวิจัยภายใน

โรงเรียน เป็นการปฏิบัติการที่ฝ่ายโรงเรียนใช้แผนการวิจัยแทรกแซงในวิถีชีวิตให้เกิดการปฏิบัติจริงทั้งโรงเรียน ปรัชญาการณที่เกิดจึงพบได้ชัดเจนตามแผน และ ไม่เป็นไปตามแผน ความพยายามวิเคราะห์ผลเพื่อตอบคำถามวิจัย จึงได้ทั้งคำตอบที่อยู่ในกรอบของคำถาม และอยู่นอกกรอบ การเรียนรู้ที่สำคัญที่ได้จากการประชุมร่วมกันครั้งสุดท้ายของนักวิจัยทุกคนประกอบด้วยผู้บริหารและครูนักวิจัยเมื่อ พฤษภาคม 2547 ว่าเรากำลังเรียนเพื่อให้รู้และปฏิบัติให้ได้เพื่อนักเรียนของเรา ระยะเวลาสองปียังไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียน 4 โรงเรียน เพราะเป็นช่วงเวลาของความพยายามเรียนรู้แนวคิดเทคนิคต่างๆ ด้วยความตั้งใจและศรัทธาต่อทฤษฎีโปรแกรมพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง ทุกโรงเรียนให้สัญญาว่าจะพยายามต่อไป โดยยึดเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ชีวิตอย่างอิสระ มีความสุข มีปัญญาฉลาด พร้อมมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมชุมชนและประเทศชาติต่อไป

การเรียนรู้ครั้งนี้ พบว่าทุกคนรู้ว่าการเดินทางสู่เป้าหมายอุดมการณ์เดียวกันนี้ เรายังไม่รู้อีกหลายสิ่งหลายอย่าง และเป็นความปรารถนาที่จะร่วมเดินทางให้ถึงเป้าหมายนั้น นักวิจัยภายนอกตระหนักในบทบาทของตนเองคือว่า ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นนั้น ผู้ปฏิบัติต้องได้รับการสนับสนุนในเชิงระบบที่รัฐต้องพร้อมให้ เช่น ระบบการกระจายอำนาจที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียนตามพื้นฐานที่แตกต่างของสังคมชุมชนสามารถถอดถอนภาพ "การสั่งการ" "มีบัญชาจากหน่วยเหนือ" ระบบการให้ความสำคัญความชอบที่สอดคล้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู ยกย่องมาตรฐานวิชาชีพครู(รวมถึงผู้บริหาร) เป็นต้น รัฐต้องมีระบบให้ความช่วยเหลือเชิงวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพสูง ไม่ถูกจำกัดด้วยความรู้เฉพาะของการบริหารระดับสูง เพื่อให้โรงเรียนที่อยู่ห่างไกล สามารถเข้าถึงแหล่งวิชาการ สร้างความศรัทธาของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณค่า



โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของ

โรงเรียนไผทอุดมวิทยา (025)

เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 09/C/NE

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของโรงเรียนไพฑูรย์ศึกษา กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนไพฑูรย์ศึกษา ได้เห็นถึงความผันผวนของเศรษฐกิจ การเมือง และกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ประกอบกับกระแสของการปฏิรูปการศึกษา และการกิจใหม่ของ สถานศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้โรงเรียนได้ตระหนักว่า บทบาทของโรงเรียนควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เท่าทันกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อ นักเรียนที่รับผิดชอบอยู่ คณะครูโรงเรียนไพฑูรย์ศึกษาจึงได้ร่วมกันตั้งปณิธานพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้าน หลังที่สองของนักเรียน โดยครูและผู้บริหารได้ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกัน ผลการประชุม พบว่า ผู้บริหารและคณะครูต้องการเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำที่ดีของโรงเรียนหรือบ้านหลังที่สองนี้ ให้มีเจตคติที่ดี ต่ออาชีพครู มีจิตใจเบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีความรู้ทางวิชาการที่ถูกต้องและเพียงพอที่จะชี้นำนักเรียนได้ ให้นักเรียนเกิดศรัทธาในตัวครู มีทักษะชีวิต มีการสื่อสารที่ดี และมีทักษะการคิดแก้ปัญหาเพื่อเป็นเครื่องมือ สำคัญในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการทำงานของครูอย่างมาก สามารถเสริมบรรยากาศให้ทุกคนมีขวัญและกำลังใจ โรงเรียนจึงเห็นว่ารูปแบบการทำงานเป็นทีมแบบร่วม แรงร่วมใจเป็นวิธีการที่ดีที่ให้ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน และใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง และนักเรียนได้รับการส่งเสริมศักยภาพเป็นรายบุคคล

โรงเรียนไพฑูรย์ศึกษา ได้เข้าร่วมโครงการในโครงการวิจัยย่อยรหัส RDL09/C/NE ซึ่งเป็น โครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) โครงการวิจัยย่อย วพร. นี้มีโรงเรียนดำเนินการปฏิรูปจำนวน 5 โรงเรียนคือ โรงเรียนไพฑูรย์ศึกษา และ โรงเรียนวัดบางน้ำชัน ในกรุงเทพมหานคร และอีก 3 โรงเรียนในจังหวัดสกลนคร คือ โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยาโรงเรียนบ้านทรายมูลและโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว มีรศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ นอกจากนั้นยังมี นายกลุข บุญ-หลง ข้าราชการบำนาญ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนางวิภาวรรณ คุ่มภัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำหน้าที่นักวิจัยภายนอกเข้าไปช่วยโรงเรียนด้านวิชาการและร่วมเรียนรู้กับ โรงเรียน โดยมี รศ.ดร.ทิสนา แจมมณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของโครงการ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยร่วมรับผิดชอบโครงการระดับท้องถิ่น โดยประสานงานกับนักวิจัยหลักของ โครงการวิจัยแม่บท วพร.

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 หลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 5 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งได้กำหนดหลักการและแนวการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน และมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 22-23 ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ซึ่งได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อกฎหมายการศึกษา รวมทั้งนโยบายและความต้องการของประเทศในภาพรวม

2) แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยยึดแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ อันหมายถึง การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปลี่ยนวิธีการสอนของครู ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียน โดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และยังมีความหมายครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา ให้มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

3) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อมๆกันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการอย่างครอบคลุม ในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาทั้งโรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นสำรวจ 2) ขั้นสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนงาน ในการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนต้องครอบคลุมการปฏิบัติงาน ที่เป็นองค์ประกอบของงานในโรงเรียนคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อรวมพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ

การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติทั่วไป ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้สำเร็จ และดำเนินไปอย่างยั่งยืนตลอดชีวิต การวิจัยและพัฒนา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองให้เห็นประจักษ์ อาศัยข้อมูลเชื่อถือได้ประกอบการตัดสินใจ และปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีลักษณะตรงตามที่ต้องการ

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นการวิจัย (R) และขั้นการพัฒนา (D) ดำเนินการทั้ง 2 ขั้นตอนต่อเนื่อง และซ้ำกันหลายๆครั้ง จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยและผู้ใช้ผลการวิจัยเป็นบุคคลคนเดียวกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจแก่ครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการภายนอก

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเชื่อมการปฏิบัติงานของครู 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนจากกัน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียน ในลักษณะนี้เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้เน้นให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยที่นำมาศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชั้นเรียน และผู้ทำวิจัยหลักคือ ครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำเพียงคนเดียว แต่หากการวิจัยนั้นเป็นการร่วมงานกัน ระหว่างครูหลายคนหรือทุกคนในโรงเรียน เพื่อหาคำตอบร่วมกัน จะเรียกว่าเป็นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบรวมพลัง (Collaborative Classroom Action Research) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ และนำข้อค้นพบไปใช้ในการปฏิบัติจริง

5) แนวคิดการมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากโรงเรียนมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ต้องการปฏิรูปหรือพัฒนาให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) แต่การที่จะดำเนินการหลายๆเรื่องหลายๆ ประเด็นไปพร้อมกันทั้งหมด ให้ประสบความสำเร็จในเวลาอันจำกัด ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การให้โรงเรียนหยิบยกจุดเน้น ที่ต้องการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการก่อน โดยรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่กำหนดเป็นจุดเน้นนั้นให้สำเร็จ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาอันรวดเร็ว และจะทำให้ ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่นๆ ต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน

โรงเรียนไพทอคมศึกษา นำแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนทั้ง 5 ประการ มาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการ

ปฏิรูป การเรียนรู้ ระดมความคิด และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป กำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

- (1) ตัวแปรตาม : ความสุข ความสามารถทางวิชาการ และความคิด
สร้างสรรค์ของนักเรียน รวมทั้งการเรียนรู้ของครูและ
ผู้บริหาร
- (2) ตัวแปรต้น : การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองโดยการจัด
กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 9 กิจกรรม ควบคู่
กับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม

แนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังใจพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ในการปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ต้วงษ์ชี้ความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนไพฑูริคศึกษา เป็นโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ไม่รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนนิเวศน์วิภาวดีรังสิต เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ประมาณ 18 ไร่เศษ มีแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียน 4,576 คน และนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ จำนวน 50 คน ครูจำนวน 228 คน เป็นครูต่างชาติ 18 คน มีบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน 39 คน โรงเรียนตั้งอยู่ชุมชนขนาดใหญ่ 52 ชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้โรงเรียนมีหน่วยงานของรัฐ และผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มาเป็นที่ปรึกษาและร่วมพัฒนาการจัดการศึกษา โรงเรียนมีจุดเด่นในเรื่องผู้บริหารมีความรู้ความสามารถดีเด่น และโรงเรียนได้รับรางวัลเกียรติคุณในระดับต่าง ๆ หลายรายการ

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองที่น่าเสนอนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

4.1 เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

4.2 พัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียน

4.2.1 นักเรียน

- มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพ
- มีความสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดีและมีความสุข
- มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว

4.2.2 ครู

- สามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรมและดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการจัดหลักการและการสอนบูรณาการในโครงการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน
- เรียนรู้การเป็นครูที่ดี และมีฝีมือ
- มีความสุขในการเป็นครู

4.2.3 ผู้บริหาร

- สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียน สามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย
- ผู้บริหารเรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ
- ผู้ปกครอง และชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูแต่ละคนศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาหลักสูตรและแผนบูรณาการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนและจัดการเรียนรู้ตามแผน

5.1.2 ครูแต่ละคนปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วงจร P-D-C-A คือ วางแผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับดัชนีบ่งชี้ของสถานศึกษา(P-Plan) ปฏิบัติการสอนโดยใช้แผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน(D-Do) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ และผลผลิตของผู้เรียน (C-Check) และนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุง การวางแผนและการสอนของคนต่อไป(A-Action) โดยครูปฏิบัติงานเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

5.1.3 ครูแต่ละคนทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน(Classroom action research) ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหาร โรงเรียนและทีมงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการสนับสนุนครู ดังนี้

5.2.1 การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1) การกระจายอำนาจ (Decentralization) กระจายอำนาจในรูปแบบโรงเรียนเล็ก

ในโรงเรียนใหญ่ (school in school) ตามระดับการศึกษา ได้แก่ อนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา โรงเรียนสองภาษา และศูนย์พัฒนาความสามารถพิเศษ ให้สายบังคับบัญชาเสร็จสิ้นในแต่ละระดับ และมีการประชุมร่วมกันทุกวันพุธ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองเสนอโรงเรียน

2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการ และรับผิดชอบ

3) การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการ (School Management Information System) การใช้ระบบฐานข้อมูลให้จัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ พัฒนาโรงเรียน และเชื่อมต่อเครือข่ายของทางราชการ

5.2.2 การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล

5.2.3 การประกันคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าว ผู้บริหารเน้นการบริหารวิชาการในด้านต่อไปนี้

1) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2) การจัดการนิเทศภายใน โดยเพื่อนครูนิเทศซึ่งกันและกัน โดยมีรูปแบบบันทึกการนิเทศที่ให้สรุปส่งเป็นรายเดือน และให้สะท้อนผลการปฏิบัติระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน

3) การนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการปฐมนิเทศ เชิญมาเป็นวิทยากร ให้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการลูกของเรา และเปิดโอกาสให้เขียนแสดงความคิดเห็นใส่ตู้แสดงความคิดเห็นของโรงเรียน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกของโรงเรียน ซึ่งเป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยได้ใช้ยุทธศาสตร์โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนทุกขั้นตอน ด้วยการชี้แจงให้ความรู้ ช่วยเหลือปรับกิจกรรมให้เข้ากับการปฏิบัติ อบรมเกี่ยวกับการบริหารอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ การออกแบบกิจกรรม และการปฏิบัติ และการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนไพฑูรย์ศึกษา ได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ตามแนวทางและขั้นตอน 10 ขั้นตอนของชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน(วพร.) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการริเริ่ม และการเตรียมการ

โรงเรียนไพฑูรย์ศึกษาได้จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการเพื่อหาแนวทางในการทำให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง แสวงหาพันธมิตรในการร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยมีคณบดีวิทยาลัยภายนอกเข้ามาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

โรงเรียนได้สร้างความตระหนักร่วมกัน โดยใช้กระบวนการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยมีผู้บริหารร่วมดำเนินการไปพร้อมกับคณะครู โดยให้ทุกคนได้ตระหนักว่างานวิจัยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนางาน กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานคือ

- 1) ใช้กระบวนการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียนด้วยกระบวนการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ(PDCA)
- 2) ใช้การประเมินผลตามสภาพจริง ให้มีผลงานที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกกิจกรรม
- 3) กำหนดให้มีรายงานผลการปฏิบัติงานทั้งระหว่างการดำเนินงาน และสิ้นสุดแผนปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียนและนักวิจัยภายนอก ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูทั้งโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ วพร. ได้แก่เรื่องการวิจัยและพัฒนา การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 ขั้นการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

โรงเรียนได้วางยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงาน ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

4.1 การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยเน้นการบริหารแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วมใช้กระบวนการ PDCA ในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหาร ตัดสินใจ และประสานความร่วมมือกับชุมชน

4.2 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และฝึกทักษะการคิด เน้นการพัฒนาอารมณ์ (E.Q.) และมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

4.3 การปฏิรูปสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

4.4 การปฏิรูปครูและบุคลากร โดยพัฒนาให้สามารถจัดหลักสูตรและการสอนที่สนองความต้องการ และความแตกต่างกันของผู้เรียน และสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่ครู

ขั้นที่ 5 ขั้นการจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนการวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

โรงเรียนกำหนดแผนการวิจัยและพัฒนาของบุคลากร 3 ฝ่าย คือ

5.1 แผนปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของครู ได้แก่ การประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจ การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง การวางแผนและจัดการเรียนรู้สอนแบบบูรณาการ เน้นการเขียนรายงานการเรียนรู้

5.2 แผนปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของผู้บริหาร ได้แก่ การประชุมสร้างความเข้าใจ การวิเคราะห์จุดเด่น-จุดด้อยในการกำหนดแนวทางในการทำงาน การจัดอบรมให้ความรู้และการนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ

5.3 แผนปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของนักวิจัยภายนอก ได้แก่ ให้ความรู้และสร้างความช่วยเหลือในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการนิเทศ

ขั้นที่ 6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้

6.1 โรงเรียนได้ร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ของเป้าหมายหรือผลการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองซึ่งเป็นจุดเน้นที่โรงเรียนเลือก เป็นตัวแปรตามของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยผลการเรียนรู้ของนักเรียน ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง

6.2 โรงเรียนได้ร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ของวิธีการพัฒนาพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง ซึ่งประกอบด้วยบทบาทการดำเนินการของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง รายละเอียดตัวบ่งชี้ดังกล่าว แสดงไว้ในข้อ 8.1

ขั้นที่ 7 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

7.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปที่มีคุณลักษณะดังนี้

- 1) มีกระบวนการที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา
- 2) ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
- 3) มีกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพและความสามารถของผู้เรียน
- 4) สอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรม

7.2 หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในโครงการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและฝึกปฏิบัติจริง

7.3 ผู้บริหาร คณะครูและนักวิจัยภายนอก ได้สร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ แบบสอบถามของผู้บริหารในการสำรวจความต้องการของครูและนักเรียน แบบบันทึกการสังเกตและการทำงาน แบบสรุปผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามแผน แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินแผนการเรียนรู้ แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกกลุ่มสาระ

ขั้นที่ 8 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา

8.1 ครูได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนหน่วยบูรณาการสถานพฤษศาสตร์ในโรงเรียน ในระดับชั้นต่าง ๆ รวม 240 แผน ในปีแรกของการวิจัย และพัฒนาเพิ่มเป็น 540 แผนในปีที่ 2 ของการวิจัย

8.2 ครูดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนที่พัฒนาขึ้น ทำบันทึกหลังสอน วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และเก็บรวบรวมข้อมูล

8.3 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนปกติ ในปีแรกของการวิจัยมีครูทำวิจัยในชั้นเรียน 11 เรื่อง ในปีที่สองมีครูทำวิจัยชั้นเรียนทั้งหมด 57 เรื่อง

8.4 ผู้บริหารดำเนินงานบริหารวิชาการ 4 ด้าน คือ

1) ด้านปัจจัยเกื้อหนุน จัดการด้านงบประมาณ จัดสรรให้ส่งผลดำเนินงานวิชาการโดยตรง ได้แก่ การสนับสนุนสื่อ/อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ บริการผลิตสื่อ จัดหาคอมพิวเตอร์ และ soft-ware ให้ครูใช้ และจัดแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน บริการสื่อสิ่งพิมพ์ จัดหาเอกสารความรู้ และเอกสารอ้างอิง อำนวยความสะดวกให้ครูในการไปติดต่อกับหน่วยงานภายนอก รวมทั้งพัฒนาบุคลากร จัดการอบรมในโรงเรียน เชิญที่ปรึกษามาให้ความรู้แก่ครู และส่งครูไปดูงานภายนอก และศึกษาค้นคว้า

2) ด้านนิเทศการสอน จัดให้มีการนิเทศอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง โดยผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ และผู้ทรงคุณวุฒิ การนิเทศมีทั้งแบบนิเทศและมีการประเมินผลการสอน

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการปฐมนิเทศผู้ปกครอง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จัดกิจกรรมโครงการลูกของเรา เปิดบ้าน (Open house) ให้ผู้ปกครองเข้าร่วมชมผลงาน และพูดคุยกับครู เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้กับครูและนักเรียน

8.5 นักวิจัยภายนอก ให้ความช่วยเหลือในด้านการเสริมสร้างความรู้ โดยเฉพาะในกรอบแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยได้พัฒนาเทคนิคการทำ การวิจัยชั้นเรียนโดยใช้กระดานหก 7 แผ่น นอกจากนั้น ยังทำหน้าที่นิเทศ แนะนำการจัดการเรียนรู้ และแก้ปัญหาต่าง ๆ

ขั้นที่ 9 ขั้นการเผยแพร่ผลงานและขยายผล

โรงเรียนได้ขยายผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีบูรณาการเพื่อพัฒนาพหุปัญญาโดยใช้เรื่องสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งจัดนิทรรศการตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวม 4 ครั้ง และจัดอบรมเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนเครือข่าย

ขั้นที่ 10 ขั้นการประเมินโครงการ

โรงเรียนได้ประเมินตนเองในด้านต่าง ๆ ตามตัวบ่งชี้ที่โรงเรียนกำหนดทั้งด้านต่าง ๆ ผลผลิต และผลการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกฝ่ายที่ร่วมดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน และนักวิจัยภายนอก

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการวัดตัวแปรตาม

โรงเรียนกำหนดให้มีการประเมินผลผู้เรียนโดยใช้การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในกลุ่มสาระต่าง ๆ รวมทั้งการวัดผลและประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การสังเกต พฤติกรรม การสอบถามและสัมภาษณ์นักเรียน และการเขียนอนุทินของนักเรียน

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

7.2.1 ครู เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตการเรียนการสอน แบบบันทึกการทำงาน แบบบันทึกการสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และจดหมายโต้ตอบระหว่างผู้ปกครองและครู

7.2.2 ผู้บริหาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการนิเทศ และแบบสอบถามความคิดเห็น และรายงานการประชุม

7.2.3 ผู้ปกครองและชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจความคิดเห็น และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

8. นวัตกรรมผลการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรม ดังต่อไปนี้

8.1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

โรงเรียนไพฑูริศศึกษาได้กำหนดแนวทางและดำเนินการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง มาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนประสบความสำเร็จในระยะหนึ่ง จึงนับได้ว่าแนวทางดังกล่าว เป็นนวัตกรรมของโรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังใจพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ใน การปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวย่อความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

การที่ทุกฝ่ายจะสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายได้ ทุกฝ่ายจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน ดังนี้

ก. ครู

- 1) ครูศึกษาผู้เรียน เพื่อเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2) ครูวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยเน้นการฝึกทักษะการคิด และการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์(E.Q)
- 3) ครูพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสวนพฤกษศาสตร์ใน โรงเรียน พัฒนาแผนและดำเนินการจัดการเรียนรู้ วัดประเมินผลการเรียนรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่ไปกับการสอน

ข. ผู้บริหาร มีการดำเนินการใน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปการบริหารอย่างมีส่วนร่วม การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การปฏิรูปสภาพแวดล้อม และการปฏิรูปครูและบุคลากร ซึ่งครอบคลุมบทบาทของผู้บริหารในการบริหารวิชาการ 4 ด้าน คือ ด้านการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดการนิเทศภายใน การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการประเมินการดำเนินงาน

ค. ผู้ปกครองและชุมชน เรียนรู้การทำหน้าที่ดูแลเด็กในความปกครอง และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียน

ง. นักวิจัยจากภายนอก ร่วมเรียนรู้และให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านวิชาการ ตามปัญหาความต้องการของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ : ตัวบ่งชี้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง และตัวบ่งชี้ผลความสำเร็จ
ของกระบวนการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง มีดังแสดงในตารางต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนา (ตัวแปรต้น)	ผลการพัฒนา (ตัวแปรตาม)
ผู้บริหาร 1. วางแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 2. การนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร 3. การสร้างเสริมศักยภาพการปฏิบัติงานของครู โดยใช้กระบวนการ PDCA และการวิจัยและพัฒนา	นักเรียน ● มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของคนที่ด้านความรู้ และทักษะ ● มีความสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดี และมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ ● มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว ● ระดับคะแนนจากการวัดความสามารถและผลงานสูงนำพอเต็มตามศักยภาพ ● เพื่อและครูให้การยอมรับในความมีน้ำใจ ความเป็นผู้นำ และผู้ตาม ● มีผลงานด้านความคิด หรือสิ่งประดิษฐ์คิดค้นตามความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล ครู ● ครูมีความสามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครู 1. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2. การวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบโดยเน้นการจัดหลักสูตร และการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3. ปฏิบัติการสอนและติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล 4. สร้างระบบพัฒนาตนเองให้เป็นครูที่มีฝีมือ โดยใช้กระบวนการ PDCA
ผู้ปกครอง 1. เรียนรู้การทำหน้าที่ดูแลเด็กในความปกครอง 2. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียน	ผู้บริหาร ● ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียน สามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย ● เรียนรู้การพัฒนาอย่างเป็นระบบ ● ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน ● ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือและให้การยอมรับ ● ครูปฏิบัติงานครูอย่างมีคุณภาพและมีความสุข ● รายงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนประจำปีในรูปแบบที่แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนที่สาธารณชนยอมรับ ● รายงานการเรียนรู้ในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ ผู้ปกครอง ● สามารถทำหน้าที่ดูแลเด็กในความปกครองได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวทางของโรงเรียน ● มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและผู้เรียน

8.2 หลักสูตรบูรณาการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาพหุปัญญา

โรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน โดยใช้กระบวนการ ดังนี้

- 1) นักเรียนในแต่ละระดับชั้นเลือกชนิดต้นไม้เพื่อการศึกษา
- 2) ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ วางแผนจัดทำหลักสูตรในรูปแบบ Web Model
- 3) จัดทำสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเชื่อมโยงกลุ่มสาระ 8 กลุ่มสาระ
- 4) กำหนดหน่วยการเรียนรู้
- 5) กำหนดโครงสร้างเวลาเรียน
- 6) กำหนดวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้
- 7) การวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 8) การจัดบุคลากรทำการสอน
- 9) การนิเทศการสอน

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนได้หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้จำนวนมาก ดังนี้

ระดับชั้น	หน่วยการเรียนรู้	จำนวนแผน
ป.1	ตะไคร้หอม หอม	60
ป.2	เรียนรู้สมุนไพรให้เข้าใจกับใบเตย	60
ป.3	รวมพลังศึกษาทางนกยูงฝรั่ง	60
ป.4	รู้ซึ่งถึงแก่น แคนสาเก	80
ป.5	ร่วมอนุรักษ์พันธุ์ไม้ไทย ร่วมใจศึกษาพิภูล	80
ป.6	ปีบไทยขาวนวลชวนศึกษา	80
มัธยมศึกษา	ร่วมไฟทไทรงาม	80
รวม		500

นอกจากการพัฒนาหลักสูตรและการสอนบูรณาการดังกล่าวแล้ว โรงเรียนยังได้ริเริ่มกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดตั้งชุมนุมอีกจำนวนมาก เช่น ชุมนุมสาเกกับเทคโนโลยี ชุมนุมสาเกกับภูมิปัญญาไทย ชุมนุมรูปหอมผ่องไฟท ชุมนุมเทียนหอมพิภูลแก้ว ชุมนุม “Patani CD Creator” เป็นต้น

ผู้ที่สนใจที่จะศึกษารายละเอียดของหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมของชุมนุมต่าง ๆ สามารถติดต่อได้โดยตรงที่โรงเรียนพญาไทอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร

8.3 นวัตกรรมของผู้บริหาร : รูปแบบบริหารและจัดการศึกษาแบบองค์รวม

ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแบบองค์รวมขึ้น และดำเนินการวิจัยและพัฒนา(research and development) ในเรื่องนี้ ควบคู่ไปกับการดำเนินงานบริหารวิชาการทั้งทางด้านการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายใน และการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้สามารถปรับวิธีการจัดการ และการำงานของครู จนเกิดเป็นวัฒนธรรมขององค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งโรงเรียนกำลังดำเนินการขยายแนวคิดสู่โรงเรียนเครือข่ายอีก 3 โรงเรียน

รูปแบบดังกล่าวมีสาระสำคัญประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

1. หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School based management) มีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1) การกระจายอำนาจ(Decentralization) มีการกระจายอำนาจโดยใช้รูปแบบ โรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่(School in school) ตามระดับการศึกษา ในโรงเรียนเล็กมีสายบังคับบัญชา และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้าระดับสายชั้น กำหนดให้มีการบริหารวิชาการ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการประชุมเพื่อนำเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไข

2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม(Participative Management) การให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการ และรับผิดชอบ

3) การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการ (School Management Information System) การใช้ระบบฐานข้อมูลให้จัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ พัฒนาโรงเรียน และเชื่อมต่อเครือข่ายของทางราชการ

2. หลักการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Individualized development) มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ

1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

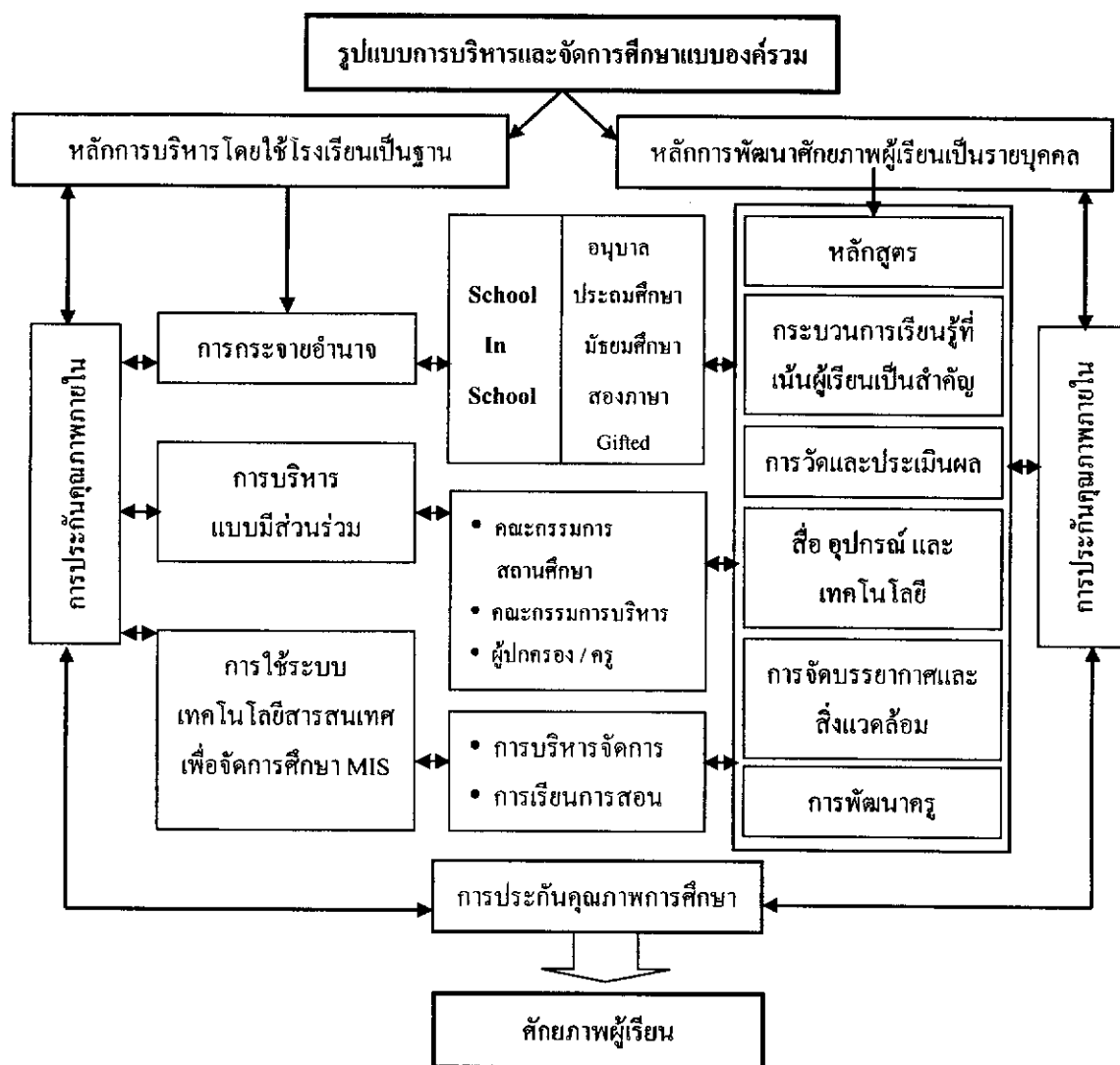
2) รูปแบบและวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย

3. หลักการประกันคุณภาพการศึกษา(Accountability) ประกอบด้วย

1) แนวคิด

2) กระบวนการ

รูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นในภาพรวม ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้



8.4 นวัตกรรมของนักวิจัยภายนอก : เทคนิคกระดาด 7 แผ่น

นักวิจัยภายนอกได้ค้นคิดวิธีการการสร้างความเข้าใจของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้ “เทคนิคกระดาด 7 แผ่น” ในการฝึกให้ครูทำวิจัย ดังนี้

กระดาดแผ่นที่ 1 เขียนข้อมูลพื้นฐานของการสอน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

กระดาดแผ่นที่ 2 เขียนบรรยายความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน จากนั้น

จึงสรุปความคาดหวังมาเป็นวัตถุประสงค์เป็นข้อ ๆ

กระดาดแผ่นที่ 3 เขียนเทคนิควิธีสอนที่เลือกใช้ ให้เหตุผลตามความคิดของตนเอง เช่น

จากประสบการณ์เดิม จากการสังเกต หรือดูจากความสำเร็จของคนอื่น แล้วจึงค้นคว้าทฤษฎีการสอนประกอบ

กระดาดแผ่นที่ 4 เขียนกิจกรรม สื่อ แผนการสอนตามวิธีการที่เลือก

กระดาดแผ่นที่ 5 เขียนถึงการตรวจสอบว่า จะตรวจสอบนักเรียนอย่างไร หรือทำ

อย่างไรจึงจะทราบว่านักเรียนเป็นไปตามที่เราคาดหวังแล้ว

กระดาดแผ่นที่ 6 เตรียมสรุปการประเมิน / วิธีการ

กระดาษแผ่นที่ 7 ทำอย่างไรจึงจะสะท้อนได้ว่านักเรียนชอบวิธีการสอนแบบนี้ วิธี
การสอนแบบนี้มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียน
การสอนครั้งต่อไปได้

9. ผลการพัฒนานวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนามาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนได้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้าน
ที่สอง ซึ่งคือนวัตกรรมที่โรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น การใช้นวัตกรรมดังกล่าวเกิดผล ดังนี้

9.1 ด้านผู้เรียน

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของปี
ที่ 2 พัฒนาดีขึ้นจากปีที่ 1 ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการวิจัยย่อยในชั้นเรียนทุกระดับชั้น

ข. การอ่านและการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลจากกิจกรรม DEAR (Drop Every Thing And Read) พบว่าสามารถช่วยให้นักเรียน
ร้อยละ 12.20 มีผลการอ่านเชิงวิเคราะห์สูงกว่าเกณฑ์ 70% และมีสถิติยอดนักอ่านเพิ่มขึ้น รวมทั้งพบว่า
นักเรียนสามารถนำความรู้จากการอ่านไปเชื่อมโยงกับการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ

ค. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ผลจากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งมีการประเมินและสรุปภาคเรียน
ละ 1 ครั้ง พบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาคุณธรรม 8 ประการ ของโรงเรียน คือ วินัย สติ กตัญญู เมตตา กรุณา
อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัดและออม ขยันและพึ่งตนเอง นักเรียนมีความสุขในการเรียน

ง. การมีความสุขกับการเรียน

จากการวิเคราะห์หัตถ์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสุขกับการทำ
กิจกรรมการเรียนการสอน การได้เรียนกับครูที่ตนชอบ และการได้เรียนกับเพื่อน ๆ

9.2 ด้านครู

1) ครูมีการวางแผนการจัดทำแผนการเรียนรู้ได้ครบ 100% ก่อนเปิดภาคเรียน

2) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และ
พลศึกษา ส่วนใหญ่มีการประเมินแผนการเรียนรู้หลังการสอน แต่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและ
ต่างประเทศส่วนมากยังไม่ได้ประเมินแผนการเรียนรู้

3) ครูมีผลการสอนอยู่ในเกณฑ์ดีและดีมากคิดเป็นร้อยละ 55

4) ครูร้อยละ 100 มีการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงการสอนของตน โดยมีผลงาน
วิชาการที่เผยแพร่แล้ว 10 เรื่อง รายงานถึงวิชาการ 30 เรื่อง และอยู่ระหว่างดำเนินการ 42 เรื่อง

5) จากการวิเคราะห์หัตถ์ของครู พบว่า เหตุการณ์ที่ทำให้ครูมีความสุข คือ การได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ เมื่อได้อบรมสั่งสอนศิษย์ และสามารถช่วยแก้ปัญหาให้ศิษย์ได้ รวมทั้งได้สอนในวิชาที่ตนชอบ และรู้ว่าศิษย์ทำตามคำสั่งสอน

9.3 ด้านผู้บริหาร

- 1) สามารถพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียน ช่วยให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการและพัฒนาตนเองมากขึ้น
- 2) สามารถพัฒนาระบบการนิเทศภายในที่ให้เพื่อนครูนิเทศซึ่งกันและกัน มีแบบบันทึกการนิเทศที่ให้สรุปส่งเป็นรายเดือน และให้สะท้อนผลการปฏิบัติระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน
- 3) มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวิจัยและพัฒนา และสามารถพัฒนานวัตกรรมจาก การวิจัยและพัฒนาได้ คือ เรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาแบบองค์รวม
- 4) สามารถนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทำทั้งบ้านและโรงเรียนมีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน และร่วมมือกันดูแลและพัฒนานักเรียนมากขึ้น

9.4 ด้านผู้ปกครอง

สามารถดูแลเด็กอย่างสอดคล้องกับแนวทางของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน

9.5 ด้านนักวิจัยภายนอก

ได้ประสบการณ์จากการเข้าไปร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนา ศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่รับผิดชอบในระดับมหาวิทยาลัย ได้แนวทางในการเตรียม นิสิต นักศึกษา และได้แหล่งเรียนรู้ให้แก่ นักศึกษา รวมทั้งได้องค์ความรู้จากผลงานวิจัยของตนเองด้วย

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมการไปใช้

โรงเรียนที่สนใจนำแนวทางนี้ไปใช้ ควรดำเนินการดังนี้

- 10.1 ควรศึกษาหลักการ และแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้
- 10.2 ควรกำหนดเป้าหมายหรือจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาให้ชัดเจน เพื่อเป็นกรอบในการทำงานตลอดแนวตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล
- 10.3 ควรศึกษาดัชนีตัวบ่งชี้ และวิเคราะห์ความหมายให้เข้าใจตรงกัน อาจเพิ่มเติมหรือตัด ทอนดัชนีตามความเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของโรงเรียน หรือ โรงเรียนอาจพัฒนาดัชนีขึ้นใหม่ ให้เหมาะสมกับความต้องการและความเข้าใจของตน
- 10.4 ควรมีการจัดแหล่งเรียนรู้ หรือสำรวจแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อใช้ในการออกแบบ หลักสูตรบูรณาการที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน

10.5 ควรศึกษาหลักการของการจัดการศึกษานอกห้องเรียน(Out-door Education) เพิ่มเติม เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้ที่เรียนในชั้นเรียน กับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนได้ดียิ่งขึ้น ทั้งควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การสังเกต การจดบันทึก การสัมภาษณ์ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

10.6 การนิเทศ ให้ความช่วยเหลือครูในด้านวิชาการเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการดำเนินการในทุกขั้นตอน ต้องอาศัยยุทธวิธีที่หลากหลาย เช่น การอบรมให้ความรู้ การเยี่ยมชั้นเรียน การให้คำปรึกษา เหล่านี้จะช่วยให้ครูเข้าใจหลักการสำคัญในการสอน และพัฒนาการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น การนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครู ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

.....

ภาคผนวก
รายงานวิจัยในชั้นเรียน ปี 2547

ลำดับ	ระดับชั้น	ชื่อ-นามสกุล	ชื่องานวิจัย
1	ป.1	น.ส. วันวิสาข์ ปาณชู	การพัฒนานิสัยรักการอ่าน โดยการบันทึกการอ่านนอกเวลา
2	ป.1	นางวิไลวรรณ พงษ์เสื่อ	การสะสมความรู้ คู่เด็กชั้นภายในศูนย์พัฒนาด้วยวิธีการเสริมแรง
3	ป.1	น.ส. นันทวรรณ ชันชะ	การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในการเก็บอุปกรณ์การเรียน
4	ป.1	น.ส.วรากร จันทร์เสนา	การพัฒนาผลการเรียนรู้และพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย
5	ป.1	น.ส. รัชดาพร พลมีศักดิ์	การพัฒนาความสามารถในการคิดเร็ว
6	ป.1	นางมาลี งามกระจ่าง	ความสัมฤทธิ์ผลกลุ่มสาระศิลปะ(นาฏศิลป์-ดนตรี) ของนักเรียนระดับชั้น ป.1/3
7	ป.1	น.ส. พันทิwa เทพโพธา	การศึกษาผลการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในการเรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์
8	ป.1	น.ส. ปิยะวดี นาคสุข	การพัฒนาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
9	ป.1	นางจงกล หาญห้าว	การพัฒนาลักษณะนิสัยในการพูดคำว่า “สวัสดี ขอโทษ ขอบคุณ” ด้วยกิจกรรมเสริมแรง
10	ป.1	นางกลมวรรณ สุมานัส	การพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ป. 1 โดยใช้เกม
11	ป.2	นางนงลักษณ์ ศรีจันทร์	การพัฒนาความรับผิดชอบการส่งการบ้าน
12	ป.2	นางอัมไพวัลย์ เกียรติสุวรรณ	การพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน
13	ป.2	น.ส. วรรณภา ดวงมณีศิริกุล	การศึกษาผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้สื่อประสม
14	ป.2	นางศุสดี สังข์โอธาน	การพัฒนาความสามารถการอ่าน และการเขียนคำควบกล้ำ
15	ป.2	นางจิตราภา แก้ววิจิตร	การพัฒนาทักษะการฟังจับใจความ
16	ป.2	นางปราณี มีชัย	การพัฒนาระเบียบวินัยในการเดินแถวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีเสริมแรง
17	ป.2	น.ส. รินดา กรุดเนียม	การพัฒนาความสามารถในการคิดคำนวณ
18	ป.3	น.ส. ศรสวรรค์ ฉัตรพงศ์เจริญ	การพัฒนาทักษะในการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดกิจกรรม “ชุดไม้ไข้จำหรือจดอย่างเดียว”
19	ป.3	นางจิตติยา บุญใจใหญ่	การพัฒนาทักษะการคิดคำนวณนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์โดยการสอนซ่อมเสริม

ลำดับ	ระดับชั้น	ชื่อ-นามสกุล	ชื่องานวิจัย
20	ป.3	น.ส. เพลินพิศ นาริจันทร์	การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วยชุดฝึกทักษะ
21	ป.3	น.ส. พิราพรรณ เพชรคุ้ม	การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้ภาพเป็นสื่อประกอบ
22	ป.3	นางอาภรณ์ พรรณราย	การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และเขียนสื่อสารในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
23	ป.3	นายไฉน มั่งค้าย	การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนวิจารณ์
24	ป.3	นางวิจิตร เทพรักษาใจ	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านการมีนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3/2
25	ป.4	นางละออง จันทรเฝ้าแสง	การศึกษาผลการใช้กลยุทธ์ SQ3R ที่มีผลต่อการเรียนรู้ในการเรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : กรณีศึกษานักเรียนใหม่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 English Program
26	ป.4	น.ส. กุณทิรา อารีกุล	การพัฒนาทักษะการคำนวณเรื่องการคูณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เกมบัตรสุรคูน
27	ป.4	นางมยุรี แดงไทย	การพัฒนาทักษะการทำงานเชิงระบบด้วยเทคนิคการสอนแบบค้นพบ
28	ป.4	น.ส. วัชรภรณ์ ทองทิพย์	การประเมินผลการเรียนรู้จากการอ่าน เรื่อง In the Garden ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2
29	ป.4	น.ส. สุริย์รัตน์ ปลื้มฤทัย	การพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ด้วยกิจกรรมอ่านสัณนิศ ผึกคิด วิเคราะห์ เขียน
30	ป.4	น.ส. ศศวิมล สุระเดช	การพัฒนาพฤติกรรมการมีสมาธิในชั้นเรียน
31	ป.4	นางอัญชลี วิไลศิริ	การพัฒนาพฤติกรรมการมีสมาธิในชั้นเรียน
32	ป.4	นายวิรัตน์ พุ่มมา	การพัฒนาผลการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยด้วยสื่อผสม
33	ป.5	นางสมร วงศ์ปาน	การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วยชุดฝึกทักษะ
34	ป.5	นางดวงเดือน เจ็ดสี	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ
35	ป.5	นางกัญญาพิชญ์ ประดิษฐ์กำจรชัย	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ
36	ป.5	นายทวี ชวดศรี	การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วยชุดฝึกทักษะ
37	ป.5	น.ส.นพมาศ อุกฤษ์งามสง่า	การพัฒนาผลการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ด้วยวิธีการสอน
38	ป.5	น.ส. นันทพร สุขสำราญ	ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาชวนคิด
39	ป.5	นางอัญชนา ทองคำ	การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนคำศัพท์ภาษาไทย
40	ป.5	น.ส. นุชจรี ผาเวช	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีระเบียบวินัย
41	ป.5	น.ส. ปิยะนุช ประไพเพชร	การพัฒนาทักษะการพูดของนักเรียนให้สุภาพและไพเราะ
42	ป.5	น.ส. อสมา ช้างหมื่นไหว	การพัฒนาเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศด้วยเกม

ลำดับ	ระดับชั้น	ชื่อ-นามสกุล	ชื่องานวิจัย
43	ป.5	น.ส. พัชรีย์ ทัดแก้ว	การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียง /ร/ ,/ล/ และ คำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยแผนการฝึกทักษะการ อ่านออกเสียง
44	ป.6	นายเผ่าพงศ์ ศิริมะรัต	การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงตัวอักษรภาษาอังกฤษที่มี ปัญหา /th/, /z/ โดยใช้แผนการฝึก การออกเสียงดัง /th/, /z/
45	ป.6	นางพัศตร์วิภา รัตตะ	การพัฒนาการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ด้วยกิจกรรมปัญหา ชวนคิดของนักเรียนชั้น ป.6
46	ป.6	น.ส. หนึ่งฤทัย คนเจนดี	การพัฒนาความสามารถในการนำเสนอผลการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
47	ป.6	น.ส. สีดา วิยาสังห์	การพัฒนากระบวนการวิทยาศาสตร์
48	ป.6	น.ส. ฐิติรินทร์ นิลสกุลวัฒน์	การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มสาระ คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไพฑูริคศึกษา ด้วยปัญหาชวนคิด
49	ป.6	นายชัยพจน์ ผสมทรัพย์	การพัฒนาทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ด้วยกิจกรรมการเขียน เชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6: กรณีศึกษา นักเรียนชั้น ป.6/11
50	ป.6	น.ส. ประภาพร บุญมา	การพัฒนาศักยภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีน้ำหนักเกิน มาตรฐาน
51	ป.6	น.ส. โชติรัตน์ พิมพ์เรือง	การพัฒนาทักษะการอ่าน การพูด ของผู้เรียนด้วยกิจกรรม โต้ตอบทางภาษา ชุด “in Your Ideas”
52	ป.6	น.ส. กนกวรรณ สิงห์ภา	การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานอย่าง เป็นระบบในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้วยกิจกรรม เพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/8
53	ป.6	น.ส.นงค์ ดวงดอก	การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และแก้โจทย์ปัญหา
54	มัธยม	นายสำราญ เพชรดี	พัฒนาการด้านระเบียบวินัยการแต่งกายของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษา
55	มัธยม	น.ส. พรทิพย์ จันทราช	การพัฒนาระเบียบวินัยในการเข้าแถวเคารพธงชาติ
56	มัธยม	น.ส. ชวนชม คงวุฒิ	การพัฒนาความรับผิดชอบในการส่งงานวิชาคณิตศาสตร์ด้วย การใช้แรงจูงใจในทางบวกชุด “ทำได้ให้เลย” ของนักเรียนชั้น ม.3
57	มัธยม	นางจิรัฐา มาภักดี	การพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ด้วย การสอนแบบ สืบสวน

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของ

โรงเรียนวัดบางน้ำชน (026)

เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 09/C/NE

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง
การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง
ของโรงเรียนวัดบางน้ำชน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนวัดบางน้ำชน ตระหนักว่าในสภาพปัจจุบันสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไปได้มีการเปลี่ยนแปลงเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เกิดสภาพน้ำเสีย อากาศเป็นมลพิษ เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีชีวิตอย่างไม่เป็นสุข ขาดคุณภาพ ในขณะที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้กำหนดจุดหมายในการจัดการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนว่า “...มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม” สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนติดกับคลองบางน้ำชนซึ่งมีสภาพน้ำดำเน่า สกปรกเหม็นในช่วงน้ำลง ส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจ อีกทั้งในบริเวณลานวัดมีขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ และการทิ้งขยะทับถม สกปรกเหม็น เพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าวและเป็นการสนองนโยบายของกรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตธนบุรี โรงเรียนจึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำหลักสูตรบูรณาการสารสภักดิ์ชีวภาพโดยใช้จุลินทรีย์ (EM) กับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาพหุปัญญาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ส่งเสริมนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถนำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติไปใช้ในการพัฒนาที่บ้านและชุมชน ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นมีสิ่งแวดล้อมที่ดี และส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

โรงเรียนวัดบางน้ำชน ได้เข้าร่วมโครงการในโครงการวิจัยย่อยรหัส RDL09/C/NE ซึ่งเป็นโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) โครงการวิจัยย่อย วพร. มี รศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ และมีนักวิจัยภายนอก คือ นายกฤษ บุญ-หลง (ข้าราชการบำนาญ) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ นางวิภาวรรณ คุ่มภัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ช่วยโรงเรียนด้านวิชาการและร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน โดยมี รศ.ดร.ทิสนา แฉมมณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของโครงการ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยร่วมรับผิดชอบโครงการระดับท้องถิ่น โดยประสานงานกับคณะนักวิจัยหลักของโครงการวิจัยแม่บท วพร.

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 หลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัดบางน้ำชน ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 5 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งได้กำหนดหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน และมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 22-23 ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ซึ่งได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อกฎหมายการศึกษา รวมทั้งนโยบายและความต้องการของประเทศในภาพรวม

2) แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยยึดแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ อันหมายถึง การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปลี่ยนวิธีการสอนของครู ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียน โดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และยังมีความหมายครอบคลุม ถึงการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา ให้มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

3) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อมๆกันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการอย่างครอบคลุม ในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาทั้งโรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นสำรวจ (2) ขั้นสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด (3) ขั้นการวางแผน (4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนงาน ในการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนต้องครอบคลุมการปฏิบัติงาน ที่เป็นองค์ประกอบของงานในโรงเรียนคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อรวมพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ

การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติทั่วไป ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้สำเร็จ และดำเนินไปอย่างยั่งยืนตลอดชีวิต การวิจัยและพัฒนา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองให้เห็นประจักษ์ อาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้ประกอบการตัดสินใจ และปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีลักษณะตรงตามที่ต้องการ

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) ดำเนินการทั้ง 2 ขั้นตอนต่อเนื่อง และซ้ำกันหลายๆครั้ง จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยและผู้ใช้ผลการวิจัยเป็นบุคคลคนเดียว การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจแก่ครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการภายนอก

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเชื่อมการปฏิบัติงานของครู 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนจากกัน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียน ในลักษณะนี้เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้เน้นให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยที่นำมาศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และผู้ทำวิจัยหลักคือ ครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำเพียงคนเดียว แต่หากการวิจัยนั้นเป็นการร่วมงานกัน ระหว่างครูหลายคนหรือทุกคนในโรงเรียน เพื่อหาคำตอบร่วมกัน จะเรียกว่าเป็นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบรวมพลัง (Collaborative Classroom Action Research) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ และนำข้อค้นพบไปใช้ในการปฏิบัติจริง

5) แนวคิดการมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากโรงเรียนมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ต้องการปฏิรูปหรือพัฒนาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) แต่การที่จะดำเนินการหลายๆเรื่องหลายๆประเด็นไปพร้อมกันทั้งหมด ให้ประสบความสำเร็จในเวลาอันจำกัด ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การให้โรงเรียนหยิบยกจุดเน้น ที่ต้องการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการก่อน โดยรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่กำหนดเป็นจุดเน้นนั้นให้สำเร็จ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาอันรวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่นๆต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน

โรงเรียนวัดบางน้ำชนนำแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนทั้ง 5 ประการ มาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติการเรียนรู้ ระดมความคิด และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป
กำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

- (1) ตัวแปรตาม : 1) ความสุข ความสามารถทางวิชาการ และ
ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
2) การเรียนรู้ของครูและผู้บริหาร
- (2) ตัวแปรต้น : การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองโดยดำเนินงานโครงการ
“บ้านเล็กในบ้านใหญ่: บ้านหลังที่สอง” และจัดการเรียนรู้โดยใช้
หลักสูตรบูรณาการการใช้จุลินทรีย์ EM ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือ
ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังไฟพัฒนาในตนเอง มี
ความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่
เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็น
ความรู้สึกรอบอ้อมและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็น
กัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนโดยเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผน
ปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนด
ตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและ
ความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ในการปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู
ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ในส่วนของแนวดำเนินการซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีความสุขและรักโรงเรียนนั้น
โรงเรียนได้ร่วมกันคิดและตกลงจัดทำเป็น “การพัฒนาการเรียนรู้การใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวันของ
นักเรียนด้วยกิจกรรมบูรณาการ” โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- ระดับที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2) เรื่อง EM คู่ชีวิตความสกปรก
ระดับที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4) เรื่อง EM ขยายหลากหลายรูปแบบ
ระดับที่ 3 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6) เรื่อง EM มหัศจรรย์

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนวัดบางน้ำซ้น สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล-
ประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่ในบริเวณวัดบางน้ำซ้น มีพื้นที่ 1 ไร่ 2 งาน มีนักเรียน 212 คน ส่วนใหญ่มาจาก
ครอบครัวที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ต้องช่วยผู้ปกครองทำงานเลี้ยงชีพ ผู้ปกครองส่วนหนึ่งทำงานในช่วง

กลางคืน ทำให้นักเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่ เป็นปัญหาที่เกินกำลังของโรงเรียนที่จะแก้ไขได้ มีข้าราชการครู 11 คน ภารโรง 2 คน พนักงานธุรการ 1 คน และคนเลี้ยงเด็ก 3 คน ครูมีการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ แต่อัตรากำลังไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่ต้องพัฒนาให้เกิดคุณภาพสภาพชุมชนเป็นชุมชนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างหรือค้าขาย นักเรียนที่มาเรียนมักมาจากนอกเขตพื้นที่บริการ และเป็นนักเรียนที่ขาดแคลน โรงเรียนจำเป็นต้องหาทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียนจากผู้อุปการคุณให้แก่ นักเรียนเหล่านี้ ทำให้เป็นภาระแก่โรงเรียนมาก สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนติดกับคลองบางน้ำชนซึ่งมีสภาพน้ำค่าน้ำส่งกลิ่นเหม็นในช่วงน้ำลง ส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจ อีกทั้งในบริเวณลานวัดมีขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ และการทิ้งขยะทับถม ส่งกลิ่นเหม็น

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองที่น่าสนอนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

4.1 ให้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองของนักเรียน

4.2 พัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทุกฝ่าย ดังนี้

4.2.1 นักเรียน

- 1) มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้และทักษะ
- 2) มีความสุขสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดีและมีความสุข
- 3) มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์

4.2.2 ครู

- 1) สามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินกิจกรรมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) เรียนรู้การเป็นครูที่ดีและมีฝีมือ
- 3) มีความสุขในการเป็นครู

4.2.3 ผู้บริหาร

- 1) สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียน การบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย
- 2) เรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ
- 3) เรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

ครูเป็นหลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นการสอนบูรณาการที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายในชีวิต ดังนี้

5.1.1 ครูสำรวจปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่าโรงเรียนมีสภาพน้ำเสีย สกปรก มีความแออัด และคุณภาพชีวิตไม่ดี

5.1.2 ครูร่วมกันจัดทำหลักสูตรบูรณาการ EM กับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาหุปัญญา โดยจัดทำเป็น 3 ระดับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2, 3-4 และ 5-6 โดยดำเนินการศึกษาหลักสูตรวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยย่อยเรื่องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์นักเรียนเป็นรายบุคคลจากข้อมูลสารสนเทศในปีการศึกษาที่ผ่านมา เพื่อวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยใน การเตรียมการพัฒนาของนักเรียนให้เหมาะสม ตลอดจนการศึกษาสภาพปัจจุบันของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมส่วนบุคคลทางด้านปัญหา ความต้องการทางด้านอารมณ์สังคม ร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ หรือ สถานการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง มีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ

5.1.3 ครูร่วมกันเตรียมแหล่งเรียนรู้ จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระที่เรียน ได้แก่ เล้าไก่ บ่อปลา แปลงไม้ดอกไม้ประดับ 2) สื่อการเรียน/เอกสารเสริมความรู้ ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน หนังสืออ้างอิงต่าง ๆ

5.1.4 ครูแต่ละคนจัดทำแผนการสอนที่บูรณาการ โดยสร้างหัวเรื่อง(Theme) ขึ้นมาแล้วนำเนื้อหาสาระจากวิชาต่าง ๆ มาโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องที่กำหนด มีการประชุมในระดับ โรงเรียนเพื่อวางแผนแบ่งเนื้อหาสาระในแต่ละระดับชั้น วางแผนการสอน สร้างสื่อ และกำหนดวิธีวัดและประเมินผล

5.1.5 ครูแต่ละคนปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วงจร P-D-C-A คือ วางแผนการจัดการเรียนการสอน(P-Plan) โดยเน้นการบูรณาการให้มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมภาคทฤษฎีในห้องเรียน และภาคนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน (D-Do) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ และผลผลิตของผู้เรียน (C-Check) และนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการวางแผนและการสอนของคนต่อไป (A-Action) โดยครูปฏิบัติงานเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

5.1.6 ครูแต่ละสาขาร่วมกันเป็นคณะนักวิจัย เพื่อทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน มีผลงานวิจัยในชั้นเรียน 3 เรื่องคือ

1) รายงานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้การใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ

2) รายงานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้การใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ

3) รายงานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้การใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนและทีมงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการสนับสนุนครู ดังนี้

5.2.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม โครงสร้างของโรงเรียนประกอบด้วยงาน 6 งาน คือ งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานวิชาการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์กับชุมชน โดยที่ประชุมมีมติมอบหมายให้ปฏิบัติงานให้แก่ครูที่พิจารณาว่าความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร เพื่อดูแลการจัดการเรียนการสอนตามเป้าหมายของหลักสูตรด้วย

5.2.2 การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-based management) มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน การวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อมูล มีการวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ในรูปของแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

5.2.3 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนครูและนักเรียน ร่วมกันรับผิดชอบดูแลสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย จัดหาวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่ครูต้องการให้เพียงพอ และนำกระบวนการ PDCA มาใช้ในกิจกรรมที่ปฏิบัติ

5.2.4 การจัดการนิเทศภายใน เน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยการถ่ายทอดความรู้ที่ได้มา จัดหาหนังสือและเอกสารให้คณาจารย์ จัดการศึกษาดูงานเพิ่มประสบการณ์ให้ครู/นักเรียนอย่างน้อยปีละครั้ง สำนวความต้องการของครู เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ จัด PDCA ในเรื่องที่มีปัญหา และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น มีการประชุมติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกวันอังคารของสัปดาห์ การนิเทศภายในที่ใช้ในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครู คือ การสังเกตการสอน และการเยี่ยมชั้นเรียน

5.2.5 การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา การเชิญวิทยากรเข้ามาให้ความรู้แก่บุคลากรในโรงเรียนและนักเรียน การประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกของโรงเรียนเข้ามาให้คำแนะนำแบบกัลยาณมิตร ได้แก่ การสังเกตการสอนการเยี่ยมชั้นเรียน การตรวจผลงานการสอนและผลการเรียนรู้ของนักเรียน การให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้คณะครูได้แนวทางในการนำไปปรับปรุงและพัฒนางานตนเอง

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนวัดบางน้ำชน ได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นริเริ่มและเตรียมการ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ริเริ่มเข้าสู่โครงการ มีการประชุมคณะครู วิเคราะห์ผลดี ผลเสีย และแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง จากนั้นจึงติดต่อประสานงานกับนักวิจัยภายนอกเพื่อเข้าร่วมเรียนรู้ และช่วยเหลือโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

2.1 มีการประชุมชี้แจงแก่คณะครู ร่วมกันตั้งปณิธานในการปฏิบัติงาน รวมถึงการระดมความคิด วิเคราะห์วิธีการ และลักษณะการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

2.2 มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการที่เป็นจุดเน้นของการปฏิรูป โดยเลือกการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาบุคลากร

3.1 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนดเป็นเป้าหมายของการปฏิรูป โดยวางแผนดำเนินการโครงการ “บ้านเล็กในบ้านใหญ่” มีพ่อครูและแม่ครูดูแลนักเรียนในครอบครัวของตนเอง

3.2 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง โดยการไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนไผทอุดมศึกษา ศูนย์เกษตรธรรมชาติคิวิเซ จังหวัดสระบุรี รวมทั้งเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และนักวิจัยภายนอกมาการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย

ขั้นที่ 4 ขั้นวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ใช้กระบวนการร่วมแรงร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่าย ผู้บริหารส่งเสริมให้งานดำเนินไปตามแผนที่กำหนด นักวิจัยภายนอกและโรงเรียนที่เป็นต้นแบบเครือข่ายวิจัยให้คำแนะนำในการดำเนินงาน ผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุน แนวทางที่ใช้คือ

- 1) ประชุมครูทั้งโรงเรียน สัปดาห์ละ 2 วัน (วันอังคาร และวันพฤหัสบดี)
- 2) จัดให้มีการประชุมร่วมกันของคณะครูแต่ละระดับชั้น
- 3) ให้มีการรายงานผลการดำเนินงาน เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนงานแต่ละระยะ
- 4) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

5.1 จัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการ เนื้อหาการใช้จุลินทรีย์ EM ดังนี้

- 1) แผนการสอนการใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ: EM คู่คิดพิชิตความสกปรก มี 5 แผน คือ

- พัฒนาความคิดใกล้ชิด EM : ความหมายของ EM
- ถิ่นเราแต่เก่าก่อน : สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน
- สัจจมาจากแคนไค : ประวัติความเป็นมาของ EM
- สามสหายอุตวิงศา : ประเภทของ EM คือ แบบสด น้ำและแห้ง
- พัฒนาสร้างประโยชน์ : การขยาย EM และการนำไปใช้ประโยชน์

2) แผนการสอนการใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ : EM ขยายหลากหลายรูปแบบ มี 5 แผน คือ

- ฉันทคือใคร : ความหมายของ EM
- สมาชิกในครอบครัวฉัน : ประเภทของ EM การใช้งานและ การผลิต
- สร้างสรรค์โครงงาน : การวางแผนและปฏิบัติผลิตตามขั้นตอน
- เล่าขานสู่ชุมชน : การเผยแพร่ความรู้ที่ได้
- สะท้อนผลการนำไปใช้ : สรุปผลการเรียนรู้ และความรู้เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมศึกษา

3) แผนการสอนการใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้วยกิจกรรมบูรณาการ: EM มหัศจรรย์ สร้างฝันให้เป็นจริง มี 5 แผน คือ

- สภาพแวดล้อมของโรงเรียน : การสำรวจพื้นที่ของโรงเรียน
- จุลินทรีย์ EM ที่รัก : ความหมาย ความเป็นมา และสูตรของ EM
- แข่งประจักษ์เรื่อง EM : การคิดสูตร EM แบบต่าง ๆ และทดลองใช้
- เบนเข็มสู่ต้นไม้ม : การทดลองเปรียบเทียบผลการใช้ในการปลูกต้นไม้
- ทารายได้สู่อาชีพ : การวางแผนผลิต และการจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ ระหว่างเรียน

5.2 พัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

ก. แบบสอบถาม ค.1, ค.2 แบบ สร. 1, สร.2 และ ประเมินความสามารถทางภาษา (ครั้งแรกใช้แบบประเมินของนักวิจัยภายนอก ครั้งที่สองโรงเรียนพัฒนาเครื่องมือเอง โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย)

ข. แบบติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงาน ได้แก่

- แบบสำรวจความคิดเห็น
- แบบประเมินสภาพและผลการดำเนินงานปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
- แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับการดูแลนักเรียนของครู
- แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล
- บันทึกอนุทินของครูและนักเรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา

6.1 ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อกำหนดบทบาทในการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการจัดทำหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
- 2) สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้น และกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จึงเลือกจัดทำหลักสูตรบูรณาการ EM กับสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ป. 1-2, ป. 3-4 และ ป. 5-6 ดังนี้

ระดับชั้น	จำนวนครูที่สอน	แผนบูรณาการ	จำนวนแผน
ชั้น ป. 1-2	4	EM คู่มือพิชิตความสกปรก	5
ชั้น ป. 3-4	3	EM ขยายหลากหลายรูปแบบ	5
ชั้น ป. 5-6	3	จุลินทรีย์ EM มหัศจรรย์ สร้างฝันให้เป็นจริง	5

- 3) ประชุมครูเพื่อจัดทำหลักสูตรบูรณาการทั้ง 3 ระดับ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
- 4) จัดทำแผนกิจกรรมการสอนระยะยาว ทั้ง 3 ระดับ โดยมีการกำหนดผลงานที่เกิดขึ้นเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน
- 5) จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการบันทึกหลังสอนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง และพัฒนาการสอน รวมทั้งใช้กระบวนการวิจัย และการศึกษารายบุคคล
- 6) ประชุมครูเพื่อสรุปผลและประเมินแผนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

6.2 ครูแต่ละคนมีการจัดทำกรณีศึกษาในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียน รวม 11 เรื่อง และร่วมกันจัดทำวิจัยในชั้นเรียน รวม 3 เรื่อง

6.3 ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนครูและนักเรียน นิเทศแบบกัลยาณมิตร เสริมสร้างศักยภาพให้ครูเป็นครูดีมีฝีมือ และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อนครู

6.4 นักวิจัยภายนอกช่วยเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร นิเทศให้คำปรึกษา และติดตามการดำเนินงาน

ขั้นที่ 7 ขั้นการเผยแพร่ผลงานและขยายผล

โรงเรียนได้ดำเนินการเผยแพร่ผลงานในวันเปิดโรงเรียน (Open House) และงาน “1 โรงเรียน 1 การเรียนรู้” สาธิตการจัดการเรียนการสอนให้กับคณะ UNDP Africa-Asia Eco Partnership จาก 14 ประเทศ มีคณะครูจากโรงเรียนต่าง ๆ มาศึกษาดูงานจำนวน 7 ครั้ง เผยแพร่ผลงานในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และเผยแพร่ผลงานไปยังโรงเรียนเครือข่ายคือ โรงเรียนวัดคิยหาหาราม กรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 8 ขั้นการประเมินโครงการ

8.1 โรงเรียนได้กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านนักเรียน ด้านครูผู้สอน และด้านผู้บริหาร

8.2 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสรุปผลงาน แบบบันทึกการสังเกตการทำงาน แบบสำรวจ แบบสอบถาม

8.3 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทดสอบผลการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียน ครู และชุมชน และมีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนกำหนดให้มีการประเมินผลผู้เรียนโดยใช้

7.1.1 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การใช้จุลินทรีย์ในชีวิตประจำวัน สร้างขึ้นโดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยการให้นักเรียนเขียนอนุทินหลังจากสิ้นสุดการสอนในแต่ละครั้ง

7.1.2 การวัดและประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม โดยกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของการทำงานร่วมกันในกลุ่ม เป็นเกณฑ์ในการให้คะแนน นอกจากนี้ยังมีการประเมินในด้านอื่น ๆ อีก ได้แก่ ความสนใจในการร่วมกิจกรรม ความกระตือรือร้นในการทำงาน การถามตอบปากเปล่า การกล้าแสดงออก ผลงานจากการทำโครงการ การนำเสนอผลงาน การขยายผลงานที่นักเรียนทำ และคุณธรรมที่พึงประสงค์ คือ ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

7.2.1 ครูรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสังเกตการเรียนการสอน แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามตัวบ่งชี้ การเขียนอนุทินหลังการสอน และแบบสัมภาษณ์

7.2.2 ผู้บริหาร รวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบบันทึกการนิเทศ และแบบสอบถามความคิดเห็น

7.2.3 นักวิจัยภายนอก รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ และการวิเคราะห์จากบันทึกการนิเทศ

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรม ดังต่อไปนี้

8.1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากร หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังไฟพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ใน การปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ : ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง มีดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

สมาชิก	ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม
นักเรียน	มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ และทักษะ มีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และไฟพัฒนาตามเอกลักษณ์	ระดับคะแนนจากการวัดความสามารถและผลงานสูงน่าพอใจเต็มศักยภาพ เพื่อนและครูให้การยอมรับในความมีน้ำใจ ความเป็นผู้นำและผู้ตาม มีผลงานด้านความคิด หรือประดิษฐ์คิดค้นตามความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล
ครู	สามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรม และดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เป็นครูที่ดี และมีฝีมือ มีความสุขในการเป็นครู	นักเรียนประสบความสำเร็จและมีความสุขจากการเรียน รายงานการเรียนรู้ของครู มีบทวิเคราะห์ ความสำเร็จ หรือแนวทางแก้ไขจุดอ่อน นักเรียนและเพื่อนครูให้การยอมรับ
ผู้บริหาร	สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน สามารถบริหารจัดการ ภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย	ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ และให้การยอมรับ ครูปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

สมาชิก	ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม
	◆ ผู้บริหารเรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ◆ ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน	◆ รายงานการจัดการศึกษาประจำปีในรูปแบบที่แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชน(Accountability Report) ที่สาธารณชนยอมรับ ◆ รายงานการเรียนรู้ในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ

8.2 กิจกรรม “บ้านเล็กในบ้านใหญ่”

โครงการ “บ้านเล็กในบ้านใหญ่” มีการดำเนินการโดยให้ครูแต่ละคนดูแลรับผิดชอบนักเรียนในครอบครัวของตนเอง มีนักเรียนประมาณ 13-15 คน มาจากชั้นเรียนต่าง ๆ เรียกว่า “บ้านที่สอง” ให้มีการจัดการเรียนการสอนในครอบครัวของตนเอง ตามความถนัดของครูที่ทำหน้าที่เป็นพ่อครูและแม่ครู ให้ครูและนักเรียนมีความรักเอื้ออาทรต่อกัน นักเรียนเกิดการเรียนรู้สาระความรู้ มีความอบอุ่นปลอดภัย ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) กิจกรรมบ้านสุขใจ

เน้นการทำกิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้ เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ กิจกรรมที่ดำเนินการประกอบด้วย การประดิษฐ์พวงมะโหด(เครื่องแขวนในงานมงคล) การพับผ้าเช็ดปากบนโต๊ะอาหาร การประกอบอาหาร และการพัฒนาทักษะด้านการอ่านและเขียน

2) กิจกรรมครอบครัวสุขสันต์

เน้นความเอื้ออาทรระหว่างบุคคลในครอบครัว พี่ดูแลน้อง น้องเคารพรุ่นพี่ ญาติได้ การดูแลของพ่อครู แม่ครู ให้นักเรียนได้เรียนรู้มารยาทสังคม การปฏิบัติจริง ฝึกความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ให้-ผู้รับ มีความผูกพันกันระหว่างพี่น้องและเพื่อน กิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย

- ครอบครัวสัปดาห์ ไปทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้รอบ ๆ โรงเรียน เช่น ลานกีฬาใต้ถนนพระราม 3 พลาซ่าของโรงแรมเมริออท
- สังสรรค์ในวันสำคัญของครอบครัว เช่น วันเกิด วันสำเร็จการศึกษา
- ทำศิลปะ ประดิษฐ์ต่าง ๆ
- พี่สอนน้อง มีการสอนการบ้าน ขวณกันอ่านหนังสือ
- ฝึกทักษะการใช้คอมพิวเตอร์

3) กิจกรรมเรือนสื่อรัก

ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง หารายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการเลี้ยงปลาตก โดยเปลี่ยนถ่ายน้ำทุกสัปดาห์ การสานและประดิษฐ์เศษวัสดุเพื่อเป็นของที่ระลึก ได้แก่ การสานตะกั่ว ถักกำ

4) กิจกรรมบ้านसानฝัน

ฝึกให้นักเรียนได้คัดลายมือ 3 แบบ คือ หัวกลมตัวเหลี่ยม หัวกลมตัวกลม และตัวอาร์กซ์ นอกจากนี้ยังมีบทกลอนและรูปภาพช่วยจำขั้นตอนการเขียน

5) กิจกรรมบ้านसानรัก

เรียนรู้เรื่องการตกปลาด้วยเบ็ดรอก ในคลองบางน้ำชน เพื่อใช้ทำเป็นอาหารและจำหน่ายเพิ่มรายได้ นอกจากนี้ยังสอนงานประดิษฐ์ เช่น ทำที่ทับกระดาษ ดินน้ำมันจากดอกไม้

6) กิจกรรม Home Sweet Home

เรียนรู้นอกสถานที่ และฝึกบิดลูกโป่งให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ

8.3 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ EM กับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาพหุปัญญา

โรงเรียนได้ทดลองนำจุลินทรีย์ EM มาบูรณาการในการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 2 ชั่วโมง กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยแบ่งนักเรียนเรียนตามตามระดับชั้นดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เรียนเรื่อง EM คู่คิดพิชิตความสกปรก

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรียนเรื่อง EM ขยายหลากหลายรูปแบบ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรียนเรื่อง จุลินทรีย์ EM มหัศจรรย์ สร้างฝันให้เป็นจริง

การดำเนินการสอน จัดให้มีครูผู้สอน ระดับชั้นละ 4 คน จัดการเรียนการสอนในลักษณะ

Team Teaching

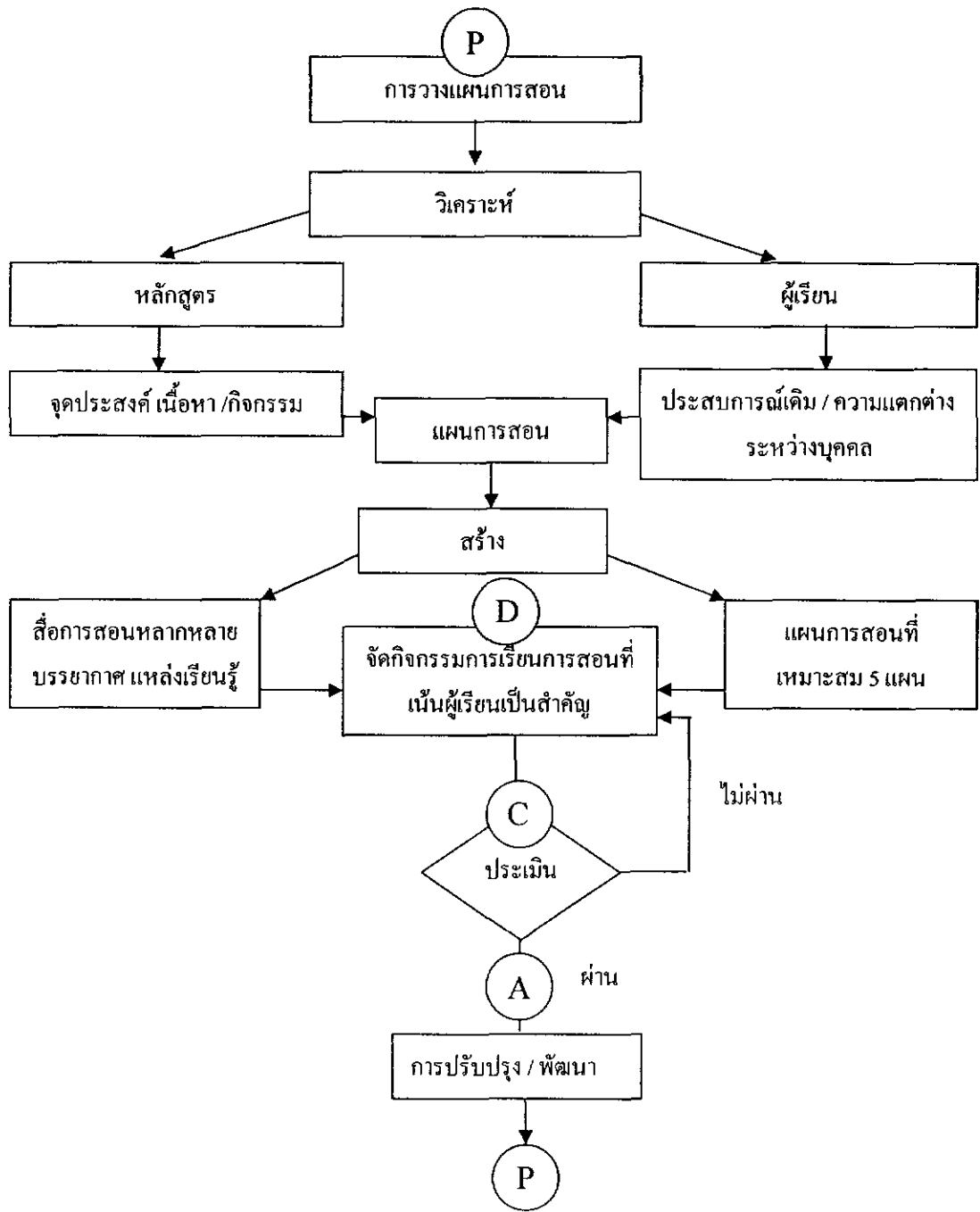
ขั้นตอนสำคัญในการวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

1) เตรียมการศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับจุลินทรีย์(EM) วิเคราะห์หลักสูตร และศึกษาข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล

2) เตรียมแหล่งเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ

3) วางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยสร้างหัวเรื่อง(Theme) แล้วนำเนื้อหาจากวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จากนั้นจึงประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม ผลิต / จัดหาสื่อการเรียนการสอน และกำหนดวิธีการวัดประเมินผล

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถสรุปได้ดังแผนภาพ ดังนี้



กิจกรรมที่ใช้ในแผนการสอนแบบบูรณาการประกอบด้วย

- 1) การค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้
- 2) การลงมือปฏิบัติ
- 3) การนำเสนอผลงาน
- 4) การบันทึกอนุทิน
- 5) การแต่งเรื่องจากสิ่งที่ได้เรียนรู้
- 6) การทำโครงงาน

หลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่

- 1) การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยจัดให้นักเรียนเรียนแบบละครชั้น ป.1-2, ป.3-4 และ ป. 5-6 มีละครครูดูแลนักเรียนในกลุ่มย่อย
- 2) การจัดกิจกรรมนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบ ครูมีหน้าที่ส่งเสริมศักยภาพและความสามารถของนักเรียน
- 3) การสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม ตามโอกาส และ บูรณาการในกลุ่มสาระอย่างเหมาะสม
- 4) ศึกษาสถานศึกษาที่ ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง จากสถานที่จริง เช่น ศูนย์เกษตรธรรมชาติ คิวเซ จังหวัดสระบุรี และศูนย์สมุนไพรเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

8.4 วิธีการและเทคนิคในการสอนแบบบูรณาการ EM กับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาพหุปัญญา

โรงเรียนวัดบางน้ำฉานได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ EM และประมวผล การสอน ได้วิธีการและเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ ดังนี้

- 1) นำข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีข่าวการใช้จุลินทรีย์ EM ของโรงเรียนเพื่อมาใช้สอนให้นักเรียน บอกลักษณะและประโยชน์ของ EM พบว่านักเรียนชอบ ขอถ่ายเอกสารไปให้พ่อ/แม่ ภาควิชาในโรงเรียน ของตนเอง และสนใจจะศึกษาเรื่องจุลินทรีย์ EM มากขึ้น
- 2) การให้อ่านเอกสารเกี่ยวกับจุลินทรีย์นั้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังอ่านไม่คล่อง การมอบหมายให้อ่านร่วมกันกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้น
- 3) กิจกรรมให้ชมวีดิทัศน์ของกรุงเทพมหานครเรื่องการใช้จุลินทรีย์ แล้วแบ่งกลุ่มนำเสนอ ความรู้ในรูปผังมโนทัศน์ นักเรียนสนใจดีเพราะเป็นเรื่องใหม่
- 4) การแก้ปัญหาให้นักเรียนที่ไม่ร่วมงานของกลุ่ม โดยยุบขนาดกลุ่มให้เล็กลง กลุ่มละประมาณ 4-5 คน ทำให้ทุกคนรับผิดชอบมากขึ้น รู้สึกสนุกที่ได้ช่วยงานกัน
- 5) กิจกรรมสร้างงานศิลปะเกี่ยวกับต้นไม้ นักเรียนชอบ กระดาษรีรีและมีความสุขในการทำงาน
- 6) กิจกรรมการเขียนชื่อด้านไม้ นับจำนวน และบันทึกในแบบบันทึก นักเรียนชอบกิจกรรม ร้องเพลงในขณะที่เดินเปลี่ยนฐาน
- 7) โรงเรียนควรจัดทำป้ายชื่อด้านไม้ ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องคอยถามครูหรือ การโรง การนับต้นไม้ใช้วิธีการขีดในกระดาษแทนการนับปากเปล่า เป็นการช่วยจำและทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 8) การให้นักเรียนร้องเพลง “พวงมาลัย EM” และแสดงท่าทางประกอบ พบว่านักเรียน สนุกสนานและจดจำประวัติความเป็นมาของจุลินทรีย์ EM ได้ดีขึ้น
- 9) การจัดกลุ่มแบบละครชั้น พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูใช้วิธีให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งในกลุ่มไปสักระยะหนึ่ง โดยมีครู

คอยใกล้ชิด และช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น พบว่าระยะต่อมากระบวนการกลุ่มดีขึ้น ครูเรียกวิธีนี้ว่า “ทฤษฎีปลาปัก”

10) การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ พบว่านักเรียนสนใจและได้ความรู้มากขึ้น

11) การสาธิตขยาย EM พบว่า นักเรียนบางกลุ่มสับสนจำขั้นตอนไม่ได้ ครูใช้วิธีการสาธิตซ้ำเป็นรายกลุ่ม ทำให้นักเรียนเข้าใจ จดจำขั้นตอนได้ดีขึ้น

12) นักเรียนบางคนที่ไม่นำอุปกรณ์มาทำงาน ครูแก้ไขโดยตักเตือน และชี้ให้เห็นผลของการไม่รับผิดชอบ นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น

13) กิจกรรมให้สังเกตและบันทึกการเปลี่ยนแปลงของจุลินทรีย์ EM ในขวด นักเรียนสนใจและตื่นตัวมาก

14) การปิดฉลาก วันผลิต เริ่มใช้ และหาคายู บนขวดขยายจุลินทรีย์ ช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนักในการอ่านฉลากหรือข้อความบนสิ่งของ เครื่องใช้ มากขึ้น

15) การขยายจุลินทรีย์ EM เน้นการใช้ขวดพลาสติกป้องกันขวดระเบิดเมื่อจุลินทรีย์ขยายตัวจะปลอดภัย และสอนให้นักเรียนระมัดระวังต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

16) การให้ทำโครงการตามความสนใจ พบว่า นักเรียนมีการแบ่งกันทำงานได้ดี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

17) การเลือกประเด็นในการทำโครงการทดลองใช้จุลินทรีย์ EM ครูควรพิจารณาให้นักเรียนปฏิบัติในเรื่องสามารถให้เห็นผลภายใน 1-2 สัปดาห์ บางเรื่องใช้เวลานาน ไม่เหมาะสมในการทำโครงการ เช่น การใช้กับท่อระบายน้ำหรือตุ๊กตอลง การใช้เพื่อไม่ให้ส้วมเต็มเร็ว เป็นต้น

18) การเขียนอนุทินหลังการสอน ครูรายงานว่ามีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน โดยรายงาน “การเขียนอนุทินเป็นสิ่งที่ดีเพราะได้บรรยายความรู้สึก ความภูมิใจในการทำงาน ได้บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ ความคิดเห็นต่อเพื่อนร่วมงาน และบันทึกความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน นอกจากนี้การให้นักเรียนเขียนอนุทิน ทำให้นักเรียนเขียนเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความประทับใจ และความรู้สึกนึกคิด เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน”

8.5 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

8.5.1 การจัดระบบโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ผู้บริหารได้จัดดำเนินการโครงการ “บ้านเล็กในบ้านใหญ่” โดยให้ครูแต่ละคนดูแลรับผิดชอบนักเรียนในครอบครัวของตนเอง ประมาณ 13-15 คน เรียกว่า “บ้านที่สอง” ให้มี การจัดการเรียนการสอนในครอบครัวของตนเอง ตามความถนัดของครูที่ทำหน้าที่เป็นพ่อครูและแม่ครู ให้ครูและนักเรียนมีความรักเอื้ออาทรต่อกัน นักเรียนเกิดการเรียนรู้สาระความรู้ มีความอบอุ่นปลอดภัย

8.5.2 การพัฒนาบุคลากร

ผู้บริหารได้แสวงหาวิธีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง / นวัตกรรมที่นำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้โรงเรียนเป็นบ้านที่สอง โดยใช้วิธีการ

หลากหลาย ได้แก่ เชิญวิทยากรมาให้อบรมให้ความรู้ การเข้าร่วมโครงการอบรม การไปศึกษาดูงานที่ศูนย์เกษตรธรรมชาติ คิวเซ จังหวัดสระบุรี โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

8.5.3 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

ผู้บริหารจัดหาเอกสาร / สื่อ / อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน ให้ครูสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องควาเทียมวงไกลกังวล ดำเนินการจัดแหล่งเรียนรู้เช่น ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

8.5.4 การจัดระบบนิเทศภายใน

โรงเรียนได้จัดการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการประชุมวงชั้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้คณะครูได้มีโอกาสพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการทำงานต่าง ๆ

8.5.5 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

การบริหารใช้หลักการมีส่วนร่วมของครูทุกคน โดยใช้เป็นการพัฒนาบุคลากรตามสภาพการทำงาน มีการประชุมสร้างความเข้าใจ คิดตามแผน และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา สร้างบรรยากาศของการยอมรับความคิดเห็น พร้อมกับกระจายอำนาจการบริหารที่เหมาะสมใช้กระบวนการ PDCA เป็นกลไกในการประเมินและพัฒนางาน

8.5.6 การพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง และครู

โรงเรียนมีการพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง โดยมีการประชุมภาคเรียนละ 1 ครั้ง แจ้งข่าวสารทางโรงเรียนถึงผู้ปกครอง โดยมีการตอบรับประมาณร้อยละ 90 การประชุมผู้ปกครองเครือข่ายและกรรมการสถานศึกษา 2 เดือนต่อครั้ง ผู้บริหารและครูมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 30 คน

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนามาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนได้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ซึ่งก็คือนวัตกรรมที่โรงเรียนได้ร่วมพัฒนาขึ้น แนวทางที่โรงเรียนได้ใช้ดังกล่าวเกิดผล ดังนี้

9.1 ด้านผู้เรียน

ผลการเรียนรู้จากโครงการ “บ้านเล็กในบ้านใหญ่” เป็นดังนี้

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- ผลการทดสอบด้วยแบบเลือกตอบ 30 ข้อ ใช้เกณฑ์การผ่าน 60% พบว่านักเรียนผ่านเกณฑ์น่าพอใจในทุกระดับ
- ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกรมวิชาการ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 เปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 โดยเฉลี่ยสูงขึ้นประมาณร้อยละ 8.67

- นักเรียนที่เรียนหลักสูตรบูรณาการ สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ คือ
 - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ EM
 - สามารถผลิต EM ด้วยสูตรอื่น ๆ เช่น มะนาว มะกรูด สับปะรด
 - นำผลิตไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
 - บันทึกอนุทินการเรียนรู้ได้ดี
 - ทำโครงการด้วยความมั่นใจ

ข. ทักษะความสามารถและเจตคติ

- สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การค้นความรู้จากห้องสมุด จากอินเทอร์เน็ต และจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ
- ทำงานกลุ่มโดยใช้กระบวนการกลุ่ม นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มได้ในระดับดี
- มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ เช่น การเล่าหน้าชั้นเรียน การพูดหน้าเสาธง
- สถิติการมาเรียนสูงขึ้น ร้อยละ 97
- มีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม
- จากการประเมินทักษะ โดยรวมของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปรากฏผลดังนี้
 - ทักษะการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับดี ร้อยละ 47
 - ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อยู่ในระดับดี ร้อยละ 44
 - ทักษะการตัดสินใจ/แก้ปัญหาอยู่ในระดับดี ร้อยละ 40
 - การพัฒนาการเรียนรู้ด้านสังคมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 68
 - การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือแก่หมู่คณะ อยู่ในระดับดี ร้อยละ 56
 - ความรับผิดชอบต่องานที่ได้มอบหมาย อยู่ในระดับดี ร้อยละ 52
 - มีสัมมาคารวะต่อพี่และผู้ใหญ่ อยู่ในระดับดี ร้อยละ 73
 - มีมนุษยสัมพันธ์ต่อผู้อื่น อยู่ในระดับดี ร้อยละ 75
 - มีความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น อยู่ในระดับดี ร้อยละ 74

9.2 ด้านครู

ครูมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมมากขึ้น มีการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนที่เหมาะสม มีการนำผลการบันทึกหลังสอนมาวางแผนสอนเพิ่มเติมหรือสอนเสริม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียน มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรในแต่ละสายชั้น มีการทำปฏิบัติการในชั้นเรียน กรณีศึกษา จำนวน 11 เรื่อง และวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้การใช้จุลินทรีย์ EM ในชีวิตประจำวันด้วยกิจกรรมบูรณาการ จำนวน 3 เรื่อง

จากการประเมินคุณลักษณะของครู พบว่า ครูจำนวน 12 คน มีการพัฒนาการเรียน การสอนในระดับดีมาก 4 คน พัฒนาสื่อการสอนในระดับดีมาก 4 คน การศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ในระดับ

ดีมาก 12 คน มีความเป็นกัลยาณมิตรในระดับดีมาก 12 คน สอนได้ครอบคลุมเนื้อหาในระดับดีมาก 5 คน จัดทำและส่งบันทึกการสอนในระดับดีมาก 6 คน

ในด้านความเป็นกัลยาณมิตรกับศิษย์ของครูอยู่ในระดับดีมากทุกคน โดยมีคุณลักษณะสำคัญคือ

- เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างทั่วถึง
- เอาใจใส่และมีความเข้าใจในตัวนักเรียนมากยิ่งขึ้น
- มีการเก็บข้อมูลและศึกษานักเรียนทุกคน
- นักเรียนมีความไว้วางใจที่จะขอคำปรึกษา
- สร้างแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่แก่นักเรียน
- ครูจัดทำข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนทุกคน

9.3 ด้านผู้บริหาร

- 1) ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรช่วงชั้น เพื่อเป็นคณะทำงานในการพัฒนาการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้น
- 2) ได้พัฒนาระบบการนิเทศจากกรณีศึกษาแบบจับคู่นิเทศ ซึ่งพบว่าการพัฒนาการเรียนการสอนได้น้อย จึงจัดให้มีคณะกรรมการนิเทศภายใน เป็นผู้นิเทศภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยใช้การสังเกตการสอน และการเยี่ยมชั้นเรียน มีกำหนดการนิเทศ เครื่องมือในการนิเทศและระบบการรายงานผลที่ดี
- 3) ได้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนครู มีการประชุมปีละ 1 ครั้ง เพื่อวางแผนในการจัดการเรียนการสอน การจัดหาทุนการศึกษา การจัดซื้ออุปกรณ์การเรียน
- 4) ได้เชื่อมโยงการดำเนินการตามโครงการกับการจัดทำรายงานผลการประเมินภายในโรงเรียน(Self Assessment Report) ให้การบริหารงานเป็นระบบ และเชื่อมโยงสัมพันธ์กันมากขึ้น

9.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

- 1) ได้สนับสนุนเรื่องเทคนิคต่าง ๆ การสร้างความเข้าใจ และแนวทางในการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้แก่ผู้บริหารและคณะครู ทำให้ทุกฝ่ายได้เห็นจุดเด่นและข้อบกพร่องของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของตน
- 2) ได้แนะนำให้ความรู้ที่จำเป็นแก่คณะครู ได้แก่ การทำแผนการสอนแบบบูรณาการ การทำวิจัยในชั้นเรียน การทำกรณีศึกษา การประเมินผลปฏิบัติงานในรูปแบบ ต่าง ๆ

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

โรงเรียนที่สนใจนำแนวทางนี้ไปใช้ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองของโรงเรียนวัดบางน้ำชน มีรายละเอียดเกี่ยวกับดำเนินงานทางวิชาการของผู้บริหาร และการดำเนินงานของของคณะครูจำนวนมาก ซึ่งในเอกสารฉบับนี้ไม่อาจนำเสนอได้ทั้งหมด ผู้ที่สนใจอาจอาจติดต่อขอศึกษากับทางโรงเรียนได้โดยตรง

2) การจัดทำหลักสูตรบูรณาการเกี่ยวกับจุลินทรีย์(EM) เป็นหัวเรื่องที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นมาจากสภาพปัญหาที่โรงเรียนประสบอยู่ โรงเรียนที่นำแนวทางนี้ไปใช้อาจศึกษากระบวนการทำงานของโรงเรียนเป็นแนวทาง และอาจปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนของตนได้ โดยโรงเรียนมีข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า

- แม้ว่านักเรียนจะมีความรู้เรื่อง EM และสามารถนำไปใช้ได้ แต่พบว่าวิธีการดังกล่าว ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจและนำไปใช้เท่าที่ควร จึงควรแสวงหาวิธีการให้ผู้ปกครองหันมาให้ความสำคัญและส่งเสริมเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่อง EM ของนักเรียนมากขึ้น

- เนื่องจากการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นเรื่องใหม่สำหรับโรงเรียน ครูและนักเรียนยังต้องเรียนรู้อีกมาก จึงควรแสวงหาเอกสาร หรือศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม

3) ผลผลิตของโรงเรียนที่น่าสนใจ คือ หลักสูตรบูรณาการเกี่ยวกับจุลินทรีย์ (EM) และแนวทางการการจัดทำกรณีศึกษา ผู้ที่สนใจอาจติดต่อศึกษากับโรงเรียนวัดบางน้ำชนได้โดยตรง

4) โรงเรียนบางน้ำชนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับช่วงชั้น รวมทั้งเป็นการวิจัยแบบรวมพลัง มีครูเป็นคณะนักวิจัยร่วมและมีการจัดการเรียนการสอนเป็นคณะ(Team Teaching) เป็นวิธีการที่น่าสนใจ ที่โรงเรียนอื่น ๆ อาจศึกษาเป็นแนวทางไปปรับใช้ในการดำเนินการในโรงเรียนของตนเองได้

.....

ภาคผนวก

กรณีศึกษาของโรงเรียนวัดบางน้ำชน

ลำดับที่	ชื่อผู้จัดทำ	จำนวนเรื่อง	ชื่อของกรณีศึกษา
1	อ.ณรงค์ สารสุข	1	การใช้วิชาศิลปะเป็นสื่อในการฝึกอ่านและเขียนภาษาไทย
2	อ.สุวิชา พวงจันทร์	1	ปัจจัยสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรม
3	อ.พัชรี กังสะเกียรติ	1	การพัฒนาทักษะการอ่านเขียนอักษรพิมพ์ใหญ่ (A-Z)
4	อ.นิภา ธาตรี	1	การขาดเรียนติดต่อกันเป็นประจำ
5	อ.ลัดดาวัลย์ รุจนพจน์	1	พัฒนาทักษะการการอ่านและสะกดคำภาษาไทย
6	อ.สุนทร มีทรัพย์	1	การแก้ปัญหาพฤติกรรมเพื่อพัฒนาการอ่าน
7	อ.จันทร์เพ็ญ คำเมืองปลูก	1	การแก้ปัญหาพฤติกรรมการขาดเรียน
8	อ.ณัฐวดี นุตเวช	1	การแก้ปัญหาพฤติกรรมเชิงซ้ำในการเรียนรู้ และปฏิบัติตามคำสั่ง
9	อ.สนธยา เผือกฉายา	1	การพัฒนาทักษะการอ่าน
10	อ.อนนท์ บุญเรือง	1	มาเรียนทุกวัน อ่านหนังสือคล่อง
11	อ.กนกพร เหล่าชัยพุกภัย	1	การพัฒนาลักษณะนิสัย

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป
นวัตกรรมการปรับปรุงการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของ
โรงเรียนเทศบาล 2 เข็มชุมอนุชนวิทยา (027)
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง
การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง
ของโรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยา ได้ตระหนักในภารกิจใหม่ของโรงเรียนตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และโรงเรียนมีความพยายามแสวงหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรา 24 ได้แก่ การจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ประกอบกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนอยู่ในเขตที่มีชุมชนหนาแน่น มีแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย มีบุคลากรหลายฝ่ายที่พร้อมให้การสนับสนุนช่วยเหลือการจัดการศึกษา ดังนั้นโรงเรียนจึงสนใจจัดโปรแกรมการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง โดยมุ่งส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ โดยเน้นการดำเนินการด้วยรูปแบบของกิจกรรมตาม “โครงการรักษ์โรงเรียน”

โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยา ได้เข้าร่วมโครงการในโครงการวิจัยย่อยรหัส RDL09/C/NE ซึ่งเป็นโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) โครงการวิจัยย่อย วพร. นี้มีโรงเรียนดำเนินการปฏิรูปจำนวน 5 โรงเรียนคือ โรงเรียนไพฑูริยมศึกษา และโรงเรียนวัดบางน้ำชน ในกรุงเทพมหานคร และอีก 3 โรงเรียน ในจังหวัดสกลนคร คือ โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยา โรงเรียนบ้านทรายมูล และโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว โดยมี รศ.ดร. ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ นอกจากนั้นยังมีนายกฤษฎ บัญ-หลง ข้าราชการบำนาญ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนางวิภาวรรณ คุ้มภัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำหน้าที่นักวิจัยภายนอกเข้าไปช่วยโรงเรียนด้านวิชาการและร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน โดยมี รศ.ดร.ทศนา แคมมณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของ

โครงการ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยร่วมรับผิดชอบโครงการระดับท้องถิ่น โดยประสานงานกับนักวิจัยหลักของโครงการ วิจัยแม่บท วพร.

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 หลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนอนุบาลขอนแก่น ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 5 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งได้กำหนดหลักการและแนวการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน และมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 22-23 ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ซึ่งได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อกฎหมายการศึกษา รวมทั้งนโยบายและความต้องการของประเทศในภาพรวม

2) แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยยึดแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ อันหมายถึง การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปลี่ยนวิธีการสอนของครู ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียน โดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และยังมีความหมายครอบคลุม ถึงการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการจัดการศึกษา ให้มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

3) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการอย่างครอบคลุม ในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาทั้ง โรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นสำรวจ (2) ขั้นสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด (3) ขั้นการวางแผน (4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนงาน ในการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนต้องครอบคลุมการปฏิบัติงาน ที่เป็นองค์ประกอบของงานในโรงเรียนคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อรวมพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ

การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติทั่วไป ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้สำเร็จ และดำเนินไปอย่างยั่งยืนตลอดชีวิต การวิจัยและพัฒนา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองให้เห็นประจักษ์ อาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ประกอบการตัดสินใจ และปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีลักษณะตรงตามที่ต้องการ

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นการวิจัย (R) และขั้นการพัฒนา (D) ดำเนินการทั้ง 2 ขั้นตอนต่อเนื่อง และซ้ำกันหลายครั้ง จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยและผู้ใช้ผลการวิจัยเป็นบุคคลคนเดียว การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจแก่ครู ในการพัฒนาการศึกษา ระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการภายนอก

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเชื่อมการปฏิบัติงานของครู 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนจากกัน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียน ในลักษณะนี้เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้เน้นให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยที่นำมาศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และผู้ทำวิจัยหลักคือ ครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำเพียงคนเดียว แต่หากการวิจัยนั้นเป็นการร่วมงานกัน ระหว่างครูหลายคนหรือทุกคนในโรงเรียน เพื่อหาคำตอบร่วมกัน จะเรียกว่าเป็นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบรวมพลัง (Collaborative Classroom Action Research) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ และนำข้อค้นพบไปใช้ในการปฏิบัติจริง

5) แนวคิดการมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากโรงเรียนมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ต้องการปฏิรูปหรือพัฒนาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) แต่การที่จะดำเนินการหลายๆเรื่องหลาย ๆ ประเด็นไปพร้อมกันทั้งหมด ให้ประสบความสำเร็จในเวลาอันจำกัด ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การให้โรงเรียนหยิบยกจุดเน้น ที่ต้องการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการก่อน โดยรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่กำหนดเป็นจุดเน้นนั้นให้สำเร็จ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาอันรวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน

โรงเรียนเทศบาล 2 เข็มชุมชนวิทยา นำแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนทั้ง 5 ประการ มาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ระดมความคิด และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป กำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

- (1) ตัวแปรตาม :
 - 1) ความสุข ความสามารถทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
 - 2) การเรียนรู้ของครูและผู้บริหาร
- (2) ตัวแปรต้น :

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองโดยบูรณาการกิจกรรมโครงการรักษ์โรงเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบกับ

การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตวิทยา

แนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังไฟพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกรอบรู้และปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ครูต้องสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนว่าครูคือมิตรที่ดี ให้ความรักและความอบอุ่นพร้อมที่จะรับฟังและให้คำปรึกษากับนักเรียนเมื่อนักเรียนต้องการ
2. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้สะอาด ร่มรื่น
3. การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ คือ มีมุมของเล่น มุมเกมการศึกษา มุมหนังสือ มุมธรรมชาติ ฯลฯ
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ เกิดความสุขในการทำงาน รักและหวงแหนโรงเรียน
5. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ร่วมกันสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน

ในส่วนของกิจกรรมซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีความสุขและรักโรงเรียนนั้น โรงเรียนได้ร่วมกันคิดและตกลงที่จะจัด “โครงการรักษ์โรงเรียน” ประกอบด้วยกิจกรรม 11 กิจกรรมซึ่งมีลักษณะที่จะช่วยให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กิจกรรมดังกล่าวคือ

- 1) กิจกรรมดนตรี-นาฏศิลป์

- 2) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพช่วงตัดผมชายและช่างเสริมสวยหญิง
- 3) กิจกรรมงานเชื่อมโลหะหรือเหล็กคัต
- 4) กิจกรรมธนาคารขยะ
- 5) กิจกรรมช่วยกันสัณนิษิตจิตความสกปรก
- 6) กิจกรรมทางภาษา
- 7) กิจกรรมน้องเคารพพี่ พี่ดูแลน้อง
- 8) กิจกรรมสวนสวยด้วยมือเรา
- 9) กิจกรรมแต้มสีสันให้โลกสวย
- 10) กิจกรรมธนาคารความดี
- 11) กิจกรรมกีฬาพาแจ่มใส

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนุชนวิทยา” ตั้งอยู่ถนนรัฐพัฒนา ตำบลพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นโรงเรียนสังกัดเทศบาล กระทรวงมหาดไทย มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนทั้งสิ้น 1,244 คน มีทั้งที่อยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล มีครูจำนวน 43 คน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 42) และค้าขาย (ร้อยละ 26) โรงเรียนมีความมุ่งหวังในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีสุนทรียภาพด้านดนตรี ศิลปะ และการกีฬา มีวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต มีสัมมาคารวะ และมีความสามัคคีในหมู่คณะ

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรมการ

นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองที่น่าเสนอแนะ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

4.1 ให้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองของนักเรียน

4.2 พัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทุกฝ่าย ดังนี้

4.2.1 นักเรียน

- 1) มีความสุขในการมาเรียน มองโลกในแง่ดี และมีความสดชื่นในการเรียน
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- 3) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

4.2.2 ครู

- 1) รู้จักผู้เรียนอย่างดีเป็นรายบุคคล
- 2) วางแผนปฏิบัติการสอนอย่างเป็นระบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 3) ปฏิบัติการสอนและติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 4) สร้างและพัฒนาตนเองให้เป็น “ครูคิมมีฝีมือ” โดยใช้เทคนิค PDCA

4.2.3 ผู้บริหาร

- 1) ผู้บริหารมีการวางแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม
- 2) การนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร
- 3) การสร้างเสริมศักยภาพในการปฏิบัติงานครูด้วยการให้ความรู้ การประเมินตนเอง และเทคนิค PDCA แก่ครู

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูทำการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานของนักเรียน สัมภาษณ์นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การเยี่ยมบ้าน ประมวลข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนานักเรียนต่อไป

5.1.2 ครูร่วมกันออกแบบกิจกรรมของ “โครงการรักษ์โรงเรียน” ประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัด ความสนใจของนักเรียน จำนวน 11 กิจกรรม และดำเนินกิจกรรมตามโครงการ

5.1.3 ครูจัดทำแผนการสอนที่บูรณาการกิจกรรมของโครงการรักษ์โรงเรียน 11 กิจกรรม เข้าไปในสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ และดำเนินการจัดการเรียนการสอน

5.1.4 ครูแต่ละคนปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วงจร P-D-C-A คือ วางแผนการจัดการเรียนการสอน (P-Plan) โดยเน้นการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการรักษ์โรงเรียนให้มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมภาคทฤษฎีในห้องเรียน และภาคนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน (D-Do) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ และผลผลิตของผู้เรียน (C-Check) และนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการวางแผนและการสอนของตนต่อไป (A-Action) โดยครูปฏิบัติงานเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

5.1.5 ครูแต่ละคนทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นแบบพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งชั้น หรือแบบแก้ปัญหาของผู้เรียนบางคน ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนและทีมงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการสนับสนุนครู ดังนี้

5.2.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยจัดให้ครูระดับช่วงชั้นมีการประชุมทางวิชาการอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และประชุมร่วมกันทั้งโรงเรียนเดือนละ 1 ครั้ง ผู้บริหารใช้มติของที่ประชุม

แผนปฏิบัติงาน กระบวนการ PDCA และฐานข้อมูลของโรงเรียน เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ใช้รายงานการประชุมเป็นเครื่องมือในการกำกับติดตามงาน และใช้สาระการเรียนรู้และกิจกรรมรักษ์โรงเรียน 11 เป็นกิจกรรมหลักในการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน

5.2.2 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ครูและนักเรียน ร่วมกันรับผิดชอบดูแลสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย จัดหาวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่ครูต้องการให้เพียงพอ และนำกระบวนการ PDCA มาใช้ในกิจกรรมที่ปฏิบัติ

5.2.3 การจัดการนิเทศภายใน เน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยการถ่ายทอดความรู้ที่ได้มา จัดหาหนังสือและเอกสารให้คณาจารย์ จัดการศึกษาตามเพิ่มประสบการณ์ให้ครู/นักเรียนอย่างน้อยปีละครั้ง ตำรวจความต้องการของครู เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ จัด PDCA ในเรื่องที่มีปัญหา และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

5.2.4 การเสริมสร้างศักยภาพให้ครูเป็นครูดีมีฝีมือ โดยกำหนดให้มีการเขียนและใช้แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการทุกวิชาตามความเป็นจริง จัด Open House ให้ครูนำเสนอผลงาน ให้ครูจากโรงเรียนอื่น ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ารับฟัง ส่งครูไปเป็นวิทยากร ส่งเสริมครูทุกคนทำวิจัยชั้นเรียนอย่างน้อยคนละ 1 เรื่อง ต่อ 1 ภาคเรียน ผู้บริหารพิจารณาผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกของโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำงาน การทำวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน วิธีการดำเนินการวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน

6. กระบวนการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุนวิทยา ได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้จุดประกาย และเปิดโอกาสให้ครูนำเสนอโครงการ โดย การแสวงหาเพื่อนร่วมงานที่มีแนวความคิดเหมือนกัน สร้างความพร้อมด้วยการประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นนักวิจัยปฏิบัติ และแต่งตั้งคณะวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

มีการประชุมครูทั้งโรงเรียนเพื่อชี้แจงนโยบาย และจุดเน้นของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง คณะครูได้มีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาและความต้องการของนักเรียน วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน มีการวางแผนพัฒนาโรงเรียนโดยการจัดทำใน 3 รูปแบบ คือ 1) แผนปฏิบัติการของโรงเรียนที่จะดำเนินการตลอดปีการศึกษา 2) แผนการสอนที่มีทั้งแผนการสอนระยะยาว 1 ภาคเรียน และแผนการสอนระยะสั้น 3) แผนการสอนบูรณาการในรูปของโครงงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียนและนักวิจัยภายนอก ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูทั้งโรงเรียนจำนวน 4 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ วพร. ได้แก่เรื่องการวิจัยและพัฒนา การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการพาไปศึกษาดูงาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้

โรงเรียนร่วมกันแสวงหาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง และกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกฝ่าย ดังแสดงไว้ในข้อ 8.1

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

5.1 ครูจัดกิจกรรมกิจกรรมโครงการรักษ์โรงเรียนจำนวน 11 กิจกรรม เข้าไป

บูรณาการในแต่ละวิชา

5.2 พัฒนาเครื่องมือวิจัยได้แก่

ก. แบบสอบถามครู

ข. แบบสังเกตการเรียนการสอน

ค. แบบประเมินความสามารถทางภาษา(ครั้งแรกใช้แบบประเมินของนักวิจัยภายนอก ครั้งที่สองโรงเรียนพัฒนาเครื่องมือเอง โยนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย)

ขั้นที่ 6 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา

6.1 ครูศึกษานักเรียนทุกคนเป็นรายกรณี

6.2 ครูจัดกิจกรรมโครงการรักษ์โรงเรียน 11 กิจกรรม และจัดการเรียนการสอนบูรณาการในสาระต่าง ๆ ผลิตรายการสอนอย่างน้อย 3 ชิ้น ต่อ 1 ภาคเรียน ครูวัดประเมินผล และบันทึกหลังสอน ส่งผู้บริหารทุกวันที 15 ของเดือน และทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนควบคู่ไปด้วย รวมงานวิจัยชั้นเรียนได้ 85 เรื่อง

6.3 ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนครูและนักเรียน นิเทศแบบกัลยาณมิตร เสริมสร้างศักยภาพให้ครูเป็นครูดีมีฝีมือ และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อนครู

6.4 นักวิจัยภายนอกช่วยเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร นิเทศให้คำปรึกษา และติดตามการดำเนินงาน

ขั้นที่ 7 ขั้นการเผยแพร่ผลงานและขยายผล

โรงเรียนจัดให้มีการขยายผลให้เพื่อนครูภายในโรงเรียน และจัดการอบรมให้กับโรงเรียนเครือข่าย 3 โรงเรียน รวมทั้งจัดนิทรรศการเปิดโรงเรียน(Open House) ให้กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง

และชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้ประเมินการจัดกิจกรรมด้วย

ขั้นที่ 8 ขั้นการประเมินโครงการ

โรงเรียนได้ประเมินตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านผลผลิต และผลการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกฝ่ายที่ร่วมดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน และนักวิจัยภายนอก

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนกำหนดให้มีการประเมินผลผู้เรียน โดยใช้

7.1.1 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในกลุ่มสาระต่าง ๆ ผู้สอนในกลุ่มสาระต่าง ๆ สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยในแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้และในแต่ละระดับชั้นได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินร่วมกัน นอกจากนั้นยังใช้วิธี การสังเกต บันทึกพฤติกรรมนักเรียน และรวบรวมชิ้นงานของนักเรียน

7.1.2 การวัดและประเมินความสามารถ และพฤติกรรมของนักเรียน ใช้วิธีการสังเกต บันทึกพฤติกรรม การสัมภาษณ์ และ การรวบรวมชิ้นงานของนักเรียน

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

7.2.1 ครูรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสังเกตการเรียนการสอน แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามตัวบ่งชี้ แบบบันทึกประจำวันในการจัดการเรียนการสอน และแบบสัมภาษณ์

7.2.2 ผู้บริหาร รวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบบันทึกการนิเทศ และแบบสอบถามความคิดเห็น

7.2.3 นักวิจัยภายนอก รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ และการวิเคราะห์จากบันทึกการนิเทศ

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรม ดังต่อไปนี้

8.1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังไฟ

พัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคมที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ใน การปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ : ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง มีดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้บริหาร

ตัวแปรต้น	ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม	ตัวบ่งชี้
1. การดำเนินงานโครงการต่างๆ ของโรงเรียนที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาครู 2. การนิเทศอย่างกัลยาณมิตร 3. การแจ้งข่าวสารในโรงเรียนแก่ผู้ปกครองและชุมชน	1. สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย สามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย	1. ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือและให้การยอมรับ 2. ครูปฏิบัติงานครูอย่างมีคุณภาพและมีความสุข 3. รายงานการประชุม ครูและบุคลากรที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในแผนพัฒนา 4. แผนกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง: ด้านวิชาการ ด้านทักษะการเรียนรู้ การปฏิบัติงานและด้านคุณธรรม 5. จัดสรรปัจจัยและสภาพแวดล้อมส่งเสริมให้ปัจจัยบุคคลพร้อมเพื่อปฏิบัติการ 6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน 7. รายงานการจัดการศึกษา	1. โรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารเป็นลายลักษณ์อักษร มีคำสั่งมอบหมายและผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน 2. โรงเรียนมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและดำเนินการอย่างเป็นระบบ 3. โรงเรียนมีการบริหารงานบุคคลและบริหารงานทั่วไปอย่างเป็นระบบ 4. มีระบบบริหารงบประมาณ ทรัพย์สิน และรายได้ที่มีประสิทธิภาพ 5. มีแผนการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง มีตัวบ่งชี้ความสำเร็จของกิจกรรมและมีการปฏิบัติตามแผน 6. โรงเรียนมีคณะกรรมการสถานศึกษา

ตัวแปรต้น	ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม	ตัวบ่งชี้
		ของโรงเรียนประจำปีในรูปแบบที่แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนที่สาธารณชนยอมรับ 8. รายงานการเรียนรู้ในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ	7. ผู้บริหาร ครู ชุมชน นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง 8. มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสองเดือนต่อครั้ง และนำผลการประชุม ไปปฏิบัติ
	2. ผู้บริหารเรียนรู้การพัฒนาอย่างเป็นระบบ	1. การปรับปรุงงานตามวงจร PDCA 2. การวิจัย	1. มีระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทันต่อการใช้งาน 2. มีการนิเทศติดตาม และประเมินผล เปรียบเทียบ เป้าหมายตามแผนอย่างต่อเนื่อง 3. มีการนำข้อมูลและผลการประเมิน ไปใช้ในการตัดสินใจ และปรับปรุงงาน
	3. ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน	1. การให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของผู้ปกครอง และชุมชน 2. การติดตามความก้าวหน้าของบุตรหลาน	1. มีการทำแผนงานเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา มีการประเมินระบบและนำผลการประเมิน มาใช้ในการตัดสินใจ และปรับปรุงระบบ 2. มีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู

ตัวแปรต้น	ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม	ตัวบ่งชี้
1. การเตรียมการสอน 2. การทำงานในโครงการ (เน้นกระบวนการทำงาน ของครู) 3. แผนการทำงาน 4. การมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง 5. การตั้งใจของครูที่จะ พัฒนานักเรียน 6. มีความสุขในการทำงาน	1. สามารถวางแผน ออกแบบ กิจกรรม และดำเนินการ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	1. นักเรียนประสบความสำเร็จ และมีความสุขจาก การเรียนรู้ 2. คุณภาพของแผน กิจกรรมการสอน ความสามารถในการ ปฏิบัติการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นสำคัญ 3. การเสริมและซ่อม นักเรียนเป็นรายบุคคล	1. ครูสามารถวิเคราะห์ หลักสูตรเพื่อจัดทำแผนการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหา ความรู้ด้วยตนเอง 2. ครูสามารถจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่มุ่งใจให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตาม ศักยภาพ 3. ครูเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียน เป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง 4. สามารถจัดกิจกรรมและ สถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างผู้เรียน โดยมีการ สังเกตและเก็บข้อมูลเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน 5. มีการประเมินผลการเรียน ตามสภาพจริง และอิง พัฒนาการของผู้เรียน มีการ ประเมินเพื่อวินิจฉัย จุดเด่น จุดด้อย การประเมินเพื่อ ปรับปรุงการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผล การเรียนรู้
	2. เรียนรู้การเป็นครูที่ดีและมี ฝีมือ	1. รายงานการเรียนรู้ของครู มีบทวิเคราะห์ความสำเร็จ หรือแนวทางการแก้ไข จุดอ่อน 2. ผลงานวิจัยในชั้นเรียน การศึกษานักเรียน/การ พัฒนาสื่อ	1. ครูมีการบันทึกผลการ ปรับปรุงแก้ไขแผนการเรียน การสอนอย่างสม่ำเสมอ 2. มีการทำวิจัยในชั้นเรียน การศึกษาค้นคว้าเป็นรายกรณี

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของนักเรียน

ความสำเร็จที่เป็นนามธรรม	ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม	ตัวบ่งชี้
1. มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้และทักษะ	ระดับคะแนนจากการวัดความสามารถและผลงานสูงน่าพอใจเต็มตามศักยภาพ	1. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีพัฒนาการที่สูงขึ้นทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ในระดับที่น่าพอใจ
2. มีความสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดี และมีความสุข	เพื่อนและครูให้การยอมรับในความมีน้ำใจ ความเป็นผู้นำ และผู้ตาม	1. ผู้เรียนได้รับการยอมรับจากเพื่อน และครู มีกิจกรรมนันทนาการกับเพื่อนตามวัย 2. ผู้เรียนเข้ากับเพื่อนได้ดี เป็นที่รักของเพื่อน ๆ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว	มีผลงานด้านความคิด หรือสิ่งประดิษฐ์ คิดค้นตามความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล	1. ผู้เรียนมีผลงานเขียน งานศิลปะ และงานสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาและริเริ่มสิ่งใหม่ 2. มีทักษะการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 3. มีความสามารถในการจดบันทึกความรู้ และประสบการณ์อย่างเป็นระบบ

8.2 โครงการรักษารักโรงเรียน เป็นโครงการที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่โรงเรียนได้วิเคราะห์แล้วว่า จะสามารถส่งผลให้นักเรียนเกิดความรักสถานศึกษา กระตือรือร้น อยากมาโรงเรียน และช่วยให้นักเรียนได้แสดงออก มีความสุข สดชื่น และมองโลกในแง่ดี กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่

- 1) กิจกรรมดนตรี-นาฏศิลป์
- 2) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพช่วงตัดผมชายและช่างเสริมสวยหญิง
- 3) กิจกรรมงานเชื่อมโลหะหรือเหล็กคัต
- 4) กิจกรรมธนาคารขยะ
- 5) กิจกรรมช่วยกันสัณนิศพิชิตความสกปรก
- 6) กิจกรรมทางภาษา
- 7) กิจกรรมน้องเคารพพี่ พี่ดูแลน้อง
- 8) กิจกรรมสวนสวยด้วยมือเรา
- 9) กิจกรรมเต็มสี่ส้นให้โลกสวย
- 10) กิจกรรมธนาคารความดี
- 11) กิจกรรมกีฬาพาพณแจ่มใส

8.3 การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกิจกรรมโครงการรักษ์โรงเรียนในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

จากการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง คณะครูได้ร่วมกันพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกิจกรรมโครงการรักษ์โรงเรียน ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8.4 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

8.4.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

ผู้บริหารได้จัดได้จัดปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูได้สร้างสื่อการเรียนการสอน โดยนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาทำประโยชน์ และกำหนดให้ถือการสร้างสื่อการเรียนการสอนนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความดีความชอบ นอกจากนี้ยังได้กระจายอำนาจการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ครูผู้สอนเพื่อจะได้นำไปจัดซื้อต่อไป

การจับบุคลากรที่สนับสนุนการบริหารงานวิชาการ จากการดำเนินงานการเรียนการสอนที่ผ่านมาครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารได้จัดหาบุคลากรอัตราจ้างเพิ่ม เพื่อให้การบริหารงานบุคลากร ส่งเสริมให้งานวิชาการมีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้จะจัดสรรด้านการสอนแล้ว ฝ่ายบริหารยังได้จัดหาบุคลากรสนับสนุนงานวิชาการ คือ ครูบรรณารักษ์เพื่อประจำห้องสมุด ให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา

8.4.2 การจัดระบบนิเทศภายใน

โรงเรียนได้จัดการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร โดยใช้วิธีการประชุมวงชั้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้คณะครูได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการทำงานต่าง ๆ เป็นลักษณะ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการประชุมวงชั้นแบบกัลยาณมิตร โดยคณะครูทุกคนมีส่วนร่วม ปรากฏว่าได้ผลดังนี้

- ร่วมคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว
- ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาคือดีที่สุด
- ร่วมทำหรือนำแนวทางที่เลือกไปปฏิบัติจริง
- ร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้น ๆ
- ร่วมแก้ปัญหาของผลที่เกิดขึ้นจากการทำงาน
- ร่วมกันแก้ปัญหาของผลที่เกิดขึ้นจากการทำงาน
- ร่วมพัฒนาเพื่อให้งานนั้นดียิ่งขึ้น

8.4.3 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

การจัดให้มีการประชุมครูระดับวงชั้นในโรงเรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และประชุมครูทั้งโรงเรียนเดือนละครั้ง และใช้มติของที่ประชุมเป็นแนวทางในการ

ดำเนินงาน ใช้แผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางปฏิบัติงาน และใช้รายงานการประชุมเป็นเครื่องมือติดตามการดำเนินงาน

การดำเนินการใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน วิธีการทำงานเสมอ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ การประชุมช่วงชั้น มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

- ผู้บริหารและคณะครูร่วมประชุมทั้งโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางการประชุมหรือการนิเทศแบบช่วงชั้นให้ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

- ผู้บริหารมอบหมายให้คณะครูในแต่ละช่วงชั้น ปรีกษา เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ของการประชุมช่วงชั้นของตนเอง ซึ่งผลสรุปจากการประชุม พบว่า ทุกช่วงชั้นจัดประชุมในทุกวันศุกร์ โดยช่วงชั้นที่ 1 และ 3 ประชุมในเวลา 12.00-12.30 น. ช่วงชั้นที่ 2 ประชุมเวลา 16.00-16.30 น.

- คณะครูร่วมกำหนดวันเริ่มแรกของการประชุม โดยตกลงกำหนดเอา วันศุกร์ที่ 16 พฤษภาคม 2546 เป็นวันแรกของการประชุมช่วงชั้น

- ทางฝ่ายบริหารร่วมกำหนดบุคลากร วัน เวลา ที่จะนิเทศการประชุมโดยกำหนดตารางออกมาให้คณะครูได้รับทราบ

- ในการประชุมทุกครั้งมีการบันทึกการประชุม และรายงานการประชุมให้ฝ่ายบริหารรับทราบด้วย เพื่อให้สามารถนำข้อมูลหรือปัญหาต่าง ๆ จากการประชุมมาเป็นข้อมูลในการบริหารงานต่าง ๆ ต่อไป

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนามาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนได้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ซึ่งก็คือนวัตกรรมที่โรงเรียนได้ร่วมพัฒนาขึ้น แนวทางที่โรงเรียนได้ใช้ดังกล่าวเกิดผล ดังนี้

9.1 ด้านผู้เรียน

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ความสามารถทางวิชาการ)

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของปีที่ 2 พัฒนาคืบขึ้นจากปีที่ 1 ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยย่อยในชั้นเรียนทุกระดับชั้น โดยนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยอยู่ระหว่างร้อยละ 70 ถึงร้อยละ 80

ข. ทักษะความสามารถและเจตคติ

“...จากการที่นักเรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก แก้ไขปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีปฏิภาณไหวพริบ มีความรับผิดชอบ มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดี ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนมีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เกิดความรักความภาคภูมิใจ หลังจากเกิดการเรียนรู้ จากการ

ดำเนินงานนักเรียนมีทักษะการฝึกปฏิบัติจริงในการเล่นดนตรี การร้องเพลง การทำผม การแต่งหน้า ตลอดจนการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับเพื่อน ๆ น้อง ๆ สืบสานต่อไป นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตน สามารถหารายได้เมื่อออกไปแสดงในโอกาสต่าง ๆ ตามชุมชน”

ก. ด้านความคิดสร้างสรรค์

นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางาน สามารถผลิตผลงานและตามความสนใจและความถนัดเฉพาะทาง ได้แก่ ผลงานที่เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เช่น เครื่องกรองน้ำ (การแยกสาร) เครื่องวัดทิศทางลม แผ่นภาพธาตุจากธาตุพิษ และสื่อสิ่งประดิษฐ์ของใช้ เช่น โมบายปลาจากขวดพลาสติก ดอกไม้จากหลอดกาแฟ ฯลฯ รวมจำนวนมากกว่า 40 รายการ

9.2 ด้านครู

- 1) ครูมีการศึกษานักเรียนเป็นรายกรณี รายกลุ่ม
- 2) ครูเอาใจใส่นักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- 3) ครูมีความเข้าใจในการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาสาระ
- 4) ครูมีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการเชื่อมโยงกับโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าความสามารถของครูอยู่ในระดับดี
- 5) ครูสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมคิด ทำงานเป็นกลุ่ม และทำงานรายบุคคล และนำเสนอผลงานได้ โดยครูสามารถพัฒนาบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและชี้แนะได้มากขึ้น
- 6) ครูสามารถประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงและใช้ผลการประเมินไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
- 7) ครูสามารถทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน มีผลงานวิจัยชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนรวม 85 เรื่อง ดังแสดงในภาคผนวก

9.3 ด้านผู้บริหาร

- 1) ได้พัฒนาระบบการนิเทศภายในที่ให้เพื่อนครูนิเทศกันและกัน มีแบบบันทึกการนิเทศที่ให้สรุปส่งเป็นรายเดือน และให้สะท้อนผลการปฏิบัติระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน
- 2) ได้เรียนรู้วิธีการวิจัยและพัฒนาแบบมีตัวบ่งชี้ในการพัฒนา ทำให้ทำงานได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น
- 3) ได้ผลการศึกษากับปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง คือ
 - 3.1) การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ปกครอง และชุมชน

- 3.2) การพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของครู ให้นักเรียนไว้วางใจ รู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
- 3.3) การที่มีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเพียงพอที่จะออกแบบการเรียนการสอน และเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของนักเรียน
- 3.4) การที่ผู้บริหารมีคุณลักษณะเด่นในด้านวิชาการ สามารถนิเทศให้ความรู้ทางวิชาการแก่ครูได้ ตลอดจนสามารถประสานกับบุคคลกร องค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกโรงเรียนได้
- 3.5) การให้ปัจจัยเกื้อหนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ทั้งทางด้านการงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยมุ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

9.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

ได้ประสบการณ์จากการเข้าไปร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่รับผิดชอบในระดับมหาวิทยาลัย ได้แนวทางในการเตรียมนิสิตนักศึกษา และได้แหล่งเรียนรู้ให้แก่นักศึกษา

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

โรงเรียนที่สนใจนำแนวทางนี้ไปใช้ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ข้อค้นพบปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง ได้แก่ การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของครู การที่มีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล การจัดการกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของนักเรียน การที่ผู้บริหารมีคุณลักษณะเด่นในด้านวิชาการ และการจัดปัจจัยเกื้อหนุน ซึ่งในแต่ละปัจจัยมีรายละเอียดในเชิงปฏิบัติค่อนข้างมาก โรงเรียนที่สนใจจึงควรศึกษาเพิ่มเติม พร้อมกับการแสวงหาแนวทางที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนของตนเองต่อไป

2) ลักษณะของกิจกรรมใน “โครงการรักษ์โรงเรียน” เป็นโครงการที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ในห้องเรียนให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมดังกล่าวได้ในลักษณะของการบูรณาการ โรงเรียนที่สนใจอาจเริ่มเชื่อมโยงโครงการที่โรงเรียนได้ดำเนินการอยู่แล้วกับการเรียนการสอนได้ สำหรับโรงเรียนที่เริ่มเรียนรู้อาจเริ่มจากโครงการหรือกิจกรรมบางกิจกรรมเพื่อให้ทั้งผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนได้ฝึกกระบวนการจนชำนาญจึงขยายไปสู่โครงการหรือกิจกรรมที่หลากหลายต่อไป

3) แนวคิดโรงเรียนเป็นบ้านที่สองเป็นแนวคิดในการปรับบทบาทของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ที่ผู้ปกครองมีเวลาอบรมดูแลนักเรียนน้อยลง โรงเรียนควรมีหน้าที่ให้ความ

อบอุ่น คุณครูนักเรียนเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามโรงเรียนควรปรับบทบาทจากผู้ตั้งรับปัญหา ควรแสวงหาแนวทางเชิงรุกที่เป็นลักษณะการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น (Prevention) เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นกลไกที่สำคัญในการให้การศึกษาแก่นักเรียนด้วยเช่นกัน และต้องยอมรับว่าโรงเรียนเองก็ไม่สามารถดำเนินการเพื่อชดเชยบทบาทของครอบครัวได้เต็มที่นัก ดังนั้นโรงเรียนอาจเพิ่มบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง (Parent Education) หรือการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Parent Involvement) ให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจดำเนินการควบคู่ไปกับแนวคิดโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง ก็น่าจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้สูงสุด

.....

ภาคผนวก

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู

โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุนชนวิทยา มีจำนวนครูประจำการ 39 คน ครูช่วยสอน 4 คน จากปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ครูพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ค่อนข้างต่ำ จึงได้ทำวิจัยเพื่อพัฒนานักเรียน โดยได้ทำการวิจัยในชั้นเรียนตลอดปีการศึกษา 2545-2546 จำนวน 85 เรื่อง แบ่งกลุ่มการวิจัยได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การแก้ปัญหานักเรียนที่เรียนช้า ไม่ทันเพื่อน

สาเหตุ

1. นักเรียนขาดความสนใจ ความตั้งใจเรียน
2. นักเรียนขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง
3. นักเรียนมาจากชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน
4. นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ แต่มักอยู่กับญาติพี่น้อง จึงขาดความรัก ความเอาใจใส่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน
2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ครูสำรวจนักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียน
2. สังเกตและสอบถามนักเรียนที่อยู่ใกล้เคียง และผู้ปกครอง
3. ครูดำเนินการแก้ไข โดยให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ ใบงาน

ผลที่ได้รับ

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น
2. นักเรียนตั้งใจเรียน สนใจเรียนมากขึ้น

กลุ่มที่ 2 การแก้ปัญหาวุฒิกรรมนักเรียนขาดระเบียบวินัย

สาเหตุ

1. นักเรียนขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง
2. นักเรียนไม่มีระเบียบวินัย
3. นักเรียนขาดความรัก ความอบอุ่นจากผู้ปกครอง
4. นักเรียนต้องช่วยเหลือครอบครัวในการทำมาหากินในเวลากลางคืน เป็นเหตุให้นักเรียนมาสายและขาดเรียน
5. นักเรียนขาดคุณธรรม จริยธรรม
6. นักเรียนไม่มีสัมมาคารวะ ขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่
2. เพื่อให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ครูสังเกต ดูและพฤติกรรมนักเรียนที่พบว่าผิดปกติ
2. ครูสอบถามข้อมูลจากเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูสัมภาษณ์นักเรียนถึงชีวิตความเป็นอยู่ สภาพครอบครัว
4. ครูแนะนำเด็กเดือน อบรมสั่งสอน และเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ
5. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน ๆ

ผลที่ได้รับ

1. นักเรียนมีความรับผิดชอบและภูมิใจในตนเอง
2. นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่รักของเพื่อน
3. นักเรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

รายการงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูโรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนชนวิทยา”

ระดับชั้น	จำนวนครู ที่ทำวิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวน เรื่อง	ชื่อเรื่องวิจัย
อนุบาล	5	นางนิตยา ศรีสรวล	2	1. เด็กนักเรียนมาชอบนอนกลางวัน 2. การพัฒนามารยาทในการรับประทานอาหาร
ป.1	4	นางรัชนีวรรณ แก้วคำแจ้ง	4	1. อ่านคำควบกล้ำ ร ล และ ว ให้ถูกต้อง 2. การใช้แบบฝึกหัดในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ 3. การแก้ปัญหาข้อบกพร่องในการอ่านสะกดคำ 4. การแก้ปัญหาการไม่ส่งงานวิชา ภาษาไทย
		นางรติกร สุทธิชัยตระกูล	3	1. นักเรียนเขียน r และ v เหมือนกัน 2. นักเรียนไม่เขียนหัวพยัญชนะไทย 3. นักเรียนรับประทานอาหารกลางวัน ไม่หมด
		นางวราภรณ์ วงศ์จันดี	4	1. นักเรียนชั้น ป.1 ไม่กล้าพูดหน้าชั้น 2. การอ่านและจับใจความสำคัญ 3. นักเรียนชั้น ป.1/3 บวกลบเลขไม่เป็น 4. นักเรียนชั้น ป. 1/3 เลขเลขที่มีตัวตั้งสองหลักไม่ได้
		นายรังสรรค์ สิงห์สุพรรณ	3	1. พฤติกรรมแสดงออกด้านดนตรีของนักเรียน 2. ความถนัดทางดนตรีของนักเรียน 3. การลัข โมยสิ่งของของครูและนักเรียน
ป.2	3	นางนิตยา คณะเมือง	4	1. การแก้ปัญหานักเรียนเขียนโจทย์คณิตศาสตร์ไม่ถูกต้อง 2. การแก้ปัญหานักเรียนชั้น ป.2/1 เขียนเลข ๔, ๕ ไทย ไม่ถูกต้อง 3. การแก้ปัญหานักเรียนชั้น ป.2/3 เขียนเลข ๔, ๕ ไทย ไม่ถูกต้อง 4. การแก้ปัญหานักเรียนเขียนหลักคณิตศาสตร์ไม่ถูกต้อง
		นางสุวรรณา ปิตะแสง	2	1. การแก้ปัญหานักเรียนเข้ากลุ่มกับเพื่อนไม่ได้ 2. การแก้ปัญหานักเรียนไม่ส่งงาน
		นางคณิงสุข ธนะสีลังกูร	4	1. การแก้ปัญหานักเรียนมีลักษณะนิสัยก้าวร้าว 2. การแก้ปัญหาลัข โมยของนักเรียน 3. การแก้ปัญหการอ่านหนังสือไม่ออกเนื่องจากเด็กไม่รู้จักการประสมสระเข้ากับพยัญชนะ 4. การแก้ปัญหานักเรียนไม่สามารถอธิบายเนื้อหาของบทเรียนที่ครูกำหนดให้

ระดับชั้น	จำนวนครู ที่ทำวิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวน เรื่อง	ชื่อเรื่องวิจัย
ป.3	3	นายเปลี่ยน วงศ์กาฬสินธุ์	3	1. การศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวด้านการเรียนชั้น ม.1 2. การศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีปัญหา ป.3/1 3. ผลการทำแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์โดยเน้นวิธีทำกับไม่นั้นวิธีทำ
		นางสาวเพ็ญศรี เอี้ยงลักษณะ	4	1. การแก้ปัญหาให้นักเรียนที่มีข้อบกพร่องด้านการอ่านและสะกดคำ ชั้น ป.3/2 2. การแก้ปัญหาให้นักเรียนชั้น ป.3/2 ออกเสียงพยัญชนะไทยสับสน 3. การแก้ปัญหาให้นักเรียนมีข้อบกพร่องด้านการอ่าน 4. การแก้ปัญหาให้นักเรียน ป.3/2 ไม่ทำงาน ส่งงานตามที่ได้รับมอบหมาย
ป.4	4	นายสังคม พรหมลังกา	3	1. การแก้ปัญหาให้นักเรียน ป.4/1 จำนวน 8 คน อ่านหนังสือ ไม่ถูกต้อง 2. การแก้ปัญหาให้นักเรียน ป.4/1 จำนวน 1 คน ชอบแกล้งเพื่อน 3. การแก้ปัญหาให้นักเรียน ป.4/1 จำนวน 6 คน เขียนหนังสือ ไม่ถูกต้อง
		นางพจวรรณ คุณทวีลาภผล	4	1. การแก้ปัญหาให้นักเรียนชั้น ป.4 ขาดความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัย 2. การแก้ปัญหาให้นักเรียนชั้น ป.4 อ่านคำมาตราสะกดไม่ตรงมาตรา 3. การแก้ปัญหาให้นักเรียนชั้น ป.4/2 อ่านผันวรรณยุกต์ ไม่ถูกต้อง 4. การใช้การสอนซ่อมเสริมแก้ปัญหาให้นักเรียน ป.4/2 อ่านหนังสือ ไม่ออก
		นายไชยง บุญแสน	4	1. นักเรียนขาดเรียนบ่อย 2. นักเรียนขาดทักษะในการเรียนคณิตศาสตร์ 3. นักเรียนขาดระเบียบวินัยในการแต่งกาย 4. การทำความเคารพครู
		นายนิรันดร์ พงษ์มณีศิลป์	2	1. การเขียนคำควบกล้ำจากบทหรือยกเรื่องกวางหนุมกระตังเปลี่ยน 2. คัดคำกลอนตัวบรรจงเต็มบรรทัดและขีดเส้นใต้คำคล้องจอง

ระดับชั้น	จำนวนครู ที่ทำวิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวน เรื่อง	ชื่อเรื่องวิจัย
ป.5	5	นางสาวปรารถนา วันนา	2	1. นักเรียนมีความบกพร่องด้านทักษะคณิตศาสตร์ด้านการบวกและการลบ 2. นักเรียนมีความบกพร่องด้านทักษะคณิตศาสตร์ด้านการคูณและการหาร
		นางเพ็ญศรี โสคติสวัสดิ์	4	1. การเขียนสะกดในมาตราแม่กบ ไม่ถูกต้อง 2. การเขียนตัวสะกดในมาตราแม่กค ไม่ถูกต้อง 3. การเขียนคำศัพท์ไม่ถูกต้อง 4. การเขียนตัวสะกดในมาตราแม่กน ไม่ถูกต้อง
		นายสมศักดิ์ อุ่นบุญเรือง	2	1. การอ่านหนังสือไม่ออก 2. นักเรียนอ่านออกเสียงพยัญชนะ ไม่ถูกต้อง
		นางพรณิภา หอมเอี่ยม	3	1. นักเรียนอ่านหรือสะกดในมาตราแม่คยังไม่ถูกต้อง 2. นักเรียนไม่สนใจการปฏิบัติกิจกรรมวิชาการงาน 3. นักเรียนส่งงาน ไม่ครบตามกำหนด
ป.6	4	นางรัตนภรณ์ แน่นอุดร	4	1. นักเรียนอ่านเขียนคำในภาษาไทยไม่ถูกต้อง 2. การแก้ปัญหานักเรียนเขียนคำศัพท์ในมาตราแม่กค ไม่ถูกต้อง 3. การแก้ปัญหานักเรียนอ่านออกเสียงพยัญชนะ/สระ ในภาษาไทยบางตัวไม่ถูกต้อง 4. การแก้ปัญหานักเรียนมาสาย
		นางนงนุช เพ็ชรธรรม	4	1. โครงการวิจัยเรื่องการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ 2. โครงการวิจัยเรื่องนักเรียนมาสายและขาดเรียนบ่อย 3. โครงการวิจัยเรื่องนักเรียนอ่านคำศัพท์ไม่ถูกต้อง 4. โครงการวิจัยเรื่องนักเรียนมาสาย
		นายชัยยา โคตรวิชา	3	1. นักเรียนใช้กำลังรังแกเพื่อน 2. การแก้ปัญหานักเรียนที่อ่านสะกดคำไม่ได้ 3. การแก้ปัญหานักเรียนเขียนไม่เป็น
		นางสาวณัฐวิทย์ สารทอง	2	1. นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการหา ห.ร.ม. โดยวิธีการแยกตัวประกอบ 2. นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการหา ค.ร.น. โดยวิธีการตั้งหาร
ม.1	5	นางสาวกรรณิกา พลบุตร	3	1. การแก้ปัญหานักเรียนชอบอยู่คนเดียว 2. การแก้ปัญหารายกรณีนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเขียนภาษาอังกฤษ
		นางประภัสสร คำตัน	2	1. นักเรียนแยกภาษาทำกับนาฏศัพท์ไม่ถูกต้อง 2. นักเรียนร่ำระหว่างมือกับเท้าไม่สัมพันธ์กัน

ระดับชั้น	จำนวนครู ที่ทำวิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวน เรื่อง	ชื่อเรื่องวิจัย
		นางสุปราณี สระแก้ว	1	1. การอ่านหนังสือ ไม่ออกของนักเรียนชั้น ม.1/2
ม.2	3	นางพันทิพย์ ภูติยา	4	1. การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียนบ่อย 2. การใช้เกมในวินโดวส์ช่วยฝึกการใช้เมาส์ 3. การเฝ้าระวังนักเรียนที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด 4. การร้องเพลงสากลช่วยแก้ปัญหาความไม่กล้า สนทนาภาษาอังกฤษ
		นายศิวารุส สระแก้ว	-	1. การแก้ปัญหการขาดเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1/2 2. การแก้ปัญหการหนีเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษา 3. การแก้ปัญหการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาโดยการท่องสูตรคูณ
ม.3	2	นายเจนเชิง สารจิต	1	1. เด็กขาดเรียนโดยไม่ทราบสาเหตุ

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของ

โรงเรียนบ้านหนองหมากแซว (028)
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 09/C/NE

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

ของโรงเรียนบ้านหนองหมากแฉะ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนบ้านหนองหมากแฉะ ได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและนักเรียนที่รับผิดชอบพบว่านักเรียนมาจากหลายหมู่บ้านซึ่งมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน สภาพครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ยากจน ผู้ปกครองมักไปใช้แรงงานในต่างถิ่น จึงไม่มีเวลาอบรมดูแลนักเรียนเท่าที่ควร นอกจากนี้เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครูจึงมีภารกิจด้านอื่นนอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนมาก และโอกาสในการรับการอบรมพัฒนาเพิ่มเติมมีน้อย ในส่วนของแหล่งเรียนรู้พบว่าโรงเรียนยังนำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนค่อนข้างน้อยเนื่องจากขาดการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ สภาพปัญหาดังกล่าวทำให้โรงเรียนเห็นว่าทุกฝ่ายทั้งครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ จำเป็นต้องผนึกกำลังกันมาช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน นักเรียนที่เรียนอ่อนได้รับการสนับสนุนส่งเสริม มีการให้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนจึงสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งบุคลากรภายในโรงเรียน พันธมิตรนอกโรงเรียน และเครือข่ายต่าง ๆ ในการร่วมกันจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แนวคิดการจัดการศึกษาที่หลากหลาย

โรงเรียนบ้านหนองหมากแฉะ ได้เข้าร่วมโครงการในโครงการวิจัยย่อยรหัส RDL09/C/NE ซึ่งเป็นโครงการวิจัยย่อย ในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) โครงการวิจัยย่อย วพร. นี้มีโรงเรียนดำเนินการปฏิรูปจำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา และโรงเรียนวัดบางน้ำซัน ในกรุงเทพมหานคร และ อีก 3 โรงเรียน ในจังหวัดสกลนคร คือ โรงเรียนเทศบาล 2 เจริญอนุชนวิทยา โรงเรียนบ้านทรายมูล และโรงเรียนบ้านหนองหมากแฉะ โดยมี รศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ นอกจากนั้นยังมีนายกฤษฎ์ บุญหลง ข้าราชการบำนาญ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนางวิภาวรรณ คุ่มภัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำหน้าที่นักวิจัยภายนอกเข้าไปช่วยโรงเรียนด้านวิชาการและร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน โดยมี รศ.ดร.พิศนา เขมมณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของโครงการ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยร่วมรับผิดชอบโครงการระดับท้องถิ่น โดยประสานงานกับนักวิจัยหลักของโครงการวิจัยแม่บท วพร.

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 หลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 5 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งได้กำหนดหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน และมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 22-23 ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ซึ่งได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อกฎหมายการศึกษา รวมทั้งนโยบายและความต้องการของประเทศในภาพรวม

2) แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยยึดแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ อันหมายถึง การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปลี่ยนวิธีการสอนของครู ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียน โดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และยังมีความหมายครอบคลุม ถึงการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการจัดการศึกษา ให้มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

3) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการอย่างครอบคลุม ในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาทั้งโรงเรียนมีขั้นตอน การดำเนินงานสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นสำรวจ (2) ขั้นสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด (3) ขั้นการวางแผน (4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนงาน ในการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนต้องครอบคลุมการปฏิบัติงาน ที่เป็นองค์ประกอบของงานในโรงเรียนคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อรวมพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ

การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติทั่วไป ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการปฏิรูป

การเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้สำเร็จ และดำเนินไปอย่างยั่งยืนตลอดชีวิต การวิจัยและพัฒนา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองให้เห็นประจักษ์ อาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้ประกอบการตัดสินใจ และปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีลักษณะตรงตามที่ต้องการ

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นการวิจัย (R) และขั้นการพัฒนา (D) ดำเนินการทั้ง 2 ขั้นตอนต่อเนื่อง และซ้ำกันหลายๆครั้ง จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยและผู้ใช้ผลการวิจัยเป็นบุคคลคนเดียว การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจแก่ครูในการพัฒนาการศึกษาระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการภายนอก

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเชื่อมการปฏิบัติงานของครู 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนจากกัน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียนในลักษณะนี้เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้เน้นให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยที่นำมาศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และผู้ทำวิจัยหลักคือ ครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำเพียงคนเดียว แต่หากการวิจัยนั้นเป็นการร่วมงานกัน ระหว่างครูหลายคนหรือทุกคนในโรงเรียน เพื่อหาคำตอบร่วมกัน จะเรียกว่าเป็นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบรวมพลัง (Collaborative Classroom Action Research) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ และนำข้อค้นพบไปใช้ในการปฏิบัติจริง

5) แนวคิดการมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากโรงเรียนมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ต้องการปฏิรูปหรือพัฒนาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) แต่การที่จะดำเนินการหลายๆเรื่องหลาย ๆ ประเด็นไปพร้อมกันทั้งหมด ให้ประสบความสำเร็จในเวลาอันจำกัด ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การให้โรงเรียนหยิบยกจุดเน้น ที่ต้องการพัฒนาขึ้นมามีการดำเนินการก่อน โดยรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่กำหนดเป็นจุดเน้นนั้นให้สำเร็จ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาอันรวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่นๆ ต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านหนองหมากแซว นำแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนทั้ง 5 ประการ มาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ ระดมความคิด เลือกระเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป และกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

- (1) ตัวแปรตาม : ความสุข ความสามารถทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์
ของนักเรียน รวมทั้งการเรียนรู้ของครูและผู้บริหาร
- (2) ตัวแปรต้น : การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองโดยการจัดกิจกรรมส่งเสริม
คุณธรรมจริยธรรม 9 กิจกรรม ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบ
บูรณาการคุณธรรมจริยธรรม

แนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง หมายถึง กลไกในการพัฒนา คือ สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ในการปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ด้วยแนวคิดพื้นฐานข้างต้น บุคลากรของโรงเรียนบ้านหนองหมากแหวได้ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้รักโรงเรียนเหมือนบ้าน และให้เป็นนักเรียนที่ดี มีคุณธรรมและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากการประชุมโรงเรียนเห็นว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 9 กิจกรรม ซึ่งคือ เป็นกิจกรรมสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองของนักเรียน ดังนี้

1. กิจกรรมพ่อครูแม่ครู
2. กิจกรรมประชาธิปไตย
3. กิจกรรมสร้างวินัย(อบรมทุกวันศุกร์)
4. กิจกรรมศิษย์เก่าคืนสู่เหย้า
5. กิจกรรมการทำความสะอาดทุกเช้าและหลังเลิกเรียน(รักษารั้วโรงเรียน)
6. กิจกรรมส่งเสริมเด็กดี 10 ประการ
7. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทุกวันพฤหัสบดี
8. กิจกรรมสอนซ่อมเสริม
9. กิจกรรมวันสำคัญ

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านหนองหมากแหว มีพื้นที่ 28 ไร่ 2 งาน ตั้งอยู่เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 บ้านหนองหมากแหว ตำบลคำสะอาด อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งสิ้น 224 คน ครู 9 คน มีอาคารเรียน 2 หลัง อาคารประกอบ 1 หลัง และบ้านพักครู 3 หลัง

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริมได้แก่งานฝีมือต่าง ๆ เช่น การทอผ้า การตีเหล็ก และงานไม้ นอกจากนี้ยังมีงานประเพณีของท้องถิ่นที่โรงเรียนตระหนักว่าสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ โรงเรียนประสบปัญหาเรื่องผู้ประกอบการนักเรียนไปทำงานต่างถิ่น และวัฒนธรรมชุมชนถูกทอดทิ้งละเลยสังคมที่เคยเป็นญาติพี่น้องกัน มีน้ำใจให้กัน ช่วยเหลือกันกำลังหมดหายไปจากสังคม

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองที่นำเสนอมีวัตถุประสงค์เพื่อ

4.1 ให้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองของนักเรียน

4.2 พัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทุกฝ่าย

4.2.1 นักเรียนมีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ และทักษะมีความสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดี และมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว

4.2.2 ครูมีความสามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียนรู้การเป็นครูที่ดี มีฝีมือ และมีความสุขในการเป็นครู

4.2.3 ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียน สามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย เรียนรู้การพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้ประกอบการและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูสำรวจข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และชุมชน โดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และการเยี่ยมบ้านนักเรียน การสำรวจเกี่ยวกับงานอาชีพ งานเทศกาล ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

5.1.2 ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 9 กิจกรรม จัดทำแผนและจัด

5.1.3 ครูเป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนในเรื่องการอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน รวมคิดร่วมทำแบบ “ครอบครัว ญาติพี่น้อง ประองคองสามัคคี”

5.1.4 ครูแต่ละคนปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วงจร P-D-C-A คือวางแผนการจัดการเรียนการสอน (P-Plan) ปฏิบัติการสอนโดยใช้แผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน (D-Do) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ และผลผลิตของผู้เรียน

(C-Check) และนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการวางแผนและการสอนของตนต่อไป (A-Action) โดยครูปฏิบัติงานเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

5.1.5 ครูแต่ละคนเป็นที่ปรึกษานักเรียน อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนและทีมงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการสนับสนุนครู ดังนี้

5.2.1 การบริหารจัดการด้านวิชาการ ส่งเสริมการพัฒนาครู การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูวางแผนการเรียนการสอน การสร้างตัวบ่งชี้ของสถานศึกษา การจัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียน และการทำงานวิจัยในชั้นเรียน

5.2.2 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

5.2.3 การจัดการนิเทศภายใน โดยเพื่อนครูนิเทศกันและกันแบบกัลยาณมิตร โดยมีรูปแบบบันทึกการนิเทศที่ให้สรุปส่งเป็นรายเดือน และให้สะท้อนผลการปฏิบัติระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน

5.2.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน โดยประชุมผู้ปกครองร่วมกันแก้ปัญหานักเรียน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกของโรงเรียน ซึ่งเป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยได้ใช้ยุทธศาสตร์โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนทุกขั้นตอน การให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะ จัดการอบรมให้ความรู้ที่จำเป็น จัดหาเอกสารให้ศึกษา สร้างความชัดเจนเมื่อมีปัญหาในการเรียน การดำเนินงาน ประสานงานระหว่างโครงการแม่บทกับโรงเรียน และปฏิบัติการวิจัยร่วมกับโรงเรียน

6. กระบวนการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนบ้านหนองหมากแหวได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ตามแนวทางและขั้นตอนของชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ในการเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนได้จัดให้คณะครูทุกคนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยถือเป็นมติจากที่ประชุมที่จะเข้าร่วมโครงการ ประเด็นปัญหาที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนก็ให้เป็นความเห็นร่วมกันของคณะครูบนพื้นฐานข้อมูลที่ทุกคนร่วมกันรับทราบ

ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียนและนักวิจัยภายนอก ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูทั้งโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ วพร. ได้แก่เรื่อง การวิจัยและพัฒนา การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การเขียนแผน การจัดการเรียนรู้ และการดำเนินการกิจกรรมโครงการของโรงเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

โรงเรียนได้วางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน โดยเน้นการสร้างความตระหนัก การเสริมสร้างประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ และการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้

โรงเรียนได้กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง เพื่อให้เห็นเป้าหมายของการดำเนินการได้อย่างชัดเจน และได้กำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 9 กิจกรรม รวมทั้งได้ร่วมกันสร้างแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเป็นแผนระยะยาว 1 ปี ดังแสดงไว้ในข้อ 8.1

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

7.1 แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่พัฒนาขึ้น

7.2 คณะครูและนักวิจัยภายนอก ได้สร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ แบบสรุปผลงานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน แบบบันทึกการสังเกต แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการดำเนินงานตามแผน

ขั้นที่ 6 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา

6.1 ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 9 กิจกรรม โดยในแต่ละกิจกรรม ครูจะวางแผนร่วมกัน และช่วยกันรับผิดชอบ ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งมีการวัดผล จัดทำเกณฑ์การประเมิน และประเมินผลการดำเนินกิจกรรม และนำผลการประเมินไปใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป และรายงานข้อมูลความก้าวหน้าของนักเรียน

6.2 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในสาระต่าง ๆ เมื่อประสบปัญหาในการเรียนการสอนหรือการทำกิจกรรม จะมีการทำวิจัยชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหา

6.3 ผู้บริหารให้การสนับสนุนกิจกรรมทางด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ผู้บริหารเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง สอบถามปัญหา ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และให้กำลังใจแก่ผู้รับผิดชอบ

ขั้นที่ 7 ขั้นการประเมินโครงการ

โรงเรียนได้ประเมินตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านผลผลิต และผลการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกฝ่ายที่ร่วมดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน และนักวิจัยภายนอก

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนมีการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยครูแต่ละกลุ่มสาระสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในสาระที่รับผิดชอบร่วมกันและใช้ทดสอบนักเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ ๆ นอกจากนั้นมีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนด้วย

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู

โรงเรียนมีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสังเกต และสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ รวมทั้งมีการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

8. นวัตกรรมผลการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรม ดังต่อไปนี้

8.1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังใจพัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ในการปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตัวย่อความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ : ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

	ความสำเร็จในรูปนามธรรม	ความสำเร็จในรูปรูปธรรม
นักเรียน	● มีความสามารถทางวิชาการเต็มตามศักยภาพของคนทั้งด้านความรู้และทักษะ ● มีความสดชื่น มองโลกในแง่ดี ใฝ่ดี และมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ ● มีความรู้และใฝ่พัฒนาตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว	● ระดับคะแนนจากการวัดความสามารถและผลงานสูงน่าพอใจเต็มตามศักยภาพ ● เพื่อและครูให้การยอมรับในความมีน้ำใจ ความเป็นผู้นำ และผู้ตาม ● มีผลงานด้านความคิด หรือสิ่งประดิษฐ์ คิดค้นตามความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล
ครู	● ครูมีความสามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ● เรียนรู้การเป็นครูที่ดี มีฝีมือ ● มีความสุขในการเป็นครู	● นักเรียนประสบความสำเร็จและมีความสุขจากการเรียน ● รายงานการเรียนรู้ของครู มีบทวิเคราะห์ ความสำเร็จหรือแนวทางแก้ไขจุดอ่อน ● นักเรียนและเพื่อนครูให้การยอมรับ
ผู้บริหาร	● ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียน สามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย ● เรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ● ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน	● ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือและให้การยอมรับ ● ครูปฏิบัติงานครูอย่างมีคุณภาพและมีความสุข ● รายงานการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประจำปีในรูปแบบที่แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนที่สาธารณชนยอมรับ ● รายงานการเรียนรู้ในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ

8.2 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

ประกอบด้วยกิจกรรม 9 กิจกรรม ที่โรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ส่งเสริมการแสดงออก มีความสุข สดชื่น กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่

1) กิจกรรมพ่อครูแม่ครู

กิจกรรมที่จัดให้พ่อครู / แม่ครู ทำหน้าที่ดูแลลูก(ศิษย์) จำนวนหนึ่งอย่างใกล้ชิด โดยมีบ้านของตน(เขตพื้นที่ในโรงเรียน) มีพ่อครู/แม่ครู จัดกิจกรรมให้ลูกทำร่วมกัน ทำให้ครูได้ใกล้ชิดกับเด็ก รู้จัก

เด็กเป็นรายบุคคล เข้าใจปัญหาของเด็ก และช่วยเหลือปัญหาของเด็ก เด็กมีโอกาสช่วยเหลือกัน มีความอบอุ่น มีความรับผิดชอบ เด็กมีความมั่นใจในตนเองและภูมิใจในบ้านของตน

2) กิจกรรมประชาธิปไตย

กิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนมีโอกาสดูแลความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจกฎหมายรัฐธรรมนูญ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน

3) กิจกรรมสร้างวินัย(อบรมทุกวันศุกร์)

กิจกรรมการอบรมวินัยนักเรียนทุกวันศุกร์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความประพฤติ ระเบียบวินัย การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกาต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ทำเกณฑ์การประเมิน ชี้แจงการประเมิน และทำการประเมิน โดยมีการจัดการประกวดนักเรียน/ ห้องเรียนวินัยดีภาคเรียนละ 1 ครั้ง

4) กิจกรรมศิษย์เก่าคืนสู่เหย้า

กิจกรรมศิษย์เก่าคืนสู่เหย้าเน้นให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสพบปะซึ่งกันและกัน จัดในลักษณะศิษย์เก่าร่วมกันจัดผ้าป่าการศึกษาที่โรงเรียนเป็นประจำทุกปี โดยเลือกช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน นักเรียนได้ร่วมกันจัดงาน ดื่มน้ำ ฟังการทำงานเป็นหมู่คณะ ได้เห็นแบบอย่างของรุ่นพี่ และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบัน

5) กิจกรรมการทำความสะอาดทุกเช้าและหลังเลิกเรียน(รักษารั้วโรงเรียน)

กิจกรรมให้นักเรียนในแบ่งเป็นกลุ่มบ้านได้ร่วมกันทำความสะอาด ดูแลรักษาเขตพื้นที่ในโรงเรียนที่กลุ่มรับผิดชอบ ให้มีความสะอาดร่มรื่น สวยงาม นักเรียนได้ฝึกความรับผิดชอบในหน้าที่ และได้ทำงานเป็นหมู่คณะ

6) กิจกรรมส่งเสริมเด็กดี 10 ประการ

กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเด็กดี 10 ประการ ให้นักเรียนได้ยึดถือปฏิบัติ โดยบูรณาการสอดแทรกไปในการเรียนการสอนทุกสาระการเรียนรู้ ทั้งยังให้ผู้ปกครองช่วยเหลือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของบุตรหลาน ดังคำขวัญของโรงเรียนที่ให้ไว้ว่า “วินัยเกิดขึ้นที่บ้านสอนลูกหลานให้มีระเบียบ”

7) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทุกวันพฤหัสบดี

กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและหวงแหนในบ้านเกิด โดยร่วมกับบ้านและชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านให้สะอาดและมีระเบียบเรียบร้อย ได้แก่ การทำความสะอาดถนนในหมู่บ้าน การเก็บขยะในบริเวณวัด นอกจากนี้ยังมีการบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การนำนักเรียนไปร่วมทำบุญที่วัด

8) กิจกรรมสอนซ่อมเสริม

กิจกรรมสอนซ่อมเสริมถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของโรงเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน กิจกรรมที่ดำเนินการได้แก่ การศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดแยกนักเรียนตาม

ข้อมูลที่ได้ การวางแผนแก้ไขปัญหาการเรียนสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำหรือมีปัญหาที่ครูต้องหาทางแก้ไข และการวางแผนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถสูง

9) กิจกรรมวันสำคัญ

กิจกรรมวันสำคัญเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับงานประเพณีในท้องถิ่น และวันสำคัญต่าง ๆ โดยจัดบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันออกพรรษา วันพ่อ วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเรียนรู้แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

8.3 การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมในกลุ่มสาระต่าง ๆ

ในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครูได้ดำเนินการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมที่สัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เข้าไปกับการเรียนการสอน โดยครูได้วิเคราะห์หลักสูตร วางแผนการสอน และดำเนินการสอนให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นในช่วงเวลานั้น รวมทั้งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเข้าร่วมกิจกรรม และให้นำความรู้ในชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจากนั้นครูได้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยเครื่องมือและวิธีการที่ได้ออกแบบไว้แล้ว และนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

8.4 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่คณะครู ได้แก่ การจัดหาเอกสารให้ศึกษา การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เป็นต้น การจัดปัจจัยเกื้อหนุนให้ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม การจัดซื้อ/จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้ เป็นต้น การประสานงานกับชุมชนและบุคคลภายนอกโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง การให้คำปรึกษาแนะนำหรือช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนได้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง ซึ่งคือนวัตกรรมที่โรงเรียนได้ร่วมพัฒนาขึ้น แนวทางที่โรงเรียนได้ใช้ดังกล่าวเกิดผล ดังนี้

9.1 ด้านผู้เรียน

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากรายงานของโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ปีที่ 2 พัฒนาดีขึ้นจากปีที่ 1 ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ข. คุณลักษณะและพฤติกรรมอันเกิดมาจากการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 90

- นักเรียนมาเรียนเต็มเวลา ร้อยละ 94
- นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันแบบคละกลุ่มอายุ
- นักเรียนใกล้ชิดกับครู กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง
- นักเรียนมีกิจกรรมรยาทดีขึ้น
- นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พี่ช่วยน้องไม่รังแกกัน
- นักเรียนร่วมกันดูแลความสะอาดโรงเรียนทั้ง ถนน ห้องน้ำ ห้องส้วม
- นักเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารนักเรียน ร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัยมากขึ้น
- ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันได้มีการประสานสัมพันธ์กัน มุ่งมั่นร่วมกันพัฒนาโรงเรียน
- นักเรียนมีความภาคภูมิใจในการนำความรู้ไปช่วยเหลือชุมชนได้
- นักเรียนได้เรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เกิดความรักและภาคภูมิใจในบ้านเกิด

9.2 ด้านครู

โรงเรียนได้รายงานผลการเรียนรู้ของครูว่า ครูมีการจัดทำแผนการเรียนรู้ร้อยละ 80 โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “คณะครูตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ ให้ความร่วมมือกันภายใต้มติของที่ประชุม มีความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น งานที่ได้รับมอบหมายมีความชัดเจนเนื่องจากมีการศึกษางานจนเข้าใจแนวทางการปฏิบัติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการพัฒนางานเพิ่มมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจ ได้แนวคิดใหม่ๆ ที่นำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร และมีความสุขในการทำงาน รักโรงเรียน และพร้อมที่จะปฏิบัติงานเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนอย่างเต็มกำลัง”

9.3 ด้านผู้บริหาร

- 1) ผู้บริหารสามารถนำผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี
- 2) ผู้บริหารสามารถบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ครูเกิดความพึงพอใจ มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน และมีความสุขในการปฏิบัติงาน
- 3) ผู้บริหารได้เรียนรู้การใช้นวัตกรรมในการแก้ปัญหาของโรงเรียน มีความเข้าใจในการใช้การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนางานมากขึ้น
- 4) ผู้บริหารสามารถพัฒนาระบบการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ครูปฏิบัติงานได้ดีขึ้น

9.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

ได้ประสบการณ์จากการเข้าไปร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนา
ศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่รับผิดชอบในระดับมหาวิทยาลัย ได้แนวทางในการเตรียมนิสิต
นักศึกษา และได้แหล่งเรียนให้นักศึกษา

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

โรงเรียนบ้านหนองหมากแซว ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง โรงเรียนที่นำแนวทางนี้ไป
ใช้ควรคำนึงถึง ดังนี้

10.1) กรณีของโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว น่าจะเป็นบทเรียนสำหรับโรงเรียนในชนบทได้
ดี เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก สภาพที่ผู้ปกครองต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่นในบางช่วงเวลา
ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานได้เต็มที่นัก ทำให้โรงเรียนหันมาสร้างความอบอุ่นให้กับนักเรียนในฐานะ
เป็นบ้านที่สอง อย่างไรก็ตามโรงเรียนควรประสานกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหาร
ส่วนตำบล เกษตรตำบล อนามัยประจำหมู่บ้าน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ
ทำงานกับชุมชนและท้องถิ่นจึงเป็นข้อความรู้สำคัญอย่างหนึ่งที่โรงเรียนควรแสวงหาและเรียนรู้

10.2) กิจกรรม 9 กิจกรรมของโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนพัฒนาขึ้น
บนฐานของบริบท ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ดังนั้นผู้นำนวัตกรรมไปใช้ ควรยึดถือแนวคิด
สำคัญ และอาจพัฒนากิจกรรมขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของตนได้

10.3) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการดำเนินการโดยใช้กระบวนการ PDCA ควรมีการประเมิน
และปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

10.4) การปฏิบัติการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ผู้สนใจควร
ติดต่อโรงเรียนเพื่อศึกษารายละเอียด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับโรงเรียนบ้านหนองหมากแซว

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป
นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของ
โรงเรียนบ้านทรายมูล (029)
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 09/C/NE

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สอง

ของโรงเรียนบ้านทรายมูล (ทรายศรีพิทยาสรรค์) อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนบ้านทรายมูล (ทรายศรีพิทยาสรรค์) ได้วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง พบว่า โรงเรียนมีจุดเด่นหลายประการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน จุดเด่น ดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทำให้ได้รับงบประมาณ สนับสนุนเพื่อจัดการเรียนการสอน อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ มีเพียงพอ การเดินทางมาโรงเรียนสะดวกปลอดภัย ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชนให้ความไว้วางใจส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมาก

2. คณะครูและบุคลากรภายในโรงเรียน มีความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ตั้งใจทำงาน อุทิศเวลา แรงกายแรงใจและทรัพย์สินเพื่อส่วนรวมเสมอมา

3. ผู้ปกครองนักเรียน โดยส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี แม้ว่าจะมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างขัดสน เนื่องจากเป็นผู้มีอาชีพทำนาและอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีเวลาในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

4. ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกจากนั้นยังมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเป็นบางโอกาสอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังคงมีจุดด้อยหรืออุปสรรค ดังนี้

1. เนื่องจากเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการศึกษาหลายระดับ โดยจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้ลำบากในการจัดการเรียนการสอน และนักเรียนส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ประกอบกับมีนักเรียนจำนวนมาก จึงไม่สามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนั้นพื้นที่ที่กว้างขวางทำให้ยากต่อการพัฒนา ปรับปรุงให้เป็นระเบียบสวยงามได้

2. ขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะทางและบางคนไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามความสามารถของตนได้ เนื่องจากต้องรับภาระงานด้านอื่นและมักไม่ได้รับโอกาสให้ไปศึกษาหาความรู้ หรือเข้ารับการอบรมเพิ่มเติม

3. ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานของตนเพราะต้องประกอบอาชีพซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานต้องออกจากบ้านไปทำงานที่ต่างจังหวัด

4. โรงเรียนยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ ทั้ง ๆ ขาดการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียนและจากการได้ทราบว่ามีโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาให้โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งจากบุคลากรภายในโรงเรียน พันธมิตรภายนอกโรงเรียนและเครือข่ายต่าง ๆ ที่จะสร้างความรู้สึกร่วมกัน ร่วมแรงร่วมใจ มีความเป็นกัลยาณมิตรและยึดเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของโรงเรียนเป็นอย่างดี จึงกำหนดให้มีการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาโครงการดังกล่าวขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางที่ยั่งยืนในการพัฒนาการบริหารจัดการ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เกิดประสิทธิภาพและเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

โรงเรียนบ้านทรายมูล ได้เข้าร่วมโครงการในโครงการวิจัยย่อยรหัส RDL09/C/NE ซึ่งเป็นโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน(ชุดโครงการ วพร.) โครงการวิจัยย่อย วพร. มี รศ.ดร.ภาวณี ศรีสุขวัฒนานันท์ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ และมีนักวิจัยภายนอก คือ นายกฤษ บุญ-หลง (ข้าราชการบำนาญ) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ช่วยโรงเรียนด้านวิชาการและร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน โดยมี รศ.ดร.ทิสนา เขมมณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของโครงการ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยร่วมรับผิดชอบโครงการระดับท้องถิ่น โดยประสานงานกับคณะนักวิจัยหลักของโครงการวิจัยแม่บท วพร.

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 หลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

การดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนอนุบาลขอนแก่น ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 5 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งได้กำหนดหลักการและแนวการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน และมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 22-23 ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ซึ่งได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อกฎหมายการศึกษา รวมทั้งนโยบายและความต้องการของประเทศในภาพรวม

2) แนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยยึดแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ อันหมายถึง การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และเปลี่ยนวิธีการสอนของครู ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียน โดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และยังมีความหมายครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆในการจัดการศึกษา ให้มีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

3) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อมๆกัน อย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการอย่างครอบคลุม ในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาทั้งโรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นสำรวจ (2) ขั้นสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด (3) ขั้นการวางแผน (4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (5) ขั้นประเมินผล การดำเนินงานและปรับปรุงแผนงาน ในการดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนต้องครอบคลุมการปฏิบัติงาน ที่เป็นองค์ประกอบของงานในโรงเรียนคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อรวมพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดผลตามที่คาดหวัง

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยปฏิบัติการ

การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติทั่วไป ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้สำเร็จ และดำเนินไปอย่างยั่งยืนตลอดชีวิต การวิจัยและพัฒนา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองให้เห็นประจักษ์ อาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้ประกอบการตัดสินใจ และปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีลักษณะตรงตามที่ต้องการ

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นการวิจัย (R) และขั้นการพัฒนา (D) ดำเนินการทั้ง 2 ขั้นตอนต่อเนื่อง และซ้ำกันหลายๆครั้ง จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน กล่าวคือ ผู้ทำวิจัยและผู้ใช้ผลการวิจัยเป็นบุคคลคนเดียวกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้ จึงเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจแก่ครู ในการพัฒนาการเรียนการสอน ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการภายนอก

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเชื่อมการปฏิบัติงานของครู 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนจากกัน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียน ในลักษณะนี้เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้เน้นให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยที่นำมาศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และผู้ทำวิจัยหลักคือ ครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำเพียงคนเดียว แต่หากการวิจัยนั้นเป็นการร่วมงานกัน ระหว่างครูหลายคนหรือทุกคนในโรงเรียน เพื่อหาคำตอบร่วมกัน จะเรียกว่าเป็นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบรวมพลัง (Collaborative Classroom Action Research) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ และนำข้อค้นพบไปใช้ในการปฏิบัติจริง

5) แนวคิดการมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากโรงเรียนมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ต้องการปฏิรูปหรือพัฒนาให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) แต่การที่จะดำเนินการหลายๆ เรื่องหลาย ๆ ประเด็นไปพร้อมกันทั้งหมด ให้ประสบความสำเร็จในเวลาอันจำกัด ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การให้โรงเรียนหยิบยกรายการที่ ต้องการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการก่อน โดยรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่กำหนดเป็นจุดเน้นนั้นให้สำเร็จ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาอันรวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่นๆต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านทรายมูลนำแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง 5 ประการ มาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ระดมความคิด และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป กำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

- (1) ตัวแปรตาม :
 - 1) นักเรียนเรียนรู้มวลประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุข
 - 2) นักเรียนเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
 - 3) นักเรียนสามารถนำความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข
 - 4) นักเรียนมีความรักและภูมิใจในโรงเรียน
 - 5) นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการมาเรียน

- (2) ตัวแปรต้น : การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

แนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังใฝ่พัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สองเป็น

ความรู้สึกร่วมกันและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็น
กัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด
วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการ
กำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็น
ความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ในการปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป ตบวงษ์ความสำเร็จ
ของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

เพื่อให้นักเรียนเกิดความรักภูมิใจในตนเอง รักและผูกพันกับโรงเรียน คณะครูและผู้บริหาร
เห็นว่า การจัดกิจกรรม 12 กิจกรรม และบูรณาการกิจกรรมดังกล่าวในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จะสามารถ
ช่วยให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กิจกรรมดังกล่าว คือ

1. กิจกรรมตกแต่งอาคารสถานที่
2. กิจกรรมส่งเสริมสุนทรียภาพด้านกีฬา
3. กิจกรรมห้องสมุด
4. กิจกรรมโรงเรียนสีขาว
5. กิจกรรมส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัย
6. กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียน
7. กิจกรรมส่งเสริมศักยภาพ
8. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทุกกลุ่มประสบการณ์
9. กิจกรรมอาหารกลางวัน
10. กิจกรรมความรู้สู่อาชีพ
11. กิจกรรมสนทนาศิษย์-ลูก และประชุมผู้ปกครอง
12. กิจกรรมโครงการวันสำคัญ

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านทรายมูล (ทรายศรีพิทยาสรรพ์) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 392 อยู่ระหว่างบ้านทรายมูล หมู่ที่ 1 และบ้านหนองกุ้ง หมู่ที่ 7 ทิศเหนือติด
ถนนมิตรภาพ (ถนนสายเอเชียที่ 15 หรือถนนสายสกลนคร – อุดรธานี) มีเนื้อที่ทั้งหมด 47 ไร่ 3 งาน 98 ตารางวา
เปิดทำการสอนสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียน มีการแบ่งงานวิชาการออกเป็น หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับประถมศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ
มัธยมศึกษา บุคลากรในโรงเรียนมีความรับผิดชอบในการจัด การเรียนการสอน โดยการสอน ระดับชั้น
อนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะทำการสอนประจำชั้น ระดับมัธยมศึกษาเวียนสอนรายคาบ

โดยจัดบุคลากรที่จบเฉพาะเอกการสอนในสาขาวิชาที่จบมาและที่ตัวเองมีความถนัด เนื่องจากบุคลากรในโรงเรียนมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน ของนักเรียน สอนเต็มคาบ เต็มหลักสูตร เต็มเวลา มีกิจกรรมให้เด็กฝึกปฏิบัติจริงตามกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ครูมีการเยี่ยมบ้านและติดตามนักเรียนทุกคน ทุกภาคเรียน ทำให้ทราบชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนทุกคน และผู้บริหารโรงเรียนได้เอาใจใส่ในการบริหารจัดการโรงเรียนเป็นอย่างดี ทำให้โรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่อยู่ในหมู่บ้านที่อยู่นอกเหนือจากเขตบริการของโรงเรียน จำนวน 16 หมู่บ้าน 4 ตำบล ระยะทางไกลที่สุดจากโรงเรียน 16 กิโลเมตร นำบุตรหลานของตนเองมาเข้าเรียนที่โรงเรียน บ้านทรายมูล ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก และมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ปี พ.ศ. 2545 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 604 คน ปี 2546 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 614 คน และปีการศึกษา 2547 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 644 คน

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

นวัตกรรมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองที่น่าเสนอนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

4.1 ให้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สองของนักเรียน

4.2 พัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทุกฝ่าย ดังนี้

4.2.1 นักเรียน

- 1) มีความสามารถทางวิชาการ ทั้งด้านความรู้และทักษะ
- 2) มีความสุขสดชื่น จากการเข้าร่วมกิจกรรม
- 3) มีความคิดสร้างสรรค์

4.2.2 ครู

- 1) สามารถวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินกิจกรรมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) เรียนรู้การเป็นครูที่ดีและมีฝีมือ
- 3) มีความสุขในการเป็นครู

4.2.3 ผู้บริหาร

- 1) สามารถกำหนดแผนพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียน การบริหารการจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย
- 2) เรียนรู้การพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูแต่ละคนศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน

5.1.2 ครูร่วมกันจัดกิจกรรม 12 กิจกรรม เพื่อช่วยให้นักเรียนได้แสดงออก เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดความรักในสถานศึกษาของตน

5.1.3 ครูร่วมกันจัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการ กิจกรรม 12 กิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยมีการบูรณาการแบบเชื่อมโยงข้ามสาระ และแบบผสมผสานภายในกลุ่มสาระเดียวกัน

5.1.4 ครูแต่ละคนปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วงจร P-D-C-A คือ วางแผนการจัดการเรียนการสอน (P-Plan) โดยเน้นการบูรณาการให้มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมภาคทฤษฎีในห้องเรียน และภาคนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน (D-Do) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ และผลผลิตของผู้เรียน (C-Check) และนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการวางแผนและการสอนของตนต่อไป (A-Action) โดยครูปฏิบัติงานเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

5.1.5 ครูแต่ละคนทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นแบบพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งชั้น หรือแบบแก้ปัญหาของผู้เรียนบางคน ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนและทีมงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการสนับสนุนครู ดังนี้

5.2.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ผู้บริหารจัดได้ปัจจัยเกื้อหนุนด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูได้สร้างสื่อการเรียนการสอน โดยนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาทำประโยชน์และกำหนดให้ถือการสร้างสื่อการเรียนการสอนนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความดีความชอบ นอกจากนี้ยังได้กระจายอำนาจการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ สู่ครูผู้สอน โดยให้ครูผู้สอนจัดทำรายงานวัสดุ อุปกรณ์ที่ตนเองต้องการจะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อจะนำไปจัดซื้อต่อไป การจัดบุคลากรเพื่อสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ จากการดำเนินงานการเรียน การสอนที่ผ่านมาครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารได้จัดหาบุคลากรอัตราจ้างมาเพิ่มเพื่อให้การบริหารงานบุคลากรส่งเสริมให้งานวิชาการมีความเจริญก้าวหน้า นอกจากจะจัดสรรบุคลากรด้านการสอนแล้ว ฝ่ายบริหารยังได้จัดหาบุคลากรสนับสนุนงานวิชาการ คือ ครูบรรณารักษ์เพื่อประจำห้องสมุด ให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา

5.2.2 การจัดระบบนิเทศภายใน โรงเรียนได้จัดการนิเทศภายในเป็นแบบกัลยาณมิตร โดยถือเอาการประชุมช่วงชั้นเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้คณะครูได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปปรับประยุกต์ในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน หรือการทำงานต่าง ๆ เป็นลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการประชุมช่วงชั้นแบบกัลยาณมิตร โดยคณะครูทุกคนมีส่วนร่วม นอกจากผลที่ได้รับอย่างมากมายแล้ว สิ่งที่ได้รับอีกอย่างจากการประชุมช่วงชั้น คือ ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นจากการร่วมประชุม ปรึกษาหารือสามารถนำไปจัดทำเป็นวิจัยในชั้นเรียนที่ดำเนินการในรูปของคณะ หรือคนเดียวก็ได้

วิธีการดำเนินงานบริหารการประชุมช่วงชั้น

- ผู้บริหารและคณะครูร่วมประชุมทั้งโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางการประชุมหรือการนิเทศแบบช่วงชั้นให้ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

- ผู้บริหารมอบหมายให้คณะครูในแต่ละช่วงชั้น ปรึกษา เพื่อกำหนดวันเวลาสถานที่ของการประชุมช่วงชั้นของตนเอง

- คณะครูร่วมกันกำหนดวันเริ่มแรกของการประชุม

- ทางฝ่ายบริหารร่วมกันกำหนดบุคลากร วัน เวลาที่จะนิเทศการประชุม โดยกำหนดเป็นตารางออกมาให้คณะครูได้รับทราบ

- ในการประชุมทุกครั้งให้มีการบันทึกการประชุม และรายงานผลการประชุมในฝ่ายบริหารได้รับทราบด้วย เพื่อให้สามารถนำข้อมูล หรือปัญหาต่าง ๆ จากการประชุมมาเป็นข้อมูลในการบริหารงานต่าง ๆ ต่อไป

5.2.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แผนปฏิบัติงาน/ปฏิทินปฏิบัติงาน การประชุมเป็นประจำ/ต่อเนื่อง การใช้กระบวนการ PDCA สมุดอนุทินครู รายงานการประชุม และใช้มติที่ประชุมเป็นแนวทางในการบริหารสั่งการ

5.2.4 การเสริมสร้างศักยภาพให้เป็นครูดีมีฝีมือ ใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนการดำเนินงาน การผลักดันให้มีความเชื่อมั่นในเชิงวิชาการ ความเป็นประชาธิปไตย และความเป็นผู้มีคุณธรรมความเป็นผู้นำ

5.2.5 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านอาคาร สถานที่และบริเวณโรงเรียน การจัดสภาพทางกายภาพของโรงเรียนให้มีความปลอดภัยร่มรื่น สวยงามและเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการทำงาน การวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน วิธีการเขียนวิจัยในชั้นเรียน การตั้งชื่อเรื่องวิจัย ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือที่ดีในการทำงาน ชี้แนะแนวทาง การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ที่ถูกต้อง

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนบ้านทรายมูล(ทรายสรพิตยาสรรค์) ได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ริเริ่มโครงการ โดยการแสวงหาเพื่อนร่วมงานที่มีแนวความคิดเหมือนกัน จัดตั้งคณะวิจัย

1.2 การจัดเตรียมงานด้านต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาปรึกษากับคณะครู สอบถามตามความคิดเห็นว่าภายในโรงเรียนมีกิจกรรมใดที่สอดคล้องกับการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง พบว่า มีกิจกรรม 12 กิจกรรม ที่เหมาะสมซึ่งจะนำมาพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

2.1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป ผู้บริหารและครูสำรวจปัญหา จุดเด่น จุดด้อย ความต้องการของนักเรียน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis แล้วนำมาพิจารณาเป็นภาพรวมของโรงเรียน แล้วเลือกเป็นประเด็น จุดแข็ง จุดอ่อน ที่เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียน โดยแยกให้เห็นลักษณะเด่น ด้อยที่ชัดเจน แล้วทำแผนพัฒนาจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อน โดยเขียนเป็นรูปโครงการ

2.3 การวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

- 1) ประชุมครูทั้งโรงเรียนเพื่อชี้แจงนโยบายและจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียน
- 2) ประชุมครูกลุ่มย่อยแต่ละกิจกรรม เพื่อกำหนดการดำเนินกิจกรรมเป็นระยะตามแผนปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรมที่วางไว้
- 3) รายงานผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานตามปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อเสนอผู้บริหารต่อไป
- 4) โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมทั้ง 12 กิจกรรม โดยมีการออกแบบการประเมินให้ผู้ร่วมงานเข้าชมแต่ละกิจกรรม ประเมินการจัดกิจกรรมเพื่อนำผลการประเมินมาเป็นข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาบุคลากร

- 3.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการวิจัย
- 3.2 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการปฏิรูป (ตัวแปรตาม) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง/นวัตกรรม ที่นำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนด (ตัวแปรต้น)
- 3.3 การพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านวิชาการ

ขั้นที่ 4 ขั้นวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ใช้กระบวนการร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียน โดยผู้บริหารส่งเสริมให้ดำเนินการไปตามแผนที่กำหนด โดยรับคำแนะนำจากนักวิจัยภายนอก โรงเรียนที่เป็นต้นแบบเครือข่ายวิจัย และ การให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ได้แก่ แบบสอบถาม ค.1 , ค.2 แบบ สร.1 , สร.2 และแบบประเมินความสามารถทางภาษา ซึ่งนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน และครู

ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยแบบประเมินความสามารถทางภาษาในครั้งที่ 1 ใช้แบบประเมินซึ่งทางนักวิจัยภายนอกได้นำมาให้ แต่ในครั้งที่ 2 ของการประเมินนั้นทางโรงเรียนได้พัฒนาเครื่องมือขึ้นมาเอง โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือด้วย นั่นคือ ให้นักเรียนได้มีส่วนในการออกแบบภาพสำหรับการเขียนเรียงความ โดยภาพที่นักเรียนออกแบบมาให้นั้นเป็นภาพของสภาพชุมชนในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่านอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานแล้วยังเป็นปลูกฝังให้นักเรียนได้ภูมิใจในชุมชน ท้องถิ่นของตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา

ครูแต่ละคนนำความรู้จากการอบรมสัมมนา มาจัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการ และดำเนินการจัดการเรียนการสอน ในระยะเวลาดำเนินการ 1 ปีการศึกษา ได้มีแผนการสอนจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,720 แผน มีการทำวิจัยในชั้นเรียนรวม 11 เรื่อง(รายละเอียดในภาคผนวก) ในระยะปีที่ 2 ของการดำเนินงานโรงเรียนได้นำปัญหา อุปสรรคที่พบในปีที่ 1 มาพัฒนาปรับปรุง การดำเนินงานต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยการประชุมปฏิบัติแต่ละกิจกรรมให้หาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือส่งเสริมกิจกรรมของตนเองให้มีความพร้อมมากขึ้น ทั้งนี้ได้ให้ครูได้พัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการของตนเองให้มีความสมบูรณ์ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา สภาพท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน วางแผนร่วมกันในการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ แล้วนำไปสอน ประเมินผล และปรับปรุงในส่วนที่มีความบกพร่อง คณะครูทุกคน ทุกกิจกรรม ได้ทำงานตามขั้นตอนตามแผนงานที่วางไว้ โดยได้มีการประชุมทั้งโรงเรียน และการประชุมช่วงชั้น เพื่อแก้ไขพัฒนาในแต่ละกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นที่ 7 ขั้นการเผยแพร่ผลงานและขยายผล

ในการเผยแพร่ผลงานทางโรงเรียน ได้จัดนิทรรศการทั้ง 12 กิจกรรม โดยมีการออกแบบประเมินให้ผู้ร่วมงานเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ประเมินการจัดกิจกรรมเพื่อนำผลประเมินมาเป็นข้อเสนอแนะ ผู้ที่เข้าร่วมงาน ได้แก่ ผู้ปกครอง คณะครู นักเรียนโรงเรียนในสังกัดศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 19 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 จำนวน 16 โรงเรียน ทั้งคณะครู นักเรียน ตลอดจนกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เข้าร่วมชมกิจกรรม ผลจากการจัดนิทรรศการ ได้ผลดี ส่วนมากผู้เข้าเยี่ยมชมเห็นด้วยในการจัดงานครั้งนี้

ขั้นที่ 8 ขั้นการประเมินโครงการ

8.1 โรงเรียนได้กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านนักเรียน ด้านครูผู้สอน และด้านผู้บริหาร

8.2 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสรุปผลงาน แบบบันทึกการสังเกตการทำงาน แบบสำรวจ แบบสอบถาม

8.3 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทดสอบผลการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน สำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ครู และชุมชน และมีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนมีการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยครูแต่ละกลุ่มสาระ สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในสาระที่รับผิดชอบร่วมกัน และใช้ทดสอบนักเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ ๆ นอกจากนั้นมีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนด้วย

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู

โรงเรียนมีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสังเกต และสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ รวมทั้งมีการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรม ดังต่อไปนี้

8.1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

เป้าหมาย : บ้านที่สอง หมายถึง สภาพภายในโรงเรียนที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสัมผัสรับรู้ความเป็นมิตร ความหวังดีที่มีต่อกัน สร้างพลังใจ พัฒนาในตนเอง มีความพร้อมที่จะให้และรับอย่างสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ อาจจำแนกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น โรงเรียนสะอาด มีการดูแลให้เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากการร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เป็นลักษณะทางสังคม ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน แต่ส่งผลต่อกันอย่างสร้างสรรค์

กลไกในการพัฒนา : สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมุ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วางแผนปฏิบัติการในส่วนหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับแผนของโรงเรียน ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบด้วยการกำหนดตนเองเพื่อการเรียนรู้ ติดตามผลงานของตนเองอย่างมีระบบ สรุปผลการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว แล้วนำมาเป็นความรู้ใน การปรับแผนการปฏิบัติงานต่อไป

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ : ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง มีดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนา (ตัวแปรต้น)	ผลการพัฒนา(ตัวแปรตาม)
1. ครูร่วมมือกันจัดกิจกรรม 12 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรักโรงเรียน	นักเรียน
2. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ กิจกรรม 12 กิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ	1. มีความภูมิใจในโรงเรียน
2.1 บูรณาการแบบสอดแทรกสาระต่าง ๆ	2. เกิดความรัก ความผูกพันกับโรงเรียน
2.2 บูรณาการแบบเชื่อมโยงข้ามสาระและกิจกรรม	3. เกิดความกระตือรือร้นในการมาเรียน
2.3 บูรณาการภายในสาระ เป็น	- มาโรงเรียนแต่เช้าอย่างสม่ำเสมอ
การผสมผสานภายในกลุ่มสาระเดียวกัน	- อัตราการขาดเรียนลดลง
2.4 ผสมผสานความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และ	4. เรียนรู้มวลประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุข
คุณลักษณะที่พึงประสงค์	- นักเรียนมีสีหน้า ท่าทาง ยิ้มแย้มแจ่มใส
3. ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	- นักเรียนพอใจ กล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออก
จัดตามความต้องการ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน	- เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
เป็นลักษณะแผนบูรณาการ	5. เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ
4. ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	6. สามารถนำความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข
4.1 ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง	ครู
4.2 ครูฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิด และนำ	1. การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง/นวัตกรรม
ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ที่นำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้
5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม	2. สามารถจัดกิจกรรม 12 กิจกรรมและสามารถบูรณาการ
เพื่อเน้นทักษะบทบาทสมาชิกในการเป็นผู้นำ	กิจกรรมดังกล่าวในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ประสบ
6. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริงสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น	ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์
7. ครูประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยประเมินจากผลงานและชิ้นงาน	
8. ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนโดยศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคล	

8.2 กิจกรรม 12 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมการแสดงผลงานของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนได้วิเคราะห์แล้วว่า จะสามารถส่งผลให้นักเรียนเกิดความรักสถานศึกษา กระตือรือร้น อยากมาโรงเรียน และช่วยให้นักเรียนได้แสดงออก มีความสุข สดชื่น และมองโลกในแง่ดี มีจำนวน 12 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมตกแต่งอาคารสถานที่

เนื่องจากโรงเรียนบ้านทรายมูล(ทรายศรีพิทยาสรรพ์) ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ อาคารเรียน อาคารประกอบ ตลอดจนพื้นที่บริเวณโรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล บำรุงรักษาให้มั่นคงแข็งแรงและร่มรื่นสวยงามอยู่เสมอ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. กิจกรรมส่งเสริมสุนทรียภาพด้านกีฬา

ปัจจุบันการออกกำลังกายเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิต ถ้ามีการออกกำลังกายเป็นประจำ จะทำให้ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง สุขภาพจิตดี เป็นคนดีมีระเบียบมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

3. กิจกรรมห้องสมุด

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนและโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมหลายอย่าง เพื่อเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์แก่นักเรียนอันจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น

4. กิจกรรมโรงเรียนสีขาว

นักเรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าเป็นกำลังของชาติ หากทรัพยากรมนุษย์ปราศจากสื่อลามกอนาจาร การพนัน การทะเลาะวิวาท และปราศจากสารเสพติดในสถานศึกษาแล้วจะได้รับการพัฒนาการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติให้มีความสงบสุข

5. กิจกรรมส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัย

นักเรียนในโรงเรียนมุ่งเน้นการเรียนในตำรา วิชาการ แต่ในเรื่องความประพฤติและระเบียบวินัยเป็นที่ไม่น่าพอใจ โรงเรียนควรให้การส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัยเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

6. กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียน

โรงเรียนได้ดำเนินการตามกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียนต่อเนื่องทุกปี คุณธรรม และจริยธรรม เน้นสิ่งที่มีในตัวนักเรียนอยู่แล้ว โรงเรียนมีกิจกรรม และในช่วงโรงเรียนทุกรายวิชาที่ปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถนักเรียนมีจริยธรรมที่ดีงามยิ่งขึ้น

7. กิจกรรมส่งเสริมศักยภาพ

ก่อนเข้ากิจกรรมการเรียน มีอยู่ในบทเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่นักเรียนได้รับความรู้ในภาคทฤษฎี ทำให้นักเรียนไม่สามารถลงมือปฏิบัติได้ แต่ต่อมาทางโรงเรียนได้เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้และให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติขั้นพื้นฐานได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน

8. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทุกกลุ่มประสบการณ์

โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอน ตามกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 5 และกลุ่มสาระทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จุดเน้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถมีทักษะเจตคติ และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทุกกลุ่มประสบการณ์ระดับประถมศึกษาชั้นร้อยละ 5

9. กิจกรรมอาหารกลางวัน

อาหารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ เพราะอาหารเป็นสิ่งที่ใช้ในการเจริญเติบโตของร่างกายและช่วยซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การได้รับประทานอาหารที่คุณค่าทางโภชนาการทุกวันจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

10. กิจกรรมความรู้คู่อาชีพ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันจะต้องมีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตซึ่งจะใช้ในการดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ การมีอาชีพจึงเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตที่จะสามารถหารายได้มาสู่ครอบครัวและสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ เมื่อครอบครัวพึ่งตนเองได้มีรายได้ของครอบครัวเองก็จะเกิดความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การส่งเสริมความรู้ในเรื่องการเกษตรจึงมีความสำคัญต่อนักเรียนที่จะนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตชีวิตต่อไป

11. กิจกรรมสหพันธกิจ-ลูก และประชุมผู้ปกครอง

เดิมโรงเรียนบ้านทรายมูลเปิดสอนระดับอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนในเขตบริการเพียง 2 หมู่บ้าน ทำให้การทำความเข้าใจระหว่างบ้านกับโรงเรียนสะดวกในการดำเนินการ แต่ในปัจจุบันโรงเรียนบ้านทรายมูลเปิดทำการสอน 3 ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนนักเรียนมากขึ้นกว่าเดิม เด็กที่มาเรียนมาจากหลายหมู่บ้านทั้งในเขตตำบลทรายมูลและตำบลใกล้เคียง การทำความเข้าใจ การสื่อความหมายระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปได้ยาก จำนวนเด็กที่มากขึ้นและเด็กที่เป็นวัยรุ่นทำให้มีปัญหาดรามามาหาโรงเรียนจึงได้จัดกิจกรรมสหพันธกิจ-ลูก และประชุมผู้ปกครองขึ้น

12. กิจกรรมโครงการวันสำคัญ

ในรอบ 1 ปี มีวันสำคัญต่างๆ จำนวนหลายวัน เช่นวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของท้องถิ่น และวันสำคัญของโรงเรียน

วันสำคัญของชาติ เป็นวันสำคัญที่คนไทยทุกคนต้องระลึกถึง สรรเสริญถึง ความดีงามของพระมหากษัตริย์พระองค์ต่างๆ ที่ผ่านมา และเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์

วันสำคัญทางศาสนา เป็นวันสำคัญที่พุทธศาสนิกชน ต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติให้รู้เรื่องต่อไป

วันสำคัญท้องถิ่นและวันสำคัญของโรงเรียน เป็นวันสำคัญที่ท้องถิ่นตามจัดขึ้นเอง ประเพณีของท้องถิ่นหรือโรงเรียนจัดขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปี การจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ที่กล่าวมายังส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันของโรงเรียนและชุมชนได้ช่วยเหลือเกื้อกูล อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ของศาสนาและของชาติสืบไป

8.3 การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกิจกรรม 12 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมความรักโรงเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเพื่อให้เกิดคุณลักษณะตามเป้าหมาย โดยดำเนินการบูรณาการกิจกรรมของโรงเรียนเข้ามาในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียน โดยหลังจากกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้าครูเวรประจำวันอบรมจริยธรรมนักเรียน ครูเวรอบรมประจำวันอบรมจริยธรรมนักเรียน ช่วงเวลา 12.30 - 13.00 น. โดยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม หลังกิจกรรมนั่งสมาธิ และนักเรียนเล่าประสบการณ์การมีจริยธรรมที่ได้ผลหลังจากกิจกรรมนั่งสมาธิ
- 2) การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพ โดยเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาสอนวิชาชีพให้กับนักเรียน ได้แก่ ช่างปูน ตัดเย็บเสื้อผ้า เลี้ยงสัตว์ ประดิษฐ์สิ่งของ เมื่อนักเรียนมีความชำนาญก็จัดให้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนรุ่นต่อไป
- 3) การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทุกกลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ ให้นักเรียนได้รับความรู้จากเสียงตามสายตอนเช้าทุกวัน หลังจากกิจกรรมเคารพธงชาติ ได้รับความรู้จากป้ายนิเทศของชั้นเรียน ต่างๆ และการจัดนิทรรศการวันภาษาไทย วันสุนทรภู่ วันวิทยาศาสตร์ วันแม่ วันพ่อ ฯลฯ
- 4) การบูรณาการกิจกรรมอาหารกลางวัน โดยจัดทำแผนบูรณาการในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ระดับก่อนประถมศึกษา	โครงการกินดี มีระเบียบ
ระดับช่วงชั้นที่ 1	โครงการกินดี มีอนามัย
ระดับช่วงชั้นที่ 2	โครงการกินอิ่ม ยิ้มสดใส
ระดับช่วงชั้นที่ 3	โครงการประกอบอาหาร โครงการล้างดีมีสุข
- 5) การบูรณาการความรู้สู่อาชีพ โดยรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ กิจกรรมเพาะเห็ดจำนวน 80 คน กิจกรรมปลูกพืชผักสวนครัว จำนวน 41 คน กิจกรรมเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ จำนวน 15 คน กิจกรรมการเลี้ยงหมูในวิชาการงานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (วิชา ข0129 การผลิตลูกหมู) มีนักเรียนเข้าร่วมโครงการ 38 คน กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การเรียนเนื้อหา และการลงมือปฏิบัติจริง
- 6) การบูรณาการกิจกรรมวันสำคัญ โดยให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหา แบ่งกลุ่มเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามโอกาสที่มีวันสำคัญหรืองานประเพณี เช่น การทำบุญตักบาตร การประกวดการอ่านบทร้อยกรอง การเขียนเรียงความ การถวายเทียนพรรษา การทดลองวิทยาศาสตร์ การถวายพวงมาลา

8.4 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง

8.4.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

ผู้บริหารได้จัดได้จัดปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูได้สร้างสื่อการเรียนการสอน โดยนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาทำประโยชน์ และ

กำหนดให้ถือการสร้างสื่อการเรียนการสอนนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความคิดความชอบ นอกจากนี้ยังได้กระจายอำนาจการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ สู่ครูผู้สอนเพื่อจะได้นำไปจัดซื้อต่อไป

การจัดบุคลากรที่สนับสนุนการบริหารงานวิชาการ จากการดำเนินงานการเรียนการสอนที่ผ่านมาครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารได้จัดหาบุคลากรอัตราจ้างเพิ่ม เพื่อให้การบริหารงานบุคลากร ส่งเสริมให้งานวิชาการมีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้จะจัดสรรด้านการสอนแล้ว ฝ่ายบริหารยังได้จัดหาบุคลากรสนับสนุนงานวิชาการ คือ คุรุบรรณารักษ์เพื่อประจำห้องสมุด ให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา

8.4.2 การจัดระบบนิเทศภายใน

โรงเรียนได้จัดการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร โดยใช้วิธีการประชุมวงชั้น ซึ่ง เป็นแนวทางที่ช่วยให้คณะครูได้มีโอกาสดูพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการทำงานต่างๆเป็นลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการประชุมวงชั้นแบบกัลยาณมิตร โดยคณะครูทุกคนมีส่วนร่วม ปรากฏว่าได้ผล ดังนี้

8.4.3 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

การจัดให้มีการประชุมครูระดับวงชั้นในโรงเรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และประชุมครูทั้งโรงเรียนเดือนละครั้ง และใช้มติของที่ประชุมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ใช้แผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางปฏิบัติงาน และใช้รายงานการประชุมเป็นเครื่องมือติดตามการดำเนินงาน

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนามาเป็นระยะเวลา 2 ปี จนได้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบ้านที่สอง ซึ่งก็คือนวัตกรรมที่โรงเรียนได้ร่วมพัฒนาขึ้น แนวทางที่โรงเรียนได้ใช้ดังกล่าวเกิดผล ดังนี้

9.1 ด้านผู้เรียน

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของปีที่ 2 พัฒนาคืบขึ้นจากปีที่ 1

ข. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 1) มีการปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี
- 2) เล่นกีฬาอย่างสนุกสนาน รู้จักแบ่งเวลา เข้าใจกฎกติกา มีน้ำใจนักกีฬา
- 3) มีทักษะในการแสวงหาความรู้ กล้าแสดงออกมากขึ้น
- 4) ใช้บริหารห้องสมุดเพิ่มขึ้นร้อยละ 60
- 5) ปราศจากสารเสพติด สื่อลามกอนาจาร และไม่ก่อการทะเลาะวิวาทรุนแรง
- 6) แต่งกายถูกระเบียบ มีระเบียบวินัยมากขึ้น
- 7) พูดยาสุภาพ มีความประพฤติดี คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- 8) สามารถปฏิบัติวิชาชีพที่ตนเองถนัดจนมีความชำนาญ
- 9) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ไปสู่รุ่นน้องได้
- 10) ร่วมกันรักษาความสะอาดภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

9.2 ด้านครู

โรงเรียนได้รายงานผลที่เกิดขึ้นกับครูไว้ว่า “ครูมีการจัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการแบบเชื่อมโยงข้ามสาระ โดยการผสมผสานภายในกลุ่มสาระเดียวกัน หรือบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการให้ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม คุณธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริงสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ครูได้จัดกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดตามความต้องการ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน ให้เรียนรู้การปฏิบัติจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิด และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

คณะครู ได้ปฏิบัติการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะใช้แผนการสอนแบบบูรณาการ ให้สอดคล้องทุกสาระวิชา เพราะได้มีการปรึกษาร่วมกับหัวหน้ากลุ่มแต่ละกิจกรรม เพื่อหาปัญหาในการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหานั้นให้ดีขึ้น การทำงานจึงทำไปด้วยความราบรื่น

ผลการเรียนรู้ของครูหลังจากทำแผนการสอน ได้ปฏิบัติการสอนจนได้ผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของนักเรียนนำมาบันทึกหลังสอนว่า นักเรียนแต่ละคนควรจะสอนเพิ่มหรือสอนเสริมให้แก่ นักเรียนคนไหนในระหว่างทำการสอน ครูแต่ละคนจะแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศภายในแต่ละสายชั้น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนในแต่ละชั้นจะทำการวิจัยในชั้นเรียน โดยวิจัยสภาพตามความเป็นไปภายในห้องเรียน เช่น วิจัยเกี่ยวกับการอ่านไม่คล่อง เขียนไม่ได้ หรือมีพฤติกรรมขาดเรียนบ่อย ก้าวร้าว ฯลฯ”

“...คณะครูและบุคลากรภายในโรงเรียนตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ ให้ความร่วมมือกันภายใต้มติที่ประชุม มีความสามัคคี ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันในงานภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ได้รับความรู้และวิทยาการใหม่ๆ สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของ ตนเองมากขึ้น สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจ ได้แนวคิดใหม่ๆ ที่นำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและการสอนที่หลายหลายมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร และมีความสุขกับการทำงาน รักโรงเรียนและพร้อมที่จะปฏิบัติงาน เพื่อสร้างชื่อเสียงได้รับโรงเรียนอย่างเต็มกำลัง...”

9.3 ด้านผู้บริหาร

จากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงผลงานของนักเรียน 12 กิจกรรม ผู้บริหารได้รับผลตอบรับดี คือการปฏิบัติงานดำเนินงานตามปฏิทินที่ได้วางไว้ มีการประชุมคณะครูระดับช่วงชั้นในโรงเรียนเป็น

ประจำอย่างต่อเนื่อง จัดหาเอกสาร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ วัสดุทัศนคติสอนจัดหาสิ่งพิมพ์ที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ สำหรับครูไว้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ต่าง ๆ นำคณะครู นักเรียนไปทัศนศึกษาดูงาน ส่งครูไปร่วมประชุมอบรมทางวิชาการ และนำความรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนครูด้วยกันในการประชุมช่วงชั้น นอกจากนั้นยังมีการเสริมสร้างศักยภาพของครูให้เป็นครูดีมีฝีมือ และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีความเอื้อต่อการเรียนการสอน มีความปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม และเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียน

9.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

ได้ประสบการณ์จากการเข้าไปร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนา ศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่รับผิดชอบในระดับมหาวิทยาลัย ได้แนวทางในการเตรียมนิสิต นักศึกษา และได้แหล่งเรียนรู้ให้นักศึกษา

9.5 ผู้ปกครองและชุมชน

จากที่ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรม 12 กิจกรรม (บ้านที่สอง) ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจ ยอมรับความรู้ ความสามารถด้านทักษะ ด้านวิชาการ การกีฬา ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น โดยเฉพาะโครงการอาหารกลางวันเพื่อเพื่อการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทางผู้ปกครองของชุมชนมีความชื่นชมเป็นอย่างมาก เพราะนักเรียนมีอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ รับประทานทุกวัน และนักเรียนสามารถประกอบอาหารได้เองและยังนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย ผู้ปกครองจึงได้บอกกล่าวต่อ ๆ กัน ทำให้มีนักเรียนที่อยู่นอกเขตบริการของโรงเรียนมาเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี และยังให้ความสนับสนุนช่วยเหลือกับทางโรงเรียนอย่างเต็มที่ มอบความไว้วางใจให้กับโรงเรียนและได้เสนอแนะการดูแลนักเรียนร่วมกับคณะครูอย่างเต็มที่

ผู้ปกครองและชุมชน มีความพึงพอใจต่อโรงเรียนอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเพราะว่า ผู้ปกครองยอมรับในความรู้ ความสามารถของบุคลากรของโรงเรียน และผลผลิตที่เกิดขึ้นเป็นที่พอใจของผู้ปกครองและชุมชน นั่นคือนักเรียนมีความรู้ ความสามารถทั้งด้านวิชาการ กีฬา กล้าแสดงออก เป็นคนดีมีระเบียบวินัย ผู้ปกครองและชุมชนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา และการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาส่วนในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเองก็เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเช่นเดียวกัน โดยการนำครูและนักเรียนไปร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานสำคัญของโรงเรียนต่อชุมชนมากขึ้น และชุมชนมีความร่วมมือกัน ประสานงานกันเป็นอย่างดี

9.6 ผลกระทบ

“ระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรียนดีขึ้น บุคลากรทุกฝ่ายงานโรงเรียนได้มีความตระหนักในการร่วมพัฒนาโรงเรียน ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานอื่น ๆ ให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้

โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นักเรียนมีความรักและรักษาชื่อเสียงภาพลักษณ์ของโรงเรียน ร่วมพัฒนาโรงเรียนด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน ทำให้จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นมากทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเห็นได้จากมีนักเรียนนอกเขตบริการของโรงเรียน มาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก ถึง 16 หมู่บ้าน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มขึ้น 127 คน ในปีการศึกษา 2547”

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

โรงเรียนที่สนใจนำแนวทางนี้ไปใช้ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาโรงเรียนเป็นบ้านที่สองนั้น สามารถเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ในการพัฒนาได้ โดยโรงเรียนที่สนใจควรศึกษาความหมายของ “บ้านที่สอง” เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และตัวบ่งชี้ของโรงเรียนบ้านทรายมูลเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

2) กิจกรรมการดำเนินการตามโครงการอาหารกลางวันเพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ มีรายละเอียดในการดำเนินการค่อนข้างมาก โรงเรียนที่สนใจอาจติดต่อศึกษาแนวทางกับโรงเรียนบ้านทรายมูลได้โดยตรง และอาจเริ่มดำเนินการ เพื่อให้นักเรียนและคณะครูคุ้นเคยกับแนวทางดำเนินการ

3) ในระยะแรกโรงเรียนที่สนใจอาจขอความร่วมมือกับโรงเรียนใกล้เคียง ที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อร่วมกันดำเนินการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้โรงเรียนมีเครือข่ายในการทำงาน ดังกรณีโรงเรียนบ้านทรายมูลก็ร่วมกันทำงานกับโรงเรียนหนองหมากแฉว เป็นวิธีการที่ช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินการแบบบ้านเป็นที่สอง คือ คุณลักษณะทางวิชาการของผู้บริหาร การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การนิเทศติดตาม จากนักวิชาการภายนอก หรือศึกษานิเทศก์ รวมทั้งการสนับสนุนอย่างจริงจังของผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีส่วนช่วยผลักดันให้การดำเนินงานมีความเจริญก้าวหน้า โรงเรียนที่เริ่มดำเนินการจึงควรแสวงหากลุ่มบุคคลเหล่านี้ที่พร้อมให้การสนับสนุนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วย

5) แนวคิดการบูรณาการโครงการต่าง ๆ เข้ากับการจัดการเรียนรู้ปกติ เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ เนื่องจากในยุคปัจจุบันโรงเรียนมีภารกิจและโครงการจำนวนมาก ซึ่งหลายโรงเรียนประสบปัญหาว่า ทำให้นักเรียนมีเวลาเรียนไม่เพียงพอ ครูไม่มีเวลาจัดการเรียนการสอนได้เต็มที่ หากได้มีการบูรณาการงานต่าง ๆ เข้าสู่การเรียนรู้ตามสาระในหลักสูตร ย่อมทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมกับการทำงานตามโครงการของโรงเรียนได้

ภาคผนวก

ตารางแสดงจำนวนเรื่องที่ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนโรงเรียนบ้านทรายมูล (ทรายศรีพิทยาสรรพ์)

ระดับชั้น	จำนวนครูที่วิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวนเรื่องที่วิจัย	ชื่อเรื่องวิจัย
อนุบาล	2	นางสมพร นุ่นสวัสดิ์	1	พฤติกรรมเด็กพูดซ้ำ พูดไม่ชัดเจน
		นางบุญชิ้น ศรีเพชร	1	พฤติกรรมเด็กก้าวร้าว
ป. 1	2	นางทวีรัตน์ เสนากุล	1	พฤติกรรมการเรียนอ่อนวิชาภาษาไทย
		นางอัจฉราวรรณ สิงห์แก้ว	1	พฤติกรรมเด็กเขียนตัวอักษรกลับหัวกลับหาง
ป. 2	2	นางสาวปราณี พลสีลา	1	รายงานการพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านวิชาภาษาไทย ชั้น ป. 2
		นางศิริกุล แสนสาคร	1	พฤติกรรมเด็กเขียนตัวอักษรไม่ได้ ชั้น ป. 2
ป. 3	2	นางคอกสิล สิทธิไกรย์	1	การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน
		นางพิศวาส วรรณพัฒน์	1	-รายงานการพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้น ป. 2
ป. 4	2	นางสาวทรงศิลป์ กาสินพิลา	1	พฤติกรรมของนักเรียนกับการอ่านคำที่มีสระเอือ
		นายประสาธ วรรณพัฒน์	1	รายงานการพัฒนาชุดการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
ป. 5	1	นางบรรทม อุดมเดช	1	การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำยาก
ป. 6	2	นางอนงค์ โพธิ์ศรี	1	การออกเสียงสระเอือเป็นสระเอีย
		นายบุญเรือง คู่มนอก	2	-รายงานการพัฒนาการใช้บทเรียนสำเร็จรูป -รายงานการพัฒนาการใช้แผนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย
ม. 1	3	นางวารี ธนะคำดี	2	-รายงานการใช้แบบฝึกเสริมทักษะคณิตเรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว - การพัฒนาความสามารถในการดูแลส่วนของนักเรียน โดยใช้ชุดฝึกทักษะการดูแลส่วน
		นางกัลยาณี พิมพ์ะวะ	1	-รายงานการพัฒนาแบบเรียนสำเร็จรูป เรื่องอักษรและการเขียนตัวอักษร
		นายระวี เสนากุล	1	-พฤติกรรมการเรียนอ่อนวิชาภาษาไทย
ม. 2	2	นางบำเพ็ญ พงษ์ไทย	1	-พฤติกรรมปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ไม่มีเพื่อน
		นายสุภาพ จันทร์มาเมือง	1	-พฤติกรรมการอ่าน เขียนภาษาไทยช้า

ระดับชั้น	จำนวน ครูที่วิจัย	ชื่อผู้ทำวิจัย	จำนวนเรื่อง ที่วิจัย	ชื่อเรื่องวิจัย
ม. 3	4	นางสุนันท์ จันทร์มาเมือง	1	-พฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน
		นางเทียนทอง ประทุมชาติ	1	-ผลการเรียนต่ำ บกพร่องในการเรียนรู้
		นางบุษรินทร์ ศรีเพชร	1	- พฤติกรรมขาดความอบอุ่น
		นางเปรมฤดี จงรัฐธรรม	1	- พฤติกรรมไม่สนใจเรียน

คณะผู้วิจัยและผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

1. คณะผู้ดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย RDL 09/C/NE

โรงเรียนในโครงการ : 1. โรงเรียนไผ่ตดอุดมศึกษา กรุงเทพฯ
2. โรงเรียนวัดบางน้ำชน กรุงเทพฯ
3. โรงเรียนเทศบาล 2 เชิงชุมอนุชนวิทยา จ.สกลนคร
4. โรงเรียนบ้านหนองหมากแซว จ.สกลนคร
5. โรงเรียนบ้านทรายมูล จ.สกลนคร

หัวหน้าโครงการ : รศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

นักวิจัยภายนอก : 1. รศ.ดร.ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
2. นายกฤษ บุญ-หลง
3. นางวิภาพรรณ คู่มีภัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
4. นายเทวินทร์ พันธุ์เทศ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 จ.สกลนคร
5. นางสาวฉลุไฉ วงษ์ประชุม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 จ.สกลนคร

นักวิจัยร่วม : รศ.ดร.ทิสนา แฉนมณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

2. ผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

รศ.ดร.ทิสนา แฉนมณี